WILLIAM SHAKESPEARE

III. RICHARD

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN:
ÖZDEMİR NUTKU

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

WILLIAM SHAKESPEARE

III. RICHARD

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN:

ÖZDEMİR NUTKU

III. Richard
WILLIAM SHAKESPEARE
özgün adı:
III. RICHARD
ingilizce aslından çeviren:
ÖZDEMİR NUTKU
editör:
ALİ ALKAN İNAL
görsel yönetmen:
BİROL BAYRAM
grafik tasarım ve uygulama:
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
istiklal caddesi, no: 144/4 beyoğlu 34430 istanbul
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

Genel Yayın: 1326

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

Giriş

Bir dörtlemenin son oyunu olan III. Richard, üç bölümlük VI. Henry'nin devamıdır. Yazıldığı tarih kesin olarak bilinmiyorsa da, oyunun kayda girdiği tarih ve *VI. Henry*'nin üç bölümünün yazılış tarihleri dikkate alınarak bu oyunun 1592 ile 1593 yılları arasında yazıldığı belirtilmiştir ve bu tarihler de genellikle kabul görmüştür.

19 Ekim 1597 günü, kayıt memuru Barlow'un gözetiminde, The tragedie of kinge Richard the Third with the death of the Duke of Clarence başlığı ile kayda giren oyunun Quarto[1] ve Folio[2] nüshaları birbirinden farklıdır. Yayımcı Andrewe Wise, metnin kayda girdiği 1597 yılında ilk Quarto'yu basmıştır.[3] İlk Folio basılıncaya kadar da beş değişik baskı ortaya çıkmıştır. Quarto, daha az sayıda oyuncu için metnin kısaltılmış bir uyarlamasıdır. Folio'da ise metnin tamamı basılmıştır.

On altıncı yüzyılın ikinci yarısında tarihsel oyun yazmak adeta bir moda durumuna girmişti. İlk başta bunlar birer epik şiir gibiydiler; gevşek dokulu, kral ile kahramanın başrolde olduğu dramatik olmayan girişimlerdi. Ama önemli olan, tarihçilerin yazmış oldukları konuları ele alıp bunları sahneye çıkartmak istekleriydi. Bunlar arasında, yazarının kim olduğu bilinmeyen The True Tragedie of Richard the Thirde (*III. Richard'ın Gerçek Tragedyası* 1594) adlı oyunda "Gerçek" ile "Şiir"i temsil eden alegorik figürler yer alıyordu ve genellikle uyaklı dizelerle yazılmıştı. Bu oyunda Clarence'in hayaleti bir aşağı bir yukarı doşarak "*Vindicta!*", yani "İntikam!" diye haykırıyordu. Thomas Legge (1535-1607) tarafından Latince yazılan ve ilk temsili 1579'da verilen Ricardus Tertius (*III. Richard*), "*Tragedia in tres acciones devisa*", yani "üç perde halinde düzenlenmiş bir tragedya" olarak o dönemdeki kroniklere bağlı kalınarak yazılmıştı.

Shakespeare, okumaya çok meraklıydı, özellikle de İngiltere tarihi ile ilgileniyordu. Bu oyunun konusu için ilk kaynak, Edward Halle'un (1498-1547) kısaca Hall's Chronicle diye anılan The Union of the Noble and Illustre Famelies of Lancastre and York (*Soylu ve Şanlı Lancaster ve York Ailelerinin Birleşmesi* 1542) adlı yapıtıdır. Raphael Holinshed de (takr.1529-1580) Halle'un yapıtından yararlanarak Chronicles of England bölümünde III. Richard'ı ele almıştır. Halle da tarihsel bilginin büyük bir

bölümünü Thomas More'un (1498-1547) The Tragical Historie of the Life and Reigne of Richard the Thirde (*III. Richard'ın Yaşamının ve Krallığının Trajik Tarihi* 1518) adlı yapıtından almıştır. Shakespeare, daha çok Holinshed'den yararlanarak yepyeni bir III. Richard karakteri yaratmıştır. Shakespeare'in yazarlığının ilk evresindeki bu yapıt belki de onun çıraklık döneminin en iyi yapıtı sayılabilir. Shakespeare, kendi dramatik anlayışı içinde tarihteki ilginç bir kralı ele almış, onun çevresinde dönen olayları dramatize etmiştir.

Bu oyun, ne ilk Quarto'da ve sonra da bazı kimselerin belirttiği gibi yalnızca bir tragedyadır, ne de ilk Folio'nun başında yazdığı gibi, yalnızca tarihsel bir oyundur. Bu yapıt Shakespeare'in tarihsel bir konuyu sahneye çıkarma girişimidir, yani bir tarihsel tragedyadır ve öyküyü VI. Henry'nin üçüncü bölümünden başlatarak geliştirmiştir. III. Richard, Shakespeare'in oyunları arasında, Hamlet'ten sonra ikinci uzunluktaki oyunudur. Bu uzunluk zaman zaman oyunun aleyhine olmakta, ancak bazı bölümleri budanarak oynanmaktadır. Budamalar da çoğu kez oyundaki işlevleri az olan karakterlerin budanmasına neden olmaktadır.

Oyunun ilk resmi temsili 17 Kasım 1633, Cumartesi günü, Kraliçe Henrietta Maria'nın doğum günü vesilesiyle I. Charles'ın huzurunda verilmiştir. Ancak bundan önce, Aralık 1593 ile Ocak 1594 arasında Buckingham adlı bir temsil verildiği biliniyor. Bunun Shakespeare'in III. Richard'ı olabileceği söylenmektedir.

Shakespeare, bir yazar olarak elbette tarihsel olayları ve figürleri tarihte oldukları gibi, tıpatıp almak zorunda değildi. Kendi yorumuna ve söylemek istediklerine göre, bazı değişiklikler yapması normaldi; böylece seyirciye etik ve estetik açıdan söylemek istediklerini iletebilirdi. Shakespeare'in sıradan, hatta bazen sıkıcı tarihsel figürleri görkemli karakterler durumuna getirdiğini izleriz. Dramatik etki için bu gereklidir. Bu oyunda da Shakespeare, Richard'ın tarihsel portresinde bazı değişiklikler yapmıştır. Richard'ı tarihte olduğundan fazla bozmuştur, bunu hem Tudor Monarşisi'ni memnun etmek, hem de Richard'ın bozuk fiziğe sahip olmasından ortaya çıkan dramatik görünüşünden yararlanmak için yapmıştır. Tarihteki Richard, oyundaki Richard'dan biraz daha farklıydı. Bu bakımdan, oyuna geçmeden önce Richard ve dönemi üzerinde kısaca duralım.

Tarihteki III. Richard ve Dönemi

Tahtta yalnızca iki yıl, iki ay ve iki gün kalan[4] Richard (2 Ekim 1452 22 Ağustos 1485), otuz iki yaşındayken savaşta öldü. York hanedanının son temsilcisiydi. Hükümranlığı sırasında iki büyük isyan oldu. Bunlardan ilki, Richard'ı kral yapan Buckingham Dükü Henry Stafford'un 1483'te başlattığı başkaldırıydı. Bu isyan bastırıldı ve Buckingham kafası kesilerek idam edildi. Ancak iki yıl sonra, 1485'te ikinci Richmond Kontu Henry Tudor'un sonradan Kral VII. Henry ile amcası Jasper'in başı çektiği isyan, isyandan çok bir iç savaş halini aldı. Richard sonradan Redemore ya da Dadlington ovası diye bilinen Bosworth ovasında Henry'e yenilerek öldü.

Richard, Fotheringay Şatosu'nda dünyaya geldi. Sekiz kardeşin en genciydi. Üçüncü York Dükü Richard Plantagenet'in (1411-1460) hayatta kalan dört oğlundan biriydi. Annesinin adı Cecily Neville'di (1415-1495). Babası ve ağabeyi Edmund savaşta ölünce, Richard henüz bir çocuk olduğu için, "Kralları tahta çıkaran" kuzeni on altıncı Warwick Kontu Richard Neville'in yanına verildi. Richard, Warwick'in malikânesinde Francis Lovell ile ölümüne kadar sürecek bir dostluk kurdu. Orada başka bir çocuk da Richard Neville'in küçük kızı, Richard'ın sonradan evleneceği Anne Neville'di (takr. 1456-1485). Anne'in ilk kocası, VI. Henry'nin oğlu Westministerli Edward'dı. Edward, Tewkesbury savaşında ölünce, Anne bir süre için kayıplara karıştı, o dönemde ne yaptığı belli değil. Bir söylentiye göre, Richard'ın ağabeyi birinci Clarence Kontu George Plantagenet'nin etkisi altında kalmıştı. George, Anne ile ablası ve karısı Isabella Neville'in verasetleri açısından bunu önemli gördüğü gibi, Anne'in ilerde önemli bir mevkiye gelecek biriyle evlenmesini de istemiyordu. Başka bir söylentiye göre, Richard, Anne'i Londra'daki bir et lokantasında bulaşıkçı olarak çalışırken görmüş onu ordan kurtarmıştı. Ama gerçek tam olarak bilinmemektedir. Richard ile Anne 12 Temmuz 1472'de evlendiler. Timsah gözyaşları olup olmadığı bilinmez, ama Richard'ın Anne'in cenazesinde ağladığı da söylenmektedir.

Richard ile Anne'in Edward adını koydukları bir oğulları oldu. Middlehamli Edward (1473-1484) namıyla tanındı, Galler Prensi olduktan kısa bir süre sonra öldü. Richard'ın birkaç tane de yasadışı çocuğu vardı;

Gloucesterli John ve Katharine adlı kızı bunlardan ikisiydi. Katherine'nin annesinin sarayda çalışan Katharine Haute olduğu sanılmaktadır.

Richard, ağabeyi IV. Edward'ın hükümranlığı sırasında ona bağlı, yetenekli bir komutan olarak görev yaptı. Kral, ona Gloucester Dükü unvanını verdi, kuzey İngiltere'de geniş topraklar armağan etti ve onu Kuzey İngiltere'ye vali atadı. Richard, o dönemdeki soyluların en zengini ve en güçlüsüydü. Onun aksine, Richard'ın ortanca ağabeyi George, krala ihanet suçundan idam edildi. Richard, IV. Edward'ın ölümüne kadar kuzey İngiltere'nin tek egemen gücü oldu. 1482'de İskoçlardan Berwick-upon Tweed'i aldı ve adil bir yönetim gösterdi, üniversiteye ve kiliseye bağışlarda bulundu.

IV. Edward'ın 9 Nisan 1483'teki ölümü üzerine, kralın çocukları ve Richard'ın kuzenleri olan 12 yaşındaki Kral V. Edward ve 9 yaşındaki birinci York Dükü Richard, tahtın varisleriydiler. Amca Richard, Kral IV. Edward'ın vasiyeti üzerine çocukların vasisi oldu. Richard, onu sevmeyen dul kraliçenin çocukların annesi olarak ve yakınlarının çocuk kral V. Edward üzerinde etkileri olacağını düşünüyordu.

Taç giymek üzere, Wales'den Londra'ya getirilecek genç prensin kafilesine, Richard ile ikinci Buckingham Dükü Henry Stafford, Northampton'da katıldı. Prensin muhafızları olan (dul kraliçe Elizabeth'in kardeşi) ikinci Rivers Kontu Anthony Woodville ile birlikte olanlar, Richard ve Buckingham Dükü tarafından, V. Edward'a suikast girişiminde bulunma suçlamasıyla tutuklandılar ve Pontefract Şatosu'na hapsedildiler. Richard, güvenliği sağlamak aldatmasıyla genç prensi Londra Kalesi'ne yerleştirdi. Richard, o sırada hem genç prenslerin vasisi, hem de bugünkü anlamıyla başbakan konumundaydı.

Ely Piskoposu John Morton ile, sonradan onun fikirlerine katılan Canterbury Başpiskoposu Kardinal Bouchier, III. Richard'a karşı Tudor propagandasını yürüten önemli kişiler sayılmışlardır. Kısmen Morton'un anlattıklarından yararlanan Thomas More'a göre, Lord Hastings, V. Edward'ı Londra Kalesi'nde en sık ziyaret eden kişiymiş. Bu yüzden 13 Haziran 1483'te ihanet suçuyla tutuklanmış ve kısa bir süre sonra da başı kesilerek idam edilmiş. Ancak kayıtlar, ihanetine dair konsey kararının Hastings'in idamından beş gün sonra 18 Haziran'da verildiğini ortaya

koymaktadır. V. Edward'ın dokuz yaşındaki kardeşi Richard, annesinin rızası ile 16 Haziran 1483'te Kale'ye getirtilmiştir.

Hastings'in kraliçeye yakınlaşmasının nedeni, Buckingham Dükü'nün giderek artan gücü ve Richard'ın tahtı gasp etme planlarıydı. Morton, Hastings tutuklandığı zaman konsey toplantısında olduğunu iddia etmiştir.

İhanetle suçlanan önemli kişilerden Lord Rivers, onun ortanca oğlu Richard Grey ve sarayın teşrifatçılarından biri olan Sir Thomas Vaughan da başka bir yerde idam edilmişlerdir. IV. Edward'ın metresi Jane (Elizabeth) Shore, kral öldükten sonra Hastings'in metresi olmuş, tutuklanmış, halk önünde rezil edildikten sonra hapis cezasıyla kurtulmuştur. Shore'un üvey oğlu birinci Dorset Markisi Thomas Grey tutuklanmış, ama daha hafif suçlamalarla halk önünde teşhir edilmiş ve hapsedilmiştir. Thomas Grey'in ihanet suçlamasından kurtulmasının nedeni, olaylar sırasında Westminister Kilisesi'ne sığınmış olmasıdır.

Richard'a karşı yapılan suçlamalar yine Morton'dan gelmektedir. Bu suçlamaların en önemlileri şunlardır:

- VI. Henry'nin katli
- Clarence Dükü George'un "gizlice öldürülmesi"
- Karısı Anne'in ilk kocası Galler Prensi Edward'ın katli
- Dul Anne Neville'i, kadının istememesine rağmen kendisiyle evlenmeye zorlaması
- Jane Shore ile Elizabeth Woodvill'in büyü yaparak kolunu kuruttuğu yalanı
- Kendisi yasadışı olduğu halde, olmayanları piçlikle suçlaması.

Bütün bu öyküler, ilk kez, kısmen Morton'un notlarına dayanan Sir Thomas More'un Richard'ın Yaşamının ve Krallığının Trajik Tarihi adlı yapıtından ya da ağızdan ağza dolaşan söylentilerden hareket ederek bu öyküleri yazmış olanlardan çıkmıştır. Bu öykülerin gerçek olup olmadıkları üzerine bir fikir yürütmek çok güçtür. Vakanüvislik, o dönemde edebiyatın bir dalı olarak kabul ediliyordu. Vakanüvis, hangi tarafı tutuyorsa o tarafın propagandasını yapıyordu. Morton, III. Richard'ın emriyle tutuklanmış ve Hollanda'ya sürgün edilmişti. Ancak VII. Henry başa geçince İngiltere'ye dönebilmiş, döndüğünde de yüksek bir makama atanmıştı.

Son araştırmalar IV. Edward'ın evliliğinin yasadışı olduğunu göstermektedir. Çünkü Edward iki karılıydı. Daha önce Fransa'da evlenmiş olduğu kadının üstüne, boşanmadan Elizabeth Woodvill ile evlenmişti. *Titulus Regulus* adlı parlamento kararına göre, IV. Edward'ın evliliği iki nedenden dolayı geçersizdi: bunlardan biri, düğünün "saygınlık taşımayan bir yerde" yapılmış olması; ikincisi de "parlamento üyelerinin onayı alınmadan" gerçekleştirilmesiydi.

Söylentilere karşın, Richard'ın iddiası doğruydu: V. Edward, yasadışı ilişkiyle dünyaya gelmişti. Richard'ın tahtı istemesinin en büyük nedeni yalnızca ihtirası değildi, Kraliçe Elizabeth ile yakınlarının V. Edward tahta geçince onu bertaraf edeceklerini bilmesiydi.

V. Edward olacak diye Kale'ye yerleştirilen prens ve kardeşi Richard'ın, 1483 yazından sonra hiçbir kaydına rastlanılmamıştır. Günümüz tarihçilerine göre, her iki küçük prens o yılın sonunda ölmüş bulunuyorlardı. En büyük olasılık, onların Richard'ın emriyle öldürülmüş olmalarıdır. Ama bunun için de geçerli bir kayıt yoktur.

Tahtın bütün varisleri bertaraf edildikten sonra, Richard'ın taç giyme töreni 6 Haziran 1483 günü Westminister Kilisesi'nde gerçekleştirildi. Böylece o, Plantagenetler'in en son kralı oldu. Törenine genç kontlar, bazı soylular ve devlet erkânı katıldı.

Tahta geçtikten sonra, onun dindar ve iş bitiren türden bir yönetici olduğu yazılmıştır. York hanedanından gelen, ardında hiçbir veliaht bırakmayan ve bütün hasımlarını bertaraf eden Richard, siyasal muhalefete karşı çok duyarlıydı. Onun tahta çıkmasında büyük yardımı olan Buckingham Dükü bile ona karşı ayaklanmıştı. Nitekim çok geçmeden düşmanları ona karşı birleşmeye başladılar. Richard, Tudorlu Henry'e karşı savaşa girmeden önce, o dönemde birçok kralın yaptığı gibi, geleceği için bir kâhine danışmış ve kâhin ona şöyle demiş: "Savaştayken mahmuzunuz bir taşa çarpacak, siz de dengenizi kaybedecek, başınızı taşa çarpıp yaralanacaksınız." Gerçekten de Richard savaş sırasında Bow Köprüsü'nden atla geçerken mahmuzu köprünün taş korkuluğuna hızla çarpınca, attan düşmüş ve başını taşa vurmuştur. Derby Kontu Lord Stanley'nin, Sir William Stanley'nin ve dördüncü Northumberland Kontu Henry Percy'nin Richard'ı ordularıyla desteklememeleri, Richard'ın Bosworth meydan savaşını kaybetmesine neden olmuştur.

Tudor kayıtları bile Richard'ın çok cesurca ve maharetle dövüştüğünü yazmıştır. Atı öldürülünce yaya olarak müthiş bir dövüşe girmiş, Henry'nin sancaktarını öldürmüş, Henry'ye saldıracağı sırada etrafı sarılarak öldürülmüştür.

Söylendiğine göre, Richard'ın çıplak cesedi Leicester'deki Greyfriars Kilisesi bahçesine gömülmeden önce, sokaklardan geçirilerek teşhir edilmiştir. Bir başka söylentiye göre, Richard'ın cesedi yakındaki Soar Irmağı'na atılmıştır. Bir iddia da cesedinin bugünkü Leicester'daki otoparkın altında olduğu söylentisidir. Bugün onun gömüldüğü kilisede Richard'ın orada gömüldüğüne dair bir plaka vardır.

More'a göre, Richard ufak tefek, sıska, bir kolu sakat, kambur, sağ omuzu düşük, sert yüzlü, kötü huylu, kıskanç bir kimseymiş. Annesi onu doğururken çok acı çekmiş. Ters ve ağzında dişle doğmuş. İyi bir komutanmış, savaşta barışta olduğundan daha başarılıymış, savaş taktiklerini iyi biliyormuş. Cömertmiş. Armağanlar vererek dost kazanmaya çalışırmış. Bunun için yasadışı yollardan para bulmanın çarelerini arar, bu yüzden birçok kişinin nefretini kazanırmış. İçten pazarlıklı, küstah, nefret ettiklerinin bile yüzüne gülebilen biriymiş. Kin tutarmış, yeri gelince acımasızmış. İhtirası önünde dost, düşman tanımaz, sıra dışı zekâsıyla her istediği kimseyi kendi çıkarı için kullanırmış.

Tudor vakanüvisleri, III. Richard'ın kötü karakterinin bedeninin bozuk olmasından ileri geldiği konusunda hemfikirdirler. Oysa Richard, ağabeyi krala istikrarlı ve bağlı bir biçimde hizmet eden biriymiş, Tam tersine, ortanca ağabeyi Clarence Dükü George, entrikacıymış ve bu onun canına mal olmuş. Thomas More'un pek de inandırıcı olmayan yapıtında belirtildiği gibi, Richard'ın gelişmemiş kolu, sakat bacağı ve kamburluğu, bugün birçokları tarafından bir uydurma olarak kabul edilmektedir. Ama Shakespeare'in More'dan aldığı bu izlenim, onu dramatik açıdan heyecanlandırmış ve müthiş bir karakter yaratmasına vesile olmuştur.

Richard'ın kambur olduğu konusunda hiçbir somut belge yoktur. Richard'ın portresi üzerinde yapılan X-ışınları incelemesine göre, daha büyük sağ omuz, aslında onu kambur göstermek için sonradan eklenmiştir. İyi kılıç kullanan ve üç büyük Gül savaşına katılmış olan Richard'ın zırhı otuz altı kilogramdı. Eğer kambur olsaydı bu zırhı giymesi ve taşıması

olanaksız olurdu. Başka bir olasılık, diğer soylular gibi, küçük yaştan itibaren kılıç kullanan Richard'ın omuz adalelerinin gelişmiş olmasıdır.

Oyun Üzerine

Yazarın birçok oyununda görüldüğü gibi, Shakespeare'i en çok ilgilendiren temalardan biri iktidar hırsı ve bunun getirdiği zincirleme suç dizisidir. Bugün Shakespeare'in hâlâ güncel bir yazar olmasının nedeni, insanların değişmeyen sevgi-nefret duygusu, ezen-ezilen insanlar, sömüren-sömürülen uluslar vb.nin hâlâ var olması, ama yalnızca araç ve dekorun değişmiş olmasıdır. Başka deyişle, yazar çağdaş insanın düşüncelerini, duygularını evrensel öz içinde büyük bir canlılıkla bugünün seyircisine iletirken, değişen araç ve dekorlar içinde, değişken tarihsel özü getirmektedir.

Elizabeth dönemi yazarları, Seneca'nın kanlı tragedyalarının etkisi altında ve kendi dönemlerinin koşulları içinde, işlenen bir suçun intikamı üzerine çok sayıda oyun yazmışlardır. Thomas Kyd, Christopher Marlowe, Richard Greene vb. kötülüğün her zaman bir intikamı olacağını belirterek, o dönem seyircisinin tatminini sağlamışlardır.

Genç Shakespeare, acemilik döneminde, VI. Henry'nin 3. bölümünde duraksamalı, sabırsız, bıkkın ve açıklayıcı bir eğilim gösterirken, o dönemin son oyunu olan III. Richard'a tüm yüreğini koyarak başarılı olmuştur. Olgunluk döneminde elbette daha iyi oyunlar yazmıştır, ama bu oyunundaki çabasıyla gizli dehası kendini göstermiştir. Tarihle tragedyanın birleştiği ve bu birleşmeyle ürettiği tersinleme ve komik öğeler onun sıra dışı bir yazar olduğunu daha acemilik döneminde göstermiştir.

I. Perde

Oyun, Richard'ın tiradıyla başlar. Bu tirat daha başta Richard'ın kişiliği üzerine bir fikir verir.

Çatık kaşlı savaş yüzünü yumuşattı;
Oysa şimdi zırhlı atlara binip
Düşmanların yüreklerine korku salacağı yerde,
Bir lavtanın şehvetli nağmeleriyle
Hoplayıp zıplıyor bir leydinin odasında
Müthiş bir çeviklikle.

Ama ben, ne böyle oynaşacak
Ne de ayna karşısında kırıtacak biçimdeyim...
Ben kalıptan eğri büğrü çıkmışım[5]
Önümde kalça sallayan haspaya
Çalım yapacak hal var mı bende?
Yoksun bırakılmışım insan kalıbından
Görmezden gelmiş beni sahtekâr doğa
Hileli ve yarım yamalak yapıp
Vaktinden önce salıvermiş bu dünyaya
Öylesine çarpık, öylesine anormalim ki,
Yanlarından geçtiğim köpekler bile havlıyorlar bana

Öyleyse Richard'ın yapması gereken şey,

....
Tatlı laflar edilen bu günleri hoşça geçirmek için
Madem kimsenin sevgilisi olma şansım yok,
Ben de karar verdim kötü adam olmaya,
Bu hoş günlerin boş zevklerinden nefret etmeye.
Planlarım var bu konuda,
Tehlikeli tasarıların doğurduğu,
Olmayacak kehanetler, iftiralar ve düşlerle dolu;
Önce ağabeyim Clarence ile kral arasına
Ölümcül bir nifak sokmak var.
Benim yalancı, kalleş ve hain olduğum kadar,
Kral Edward da o kadar dürüst ve adilse eğer,
Clarence hapsi boylar bugün... (I. P; 1. S)

III. Richard'ın karakteri, kötü-kahraman-komik olanın bileşkesidir ve bu bileşkeden de çok ilginç bir oyun kişisi ortaya çıkmıştır. Örneğin, Richard'ın altı dakikalık bir sahnede Lady Anne'in ona karşı olan büyük nefretini kendi lehine çevirip evlenmeyi kabul ettirmesi, Shakespeare'in büyüleyici yeteneğini gösterir. Bu sahnede Lady Anne, Richard'ın

öldürdüğü kocasının cenazesini büyük bir keder ve nefret içinde gömmeye götürmektedir. Katil Richard, soğukkanlılıkla birden oraya gelir ve ona evlenme teklif eder. Bu sahnede Lady Anne,

Bu insani görevi durdurmak için
Hangi kara büyücü çağırdı bu iblisi buraya?

sözlerinden

Hak etmediniz bu kadarını, ama
Size karşı hoşgörülü olmayı siz öğrettiğinize göre,
Bunu çoktan dilemiş oldum.

sözlerine gelir. Lady Anne çıktıktan sonra, Richard arkasından şöyle konuşur:

Bu durumdaki bir kadına hiç böyle bir kur yapılmış mıdır?
Bu durumdaki bir kadın hiç böyle ayartılmış mıdır?
Ona sahip olacaksam bile, bu uzun sürmemeli. (I. P; 2. S.)

Richard, Shakespeare'in ayrıntılı bir biçimde ele aldığı, gerçek dünyayla trajik hesaplaşmasını yapan, tarihsel deneyimle donatılmış ilk büyük oyun kahramanıdır. Bu hesaplaşma tiyatro yazarlık tarihi içinde yazılmış en büyük sahnelerden biri olan Lady Anne ile olan sahnesinde başlar. Daha önce Anne'in babasını, kayınbabasını, sonra da kocasını öldüren Richard, hiçbir şey olmamış gibi, cenaze götürülürken orada beliriverir. Richard'ın ilk sözleri, "*Durun, tabutu yere koyun!*" olur. Nefret içinde ve içi intikam ateşiyle dolu Lady Anne, nasıl bir dönemde yaşadığının bilincindedir. Terör ve acının kol gezdiği ve herkesin korkudan ödü patladığı bir ülkede kimse hayatını güvencede bulmaz. Uşaklar tabutu yere koyarlar. Lady Anne şaşırmaz:

Ne o, niye titreyip duruyorsunuz hepiniz?
Korkuyor musunuz yoksa?
Yazık, ama ayıplamıyorum sizi
Ne de olsa birer ölümlüsünüz.

Uşaklar çıktıktan sonra Richard'ın bir zamanlar çocukluk arkadaşı olan Anne, Richard'a hakaret eder, aşağılar, onunla alay eder ve onu suçlar.

Alçak! Sen ne Tanrı yasası bilirsin ne insan yasası;
Bir acıma duygusu vardır en yırtıcı hayvanda bile.

Richard yanıtlar:

Bende bunun zerresi yok, hayvan değilim demek ki.

Shakespeare, burada, yeryüzünde yaşayan insanların hayvanlardan daha kötü, daha acımasız olduklarını bir kez daha anımsatmış oluyor. Richard hesaplaşmasını sonuçlandırmak için en uç noktalarda dolaşıp sevgi, acı çekme, suç ve nefret duygularıyla oyun oynuyor. Bu sahnede ilk raundu Anne kazanıyor. Richard sönük bir biçimde suçunu inkâr ediyor ve yalan söylüyor. Richard, suçunu itiraf edince ikinci raundu kazanma olanağını elde ediyor.

LADY ANNE:

O, senin hiç gidemeyeceğin cennettedir şimdi.

GLOUCESTER:

Oraya gönderdiğim için bana teşekkür etmeli,
Çünkü bu dünyadan çok oraya layıktı kendileri.

LADY ANNE:

Sense layık değilsin cehennemden başka bir yere.

GLOUCESTER:

Bir yer daha var, izin verin söyleyeyim.

LADY ANNE:

Bir zindana!

GLOUCESTER:

Yatak odanıza!

Bu an Richard'ın ilk zaferidir. Onlar yalnızca bu mekânda değil, cinayet, şiddet ve hainlik dolu bir dünyada yapayalnızdırlar.

LADY ANNE:

Yattığın her odaya lanet yağsın!

GLOUCESTER:

Sizinle birlikte yatana kadar öyle olacak, Madam.

LADY ANNE:

Dilerim öyle olsun.

İşte o anda Anne maçı kaybetmeye başlamıştır bile. Çünkü insanların ötesindeki, acımasız bir mekanizma işlemeye başlamıştır, sevgililerin ölümü, yüce efendilerin kederleri, gücü ve tahtı ele geçirmek için yapılan kavgalar... Bütün bunlar artık uzakta kalmıştır Anne için. Olaylar arka planda kalmıştır. Orada sadece bir kadın ve bir erkek vardır.

GLOUCESTER:

Bunlara sebep, düşlerime giren sizin güzelliğinizdi
O güzel göğsünüzde bir saat yatabilmek için
Gerekirse bütün dünyayı öldürebilirdim.

LADY ANNE:

Şu kadarını söyleyeyim: Buna inansaydım eğer, katil herif
O güzelliği şu tırnaklarımla yırtar atardım yanaklarımdan.

GLOUCESTER:

Bu gözler dayanamazdı o güzelliğin yok olmasına,
Karşınıza dikilip engel olurdum size.
Güneş nasıl hayat veriyorsa dünyamıza
Varlığınız da günlerimi aydınlatıp hayat veriyor bana.

Shakespeare, insan psikolojisini çok iyi biliyor. Richard'ın bir bakıma olanaksız olanı gerçekleştirdiği bu ilginç sahnedeki çılgın konuşma

örgüsünün gelişimi içinde, Richard nefret ve şehvet gibi asal güçleri en aza indirmeyi sağlayabiliyor. Lady Anne'in Richard'a olan nefreti bitmemiştir, ama yalnızca ihtirasın egemen olduğu bir dünyada Anne nefretiyle yapayalnızdır. Lady Anne, Richard'ın yüzüne tükürür, ama bu onun çaresizlikten yaptığı son eylemdir.

Lady Anne'in Richard'a boyun eğmesi ondan korktuğu için değildir; onun boyun eğmesi, yasaların geçerli olmadığı bir dünyada, Richard ile birlikte dibe vurmayı kabul etmesinden dolayıdır. Umudun tamamen yok olduğu bir dünyada insan kendini öldürebilir. Lady Anne de kendisi için geçerli tek seçenek olan Richard'ın yatağını kendisini yok etmek için kabul eder. Richard, Anne'e kılıcını verir:

Hadi, durma, vur; Kral Henry'i ben öldürdüm,

Ama bunu kışkırtan güzelliğindi senin.

Hadi, bekleme, vur; bendim genç Edward'ı hançerleyen,

Ama ilahi yüzündü beni buna sürükleyen.

(ANNE elindeki kılıcı yere atar.)

Ya o kılıcı kaldır al ya da beni.

LADY ANNE:

Kalk, ikiyüzlü, yalancı. Kalk,

Ölmeni istiyorum, ama celladın olamam.

Shakespeare'in tarihsel oyunlarında yalnızca nefret, hırs ve şiddet vardır: Bu insanların dışında gelişen büyük bir mekanizmadır. Bu mekanizma infazcıyı kurban, kurbanı infazcıya dönüştürür. Shakespeare'in konuşma örgüsü yalın ve gerçekçidir:

LADY ANNE:

Gönlünden geçenleri bilebilseydim.

GLOUCESTER:

Dilim gönlümün tercümanı.

LADY ANNE:

Korkarım, ikisi de sahte.

GLOUCESTER:

Öyleyse hiçbir erkek dürüst olmadı bugüne kadar.

LADY ANNE:

Peki peki, alın kılıcınızı.

GLOUCESTER:

Bağışlandım öyleyse.

LADY ANNE:

Kararımı sonra vereceğim.

GLOUCESTER:

Umutla yaşayabilir miyim?

LADY ANNE:

Herkes, umarım, öyle yaşıyordur. (I. P; 2. S)

Lady Anne'i kendisiyle evlenmesi için zorlayan Richard, bir ayna ister kendisine bakmak için; suç cezasız kalmıştır, güzellik kötüyü seçmiştir. Tanrı yoktur, yasa yoktur:

GLOUCESTER:

Tanrının gazabı ve her şey bana karşı,
Benimse davamı destekleyecek hiç kimsem yok,
İblisten ve ikiyüzlülükten başka.
İnancını, vicdanını hiçe sayıp bana teslim olmak ha!

Richard yalnızca aynaya bakmakla yetinmez, kendisine yeni giysiler almak için terzi de çağırır:

GLOUCESTER:

Birkaç da terzi çağırıp günün modasına uygun

Bedenime yakışan bir şeyler diktireyim.

Kendimi beğenmeye başladığıma göre,

Kesenin ağzını açmalıyım biraz. (I. P; 1. S)

Richard bazen bir bukalemuna, bazen de istediği biçime girebilme yeteneği olan eski Deniz Tanrısı Proteus'a benzetilir. Gerçekten de Richard sık sık ikili bir oyun içindedir. Seyirciye gerçek yüzünü, gizli planlarını gösterirken, oyundaki karakterlere maskeli yüzünü gösterir; bu hoşgörü ve sadelik maskesidir. Bu durum belki de en belirgin bu perdenin dördüncü sahnesinde izlenebilir. Richard'ın, kardeşi Clarence Dükü George davranışı ne kadar sevgi dolu ise, Clarence'i zindana götürürken seyirciye söylediği o kadar acımasızdır:

GLOUCESTER:

Dönüşün olmasın gittiğin yolda.

Saf, dürüst Clarence, öyle seviyorum ki seni

Cennete yollayacağım ruhunu yakında,

Eğer cennet bu armağanı bizim elimizden kabul ederse. (I. P; 1. S)

I. Perde'de Richard'ı anlatmaya yarayan "ayna" ve "gölge" imgesi kullanılmıştır. Richard, karşılaştığı kişinin aynasıdır. Anne, Richard'da Richard'ı değil, kendini görmüştür; aynı şekilde Clarence, Richard'da kendi saflığını görmüştür, Richard'ı değil.

Richard'ın "gölge" ile karşılaştırılması güneşle ilişkili olarak kullanılmıştır. Güneş, kral simgesidir. Birçok gönderme içinde, Richard'ın gölgesi yavaş yavaş tahtı örtmektedir. İkinci sahnenin sonunda, İngiltere tahtının kendisini daha güçlü duruma getireceğini ima ederek güneşten gölgesini daha güçlü kılmasını ister:

Parla ey sevgili güneş, ben bir ayna edininceye dek parla,

Parla ki, önünden geçerken gölgemi göreyim.

Üçüncü sahnede, Kraliçe Margaret, Richard'ın "güneşi kararttığı"nı söyler. Bu iki anlamlı bir tümcedir. Margaret, güneş olarak öldürülen kral oğlu Edward'a gönderme yaptığı gibi, İngiliz tahtına Richard'ın gölgesi düştüğü konusunda imada bulunuyor. Bu sahnede Margaret hemen herkese

beddua eder ve oğlu Edward'a karşılık başka bir Edward'ın öldürülmesini diler:

(KRALİÇE ELIZABETH'e)

Şimdi Galler Prensi olan oğlun Edward,

Vaktiyle Galler Prensi olan oğlum Edward gibi,

Alçakça öldürülsün genç yaşında!

Elizabeth döneminin, Seneca'nın etkisiyle gelişen "intikam tragedyası"na benzer bir yanı vardır bu oyunun. Kraliyet aileleri bireylerinin birçoğu öbürüne inkisarda bulunur. Elizabeth'in bu lanetlemeleri oyun geliştikçe birer birer gerçekleşir. Olayları Richard değil, Margaret'in bedduaları yönlendirir.

Dördüncü sahnede, Shakespeare'in tersinlemesi yoğunlaşır. Richard'ın tuttuğu katiller, Clarence'i öldürmeye gittiklerinde, onu kardeşi Richard'ın öldürmek isteğini söylediklerinde Clarence buna inanmaz:

2. KATİL:

Yanılıyorsunuz, kardeşiniz Gloucester nefret ediyor sizden.

CLARENCE:

Hayır, hayır; o sever beni, bağlıdır bana

Gidin, görün onu benim adıma.

....

Olamaz! Ayrılırken beni kucakladı

Gözyaşlarına boğulup söz verdi,

Beni buradan kurtaracağına. (I. P; 4. S)

Bu oyunda vicdan üzerinde konuşan tek kişi Clarence'i öldürmek üzere gönderilen kiralık katillerden biridir:

1. KATİL:

Ne o, korkuyor musun yoksa?

2. KATİL:

Hayır, korkmuyorum öldürmekten;
Nasıl olsa yazılı emir var elimizde,
Ama korkum ya lanetlenirsek diye
Hiçbir emir kurtaramaz bizi bu durumda.

Oyundaki krallar, piskoposlar, yargıçlar, yüksek rütbeli memurlar, lordlar ve generaller içinde, bir anlık da olsa, vicdanının sesini dinleyen yalnızca bir kiralık katildir. O, yasaları çiğneyip suç işlemekten korkmaz, toplum içinde aşağılarda da olsa bir yeri vardır. Kıyamet gününde vereceği hesap ve cehennem onu korkutur. Bu oyunda Tanrı'ya inanan tek kişi, bu kiralık katildir. Vicdanın sesini dinler, ama böyle bir düzende vicdanın bir engel oluşturduğunu düşünür:

2. KATİL:

Yok, pek bulaşmak istemem ona...
Ürkek yapıyor insanı; çalacak olsan suçlar,
Küfredersin ayıplar;
Komşunun karısıyla yatamazsın, yakalar;
Vicdan, insanın içinde durmadan başkaldıran
Yüzü kızaran, utangaç bir ruhtur.
Hep sorun yaratır: Bir gün
Rastlantıyla bulduğum bir kese altını
Zorla geri verdirdi sahibine.
Eğer vicdana sahipsen hazır ol dilenmeye.
Tehlikeli diye kovulur kentlerden, kasabalardan.
İyi yaşamak isteyen insan kendine güvenir,
Onsuz yaşamaya çalışır.

Bu tragedyada sadece iki kişi dünya düzenini yansıtırlar: Kral Richard ve onun kiraladığı katillerden biri. Biri feodal merdivenin en üstünde, öbürü en altındadır... Onlar dünyayı olduğu gibi kabul etmişlerdir. Shakespeare'in bu sahnede söylemek istediği bir şey daha var: En üsttekiler de en alttakiler gibi zaaflarla donatılmış birer insandırlar. Katillerden biriyle Clarence Dükü arasında şöyle bir konuşma geçer:

CLARENCE:

Sen de kimsin, Tanrı aşkına?

1. KATİL:

Sizin gibi bir adam.

CLARENCE:

Benim gibi değilsiniz, kral soyundan geliyorum ben.

2. KATİL:

Ama siz de bizim aksimize, krala sadık değilsiniz.

Ölüm karşısında her insan eşittir. Genç Shakespeare, olgunluk döneminde yazdığı Hamlet'in "Mezarcılar Sahnesi"ne müthiş bir başlangıcı bu konuşma ile yapmıştır. Burada, er geç gerçekleşecek olan ölüm karşısında kralla dilencinin hiçbir farkı olmadığı düşüncesi öne sürülmüştür. Kiralık katil ile kral oğlu ölüm karşısında aynı kefededirler.

Clarence'i öldürdükten sonra 2. Katil büyük pişmanlık içindedir ve ödül parasını almaz.

2. KATİL:

Keşke kardeşini kurtarmak istediğimi anlatabilseydin!
Git, ödülü sen al ve ona şunu söyle:
Dük öldürüldüğü için çok pişmanım ben. (I. P; 4. S)

II. Perde

III. Richard, oyun içinde oyundur. Bu, temelde Richard'ın kurduğu bir oyundur; başoyuncusu da Buckingham Dükü'dür. Oyunun başında hasta kral Edward, Buckingham, Hastings, Rivers gibi soyluları barıştırma girişimi içindedir. Bu da bir oyundur. Edward da bilir ki, bu gerçekleşmeyecektir; bu barış belki ölümüne dek sürecektir. Richard bu garip sahneyi tek bir tümceyle yıkıp geçer:

Soylu dükün öldüğünü bilmeyen mi kaldı?

(Hepsi irkilirler.)

Richard'ın araya girip bu sahte birlikteliği yerle bir etmesi bu oyunu yönetenin o olduğunu ve onun başkaldıran bir güç olduğunu gösterir. Bu sözüyle kapalı bir biçimde kraliçenin kardeşini ve oğullarının akıbetini Clarence'in öldürülmesiyle açıklar. Arkasından yine bir tersinleme gelir:

GLOUCESTER:

Clarence kadar soylu ve sadık olmayan,

Krallık kanına ondan daha yakın bulunmayan,

Kanlı girişimlerden kaçınmayan niceleri,

Zavallı Clarence'e reva görülenden

Daha azını hak etmedikleri halde,

Her nasılsa, şüphe çekmemeyi beceriyorlar! (II. P; 1. S)

Richard burada bıyık altından gülerek aslında kendinden söz eder.

Richard kendisini Machiavelli ile karşılaştırır; o yazarın anlattığı hükümdarın ta kendisidir. O, gerçek bir *Il Principo*'dur. Onun için politika salt bir uygulama işidir, bir güç elde etme sanatıdır. Politika, tıpkı köprü yapmak ya da kılıç dövüşü gibi, ahlak dışı (ahlaksız değil) bir eylemdir. İktidar hırsı ile insanlar kendilerini biçimlendirebilirler. Bütün yeryüzü de biçimlendirmesi gereken devasa bir kil parçasıdır. "*III. Richard, yalnızca tahtın basamaklarını çıkan krallardan biri değildir, o, Büyük Mekanizma'nın baş yapımcısıdır, o, mekanizmanın iradesi ve bilincidir. Shakespeare ilk kez bu oyunda, bizlere, Büyük Mekanizma'nın çirkin yüzünü ve acımasız sırıtışını gösterir. Ama bu aynı zamanda büyüleyici bir yüzdür.*" [6]

Richard, kral naibi olarak zaten belli bir güç elde etmiş durumdadır. Sarayda korkan iki kadın vardır, bunlardan biri ana kraliçe, öteki de ölen kralın karısı Kraliçe Elizabeth. Yanlarında on yaşında bir çocuk oyun oynamaktadır. Başpiskopos gelir. İki kadın bir tek şey düşünmektedirler: Acaba Richard nasıl davranacak? Çocuk da aile tarihini, İngiltere tarıhini ve kimlerin öldürüldüğünü bilmektedir. Çocuk güçlü amcası Richard'ın kızacağı bir şey söyler, büyükannesi olan York Düşesi onu azarlar:

BAŞPİSKOPOS:

Lütfen Madam, çocuğu azarlamayın.

ELIZABETH:

Yerin kulağı vardır.

Bu saray da, aynı Elsinore Şatosu gibi birçok kimseye mezar olmuştur. Hamlet'te Danimarka'nın bir zindan olduğu belirtilir. Bu oyunda ise, İngiltere bir mezbahadır. Sonunda haberci gelir:

HABERCİ:

Söylemeye dilim varmıyor, Lordum.

ELIZABETH:

Prens nasıl?

HABERCİ:

İyidir, Madam; sağlığı yerinde.

YORK DÜŞESİ:

Haber nedir?

HABERCİ:

Lord Rivers ve Lord Grey, Pomfret'e[7]*gönderilmiş,*
Thomas Vaughan da onlarla birlikte hapsedilmiş.

YORK DÜŞESİ:

Kim göndermiş?

HABERCİ:

Yüce Gloucester ve Buckingham dükleri.

BAŞPİSKOPOS:

Suçları neymiş?

HABERCİ:

Bildiklerim bu kadar, efendim;

Hiçbir bilgim yok, hapse atılmaları konusunda. (II. P; 4. S)

İktidar yavaş yavaş el değiştirmeye başlamıştır. Shakespeare tarihteki on bir yılı birkaç şiddet içeren sahneye sıkıştırmıştır. Kral Edward'ın ölümü ardından halkın düşüncesi, II. Perde'nin üçüncü sahnesinde gösterilir. Halk bir şeyler duymuş, ama neler döndüğünü bilmemektedir; kuşku ve korku içindedirler. Çünkü daha önceki olayları bilen halk kralların birbirinin tahtını ele geçirmek için neler yaptıklarını bilir. Onların yazgısı tahta tırmanan ve uçuruma atlayan krallara dayanır. Ülkeyi Tanrı değil, Tanrı'nın temsilcileri sayılan krallar yönetir.

Öte yandan, ünlü Shakespeare bilginlerinden Tillyard, III. Richard'ın dinsel bir oyun olduğu savını öne sürer: "*III. Richard'ın dinsel içerikli bir oyun olduğunu belirtirken, Shakespeare'den değil, oyundan söz ediyorum. Çünkü bu dörtlemenin amacı ve özellikle de bu oyunda, Tudor'un ikbalinde İngiltere'ye Tanrı'nın rehberlik ettiği gösterilmiştir.*"[8] Öte yanda, Kott "*Shakespeare'de Tanrı yoktur;. Sadece krallar vardır; herkes karşılıklı olarak ya infazcı ya da kurbandır.*" diye yazar.[9] Bu düşünceler tartışmaya açıktır. Ancak bu oyunda ve Shakespeare'in birçok oyununda, kahramanın yazgısı Tanrılar tarafından değil, insanlar tarafından çizilir. Bence, Shakespeare'in bugün için de geçerli olan gerçekçiliği buna dayanır. Shakespeare, oyuna bir halk sahnesi ekleyerek olayı başka bir boyuttan göstermiştir. Şimdi sokağın sesini dinleyelim:

3. YURTTAŞ:

Kralımız Edward öldü diyorlar, doğru mu?

2. YURTTAŞ:

Evet, efendim, doğru. Tanrı korusun hepimizi.

3. YURTTAŞ:

Desenize işler karışacak, efendiler.

1. YURTTAŞ:

Yok, hayır; Tanrı'nın izniyle oğlu çıkacakmış tahta.

....

3. YURTTAŞ:

Şimdi krala yakın olmak için hepsi birbirine girecek,
Bu da, Tanrı korusun, hepimizi etkileyecek.
Bakın şu Gloucester Dükü var ya, çok tehlikeli biri!
Kraliçenin oğulları ve kardeşlerine gelince,
Burnundan kıl aldırmayan kendini beğenmiş kişiler;
Bunlar yönetmek yerine yönetilmeyi kabul ederlerse eğer,
Ancak o zaman bu hasta ülke, eskisi gibi mutlu günler görür.

1.YURTTAŞ:

Hadi hadi, bu kadar karamsar olmayalım,
Zamanla yoluna girer her şey.

3.YURTTAŞ:

Hava bulutlandı mı, aklı olan yağmurluğunu giyer;
Yapraklar düşmeye başladı mı kış kapıdadır;
Güneş battı mı, geceyi beklemez miyiz?
Zamansız fırtınalar kıtlığın habercisidir.
Ama Tanrı isterse her şey yoluna girer,
Ancak bu hak ettiğimizden de,
Beklediğimizden de fazla olur.

Bu perdede Gloucester'in annesi York düşesi, oğlu Richard'ın sahtekârlığını ortaya koyar:

Hıh, yalan ve sahtekârlık bürünüp iyilik kılığına
Kötülüğü iyilik maskesi altında saklıyor, ha!
O da benim oğlum ve benim en büyük utancım,
Ama benim sütümden emmedi bu düzenbazlığı.

III. Perde

Bu perde oyunun en yoğun, en hareketli bölümüdür. Burada Richard'ın çeşitli rolleri, iyi bir zamanlama ile oynadığına tanık oluruz. Bu perdenin

başlarında Richard'ın sözleri düşündüğünün bir özetidir:

İnsanların dış görünüşüne bakıp kanabilirsiniz;
Tanrı bilir, içleri ile dışları bir değildir insanların,

Burada Richard aslında kendini tarif etmektedir. Bu bölümde iki anlama gelebilecek birçok geçiş vardır;

GLOUCESTER:

(Kendi kendine) *Küçük yaşta bu kadar akıllı olanlar*
Fazla yaşamazlar.

PRENS EDWARD:

Bir şey mi dediniz, amca?

GLOUCESTER:

Dedim ki, insan ölür, ama ünü yaşar.
(Kendi kendine) *Kötülüğü*[10]*canlandıran soytarı gibi,*
İki anlamda kullanıyorum sözcükleri.

Bu dokundurmalarına, Richard'ın kendisini kötülükle karşılaştırması eşlik eder. O, seyirciye yönelirken hem kötüyü, hem de komik rolü oynar. Makyevelyen bir tutumla sözlerinin çoğu iki anlamlıdır:

PRENS EDWARD:

Ben ölmüş birinden korkmam.

GLOUCESTER:

Umarım, yaşayanlardan da korkmazsınız.

PRENS EDWARD:

Eğer yaşıyorlarsa korkmama gerek kalmaz. (III. P; 1. S)

Yaşayan korkulacak amca Richard'dır, oysa Edward Rivers amcasını düşünerek bunları söylemiştir.

İlginç olan Margaret'in bedduasının bu bölümde yavaş yavaş gerçekleşmeye başlamasıdır. Rivers ile Grey üzerine olan beddua gerçekleşmiştir; her ikisi de Richard'ın emriyle idam edilmişlerdir. Bu bedduanın bundan sonraki adayları Hastings, Buckingham ve Richard'ın kendisidir.

Oyundaki karakterlerin yaptıkları en büyük hata, bir kimseyi dış görünüşünden anladıklarını sanmalarıdır. Richard onların bu hatalarını kullanır. Daha ilk bölümde Richard'ın, bir kimsenin ötekini ancak dış görünüşüyle tanıyabileceğini belirtmiş olduğunu görürüz. Richard bunun bilincindedir, ama onun işlerini görenler bu gerçeğin farkında değillerdir. İşte Hastings de ölümcül hatasını burada yapar. İkinci sahnede, yakın dostu Stanley, Hastings'e kaçması için haber salar:

HABERCİ:

....

Ayrıca iki ayrı kurulun[11]*toplanacağını haber vermemi istedi;*

Birinde alınacak karar,

Sizin ve kendisinin mahvına neden olacakmış;

Bu yüzden siz efendimizin kararını bekliyor...

Soruyor size, bu görünen tehlikeden kaçmak için,

Derhal atlara atlayıp onunla birlikte,

Son hızla kuzeye gitmek ister miydiniz diye.

HASTINGS:

Git efendi, dön lorduna ve söyle ona:

Korkmasın ayrı kurullardan;

Zaten birinde biz ikimiz olacağız,

Diğerinde ise yakın dostum Catesby;

....

Söyle ona, korkuları boş ve yersiz;

Düşlerine gelince: Şaştım doğrusu,

Nasıl böyle çocukça ciddiye almış,

Sıkıntılı bir gecenin azizliklerini.

Hiç sanmıyorum domuzun saldıracağını;
Üstelik, domuz üzerimize gelmeden kaçmak,
Dikkati üstümüze çeker
Ve domuz işte o zaman saldırabilir.
Git efendine söyle, kalkıp bana gelsin;
Birlikte gidelim Kale'ye,
Nasılsa görürüz orada domuzun bize nasıl davranacağını.

Karar saati gelir çatar. Herkes Kale'de toplanır; uyarıyı yapan Stanley, uyarıya kulak asmayan Hastings, Ely Piskoposu ve Richard'ın celladı Sir Ratcliff vb. bir masa çevresinde yerlerini alırlar. Ülkede gücü elinde bulunduran herkes oradadır; biri dışında, en büyük gücün sahibi Gloucester Dükü Richard gelmemiştir. Hiç kimse onun neden geciktiğini, ne düşündüğünü bilmemektedir. Konsey hiç ses çıkarmadan bekler.

Bu bekleyiş içinde, Richard'a en yakın olduğu bilinen Buckingham'a sorulur:

BUCKINGHAM:

Kral naibimiz ne düşünüyor acaba?
Soylu düke yakın olanınız var mı?

ELY PİSKOPOSU:

Sanırım onun görüşlerine en yakın kişi
Siz efendimiz olmalısınız.

BUCKINGHAM:

Bizler sadece birbirimizin yüzünü tanırız,
Bilemeyiz gönülden geçenleri,
O benim yüreğimdekini ne kadar biliyorsa
Ben de onunkini o kadar bilirim, siz de benimkini.
Lord Hastings, size özel bir sevgileri vardır, değil mi?

HASTINGS:

Kendilerine minnet borçluyum; evet, severler beni;

Ancak sormadım taç giyme konusundaki hedefini,

Kendileri de herhangi bir şey söyleme lütfunda bulunmadılar.

Ama siz sayın Lordlar bir tarih seçerlerse,

O zaman ben de onun adına bildiririm naçiz görüşümü.

Umarım kendileri de desteklerler beni.Umarım kendileri de desteklerler beni.

O sırada Richard girer; lordlar nihayet onun ne düşündüğünü öğreneceklerdir. Richard konuşur:

GLOUCESTER:

....

Sayın Lord Ely, Holborn'a son geldiğimde,

Çok nefis çilekler görmüştüm bahçenizde.

Onlardan biraz göndermenizi rica ederim.

Burada acımasız zorbanın için için şeytani gülümsemesi hissedilir. Richard bir kurban daha almak üzeredir. Konsey sessizlik içinde beklemektedir. Herkes birbirinin gözlerinin içine bakarak bir şeyler öğrenmek ister gibidir. Kral naibinin ne düşündüğünü öğrenmek için heyecanla beklemektedirler. Ama Richard başka bir söz etmeden, Buckingham'a işaret eder ve birlikte dışarı çıkarlar. Derby Kontu Stanley yakın arkadaşı Hastings'e sorar:

DERBY:

Peki bugün baktığınızda neşeli yüzüne,

Ne gördünüz söyleyin bakalım yüreğinde?

HASTINGS:

Kimseye kızgın olmadığını gördüm,

Yoksa yüzünden anlaşılırdı.

Richard tekrar girer. Kararını vermiş, kurbanını seçmiştir. Bu konsey sahnesi oyunun en gerilimli sahnelerinden biridir. Richard nihayet konuşur:

GLOUCESTER:

Hepinize soruyorum, lütfen söyler misiniz bana;
Lanetli büyüler, şeytanca dolaplarla canıma kasteden,
Cehennemlik efsunlarla bedenimi çarpıtan
O insanların cezası ne olmalı?

Lord Hastings, arması yabandomuzu resmi taşıyan Gloucester Dükü'nü kızdırmamak için büyük gayret gösterir. Hastings, yasal bir konumda ve konseyde dostları arasında bulunduğu sanısı içinde Richard'a ılımlı bir yanıt verir. Ama Richard onun ölüm fermanını çoktan hazırlamıştır.

HASTINGS:

Soylu Lordum, böyle bir şey yaptılarsa eğer...

GLOUCESTER:

"Eğer" mi? Demek o lanetli sürtükten yanasın ha?
Ne demek "eğer"? Bir hainsin sen. Kesin şunun kellesini!
Ermiş Paul üzerine yemin ederim ki,
Bu kelle koparılmadıkça yemeğe oturmayacağım.
Lovel, Ratcliff, bu görev sizin.
Diğerleri, beni sevenler peşimden gelsin. (III. P, 4. S)

Hastings'i yargılayacak zaman yoktur, ama bu idamı yasal bir duruma getirmek gerekir. Londra Belediye Başkanı'na ve yargıçlara ne gerek var, onları buna ikna etmek yeterlidir. Richard, Londra Belediye Başkanı'nı çağırtır. Başkan hemen gelir. İkna etmek için fazla bir çabaya gerek yoktur. O zaten korkudan çoktan ikna olmuş durumdadır.

BELEDİYE BAŞKANI:

Tanrı sizi korumuş! Hain ölümü hak etmiş;
Sizler doğru olanı yapmışsınız, sayın Lordlarım;
Hem de hainlere gözdağı vermişsiniz.
..

BUCKINGHAM:

Siz Lordumun olaya tanık olmasını istiyorduk aslında,
O zaman hainin itirafını kendi ağzından dinlemiş olurdunuz;
Siz de böylece halka açıklayınca,
Herhangi bir yanlış anlamanın önünü alır,
Önlerdik yanlış yere yas tutmalarını.
İdamını geciktirebilseydik keşke,
Ama yazık ki, buna izin vermedi
İşgüzar dostlarımızın telaşı.

BELEDİYE BAŞKANI:

Ne demek, efendim, sizin sözünüz yeter;
Olayı görmüş, söylediklerini işitmiş sayıyorum kendimi;
Hiç kuşkunuz olmasın Lordlarım.
Bu olaydaki haklı tutumunuzu
İtaatkâr halkımıza olduğu gibi anlatacağım. (III. P; 3. S)

Richard yanında iki rahip ve elinde dua kitabıyla finali oynar. Tahtı istemiyormuş gibi, Belediye Başkanı ve çevresindekileri adeta yalvartır. Sezar'ın, Lupercal şenliğinde, üç kez tacı reddettiği gibi, Richard da dinine bağlı, tahtta gözü olmayan adamın rolünü oynar ve bunda da başarılı olur. O, konseyi, Lordlar Kamarası'nı ve belediyeyi dehşetli bir korku içinde bırakarak tahtın yolunu tutar.

BELEDİYE BAŞKANI:

Bakınız, Efendimiz iki rahibin arasında!

BUCKINGHAM:

Bir Hıristiyan prense yakışan iki erdem dayanağı,
Kibir günahına kapılıp düşmesin diye;
Görüyor musunuz, elinde de bir dua kitabı var.

Yalvarmalar, ricalar, Richard tahtta gözü olmadığını söyler ve o reddettikçe daha fazla üstüne düşerler. Böylece Richard, finale doğru koşmaya başlar.

BELEDİYE BAŞKANI:

Evet, sayın Lordum; yurttaşlarımız da bunu dilerler.

BUCKINGHAM:

Size sunulan bu sevgiyi reddetmeyin, yüce Lordum.

CATESBY:

Bu yasal isteklerini kabul edip sevindirin onları!

Soylular ve yurttaşlar sessizdir. Sadece "amin!" demekle yetinirler. Bu da Richard için yeterlidir; tahta çıkmayı kabul eder. Yanında duran iki rahibe döner:

GLOUCESTER:

Gelin kutsal görevimize geri dönelim.
Hoşça kalın sevgili kuzen, hoşça kalın, nazik dostlar!

Shakespeare'in oyunlarındaki trajik dünya, Hamlet'in "*Olmak mı, olmamak mı?*" tiradındaki sorusunun özünde yatmaktadır. Gerçek dünya bu mu diye, dünyayı bir kez daha betimlememiz gerekiyor,

Shakespeare, birinci ve ikinci perdelere on bir yıl sığdırmış. Bu süre içinde, VI. Henry ve Clarence Dükü öldürülüyor, IV. Edward hastalıktan ölüyor. Richard'ın tahtı ele geçirmek için çıkması gereken basamaklar var. Her basamak bir insan. Sonunda ölen kralın sadece iki oğlu kalıyor. Richard'a göre, hedefine ulaşması için biri on iki, öteki dokuz yaşında olan çocuk prenslerin de ölmesi gerekmektedir.

IV. Perde

Shakespeare için taht bir güç imgesidir. Onu her oyununda kraliyet adları Richard, Henry, Edward'dır; unvanlar da öyle: York Dükü, Galler Prensi, Clarence Dükü vb. Değişik tarihsel oyunlarda farklı kişiler yiğidi, zorbayı ve kurnazı oynar; ama aralarından oynanan oyun hep aynıdır. Her tragedyada kral analarının çığlıkları tekrarlanıp durur. Shakespeare, bu oyunda tarihin sanki sürekli bir şiddet zinciri halinde geliştiğini ima etmektedir. Yazar, Darwin'den yüzlerce yıl önce, doğada güçlü olanın

ayakta kalacağı düşüncesini ve yaşamın doğal seçmeye bağlı olduğunu sezmiştir sanki. Elizabeth, oğlu Dorset'ye kaçmasını salık verir:

Bu cehennemden uzaklaş, sığın Richmond'a

Ölü sayısını arttırmak istemiyorsan
Kaç, kurtul bu kanlı mezbahadan;

Yoksa tutmuş olur Margaret'in bedduası da;

Ne anneliğim kalmış olur, ne karılığım,
Ne kraliçeliğim, tükettiğimde ömrümü.

Kraliçe Margaret'in I. Perde'de yağdırdığı lanetlerin ve bedduaların gerçekleşmesi oyunun bu bölümünde yoğunlaşarak artar. Lanetlediklerinin bir kısmı başları kesilerek idam edilişlerdir. Margaret "dişe diş, göze göz" istemektedir.

MARGARET:

Benim bir Edward'ım vardı, bir Richard öldürene kadar;
Benim bir kocam vardı, bir Richard öldürene kadar;
Senin bir Edward'ın vardı, bir Richard öldürene kadar;
Senin bir Richard'ın vardı, bir Richard öldürene kadar.

YORK DÜŞESİ:

Benim de bir Richard'ım vardı, onu da sen öldürttün;
Bir de Rutland'ım vardı, öldürülmesine yardım ettin.

MARGARET:

..
Benim Edward'ımı öldüren senin Edward'ın öldü,
Öbür Edward'ın da öldü, Edward'ıma karşılık; ödeştik.
Genç York'a ise, kefeler eşitlensin diye kıyıldı;
Ama ikisini de bir kefeye koysan karşılamazdı kaybımı.
Edward'ımı hançerleyen Clarence'in de öldürüldü.
Ayrıca bu kanlı oyunun seyircileri,

Irz düşmanı Hastings ile Rivers, Vaughan, Grey,

Hepsi zamansız gömüldüler karanlık mezarlarına. (IV. P; 4. S.)

Yaşlı York Düşesi de beddua etmeyi öğrenmiştir ve Margaret'e benzemeye başlar. O da savaşa giden Richard'ı lanetler:

YORK DÜŞESİ:

Kanlı birisin sen; senin de sonun kanlı olsun!

Yaşamın nasıl şerefsiz ve utanç vericiyse,

Şerefsiz ve utanç verici olsun ölümün de!

Burada önemli olan, Richard kral olduğu an düşüşe geçmiştir, çıktığı merdivenleri büyük bir hızla inmeye başlamıştır. Krallık tacını başına geçirdiği andan itibaren durumlara olan hâkimiyetini yitirmeye başlar. Bunun nedeni, Richard'ın kişiliğindedir: O her zaman muhalif ve zıt bir kişiliğe sahiptir. Bunun bir kanıtı, kral olarak tahta geçtiği halde, yani emeline ulaşmasına rağmen, çocuk yaştaki prensleri öldürtmesidir. Onları piçlikle itham ettiğine göre, ilerisi için de bir tehlike olmamasına karşın, bu kararı verir. Başka deyişle, bu tamamen keyfi bir karardır. Buckingham bile, Richard'ın bu isteğine ilk kez çekimser kalır, bu yüzden de kellesini kaybeder. Bunun üzerine, Richard bir uşak yoluyla çocukları öldürecek katili bulur. Bu da gösteriyor ki, Richard bir uşaktan yardım istediğine göre, saray erkânının aklı karışıktır, bu noktada sarayın belli bir işleyişi de yoktur.

Richard'ın düşüşündeki belirgin noktalardan biri de, hükümetin önemli makamlarında bulunan kimselerin öldürülmesiyle en önemli yardımcılarını kaybetmiş olmasıdır. Buckingham'ı da sudan bir nedenden idam ettirince, Richard'ın yazgısı belli olur. Şimdi onun en iyi adamları düşük rütbeli Catesby ile Ratcliff'tir. Richard, bu kez Elizabeth'in yardımıyla kızı Elizabeth ile evlenmek ister. Elizabeth buna karşı çıkar ve durumu idare eder. Richard, bu önerisinde başarılı olduğunu sanır, ama aslında bu işte de kontrolünü kaybetmiştir. Richard'ın kafası iyice karışıktır. Verdiği emirlerde dalgınlıklar içindedir:

KRAL RICHARD:

Ayağı tez bir ulak derhal Norfolk Dükü'ne gitsin,

Ratcliff, sen... ya da Catesby, Catesby nerede?

CATESBY:

Buradayım, Lordum.

KRAL RICHARD:

Koş hemen düke ulaş.

CATESBY:

Emredersiniz Lordum, son hızla gidiyorum.

KRAL RICHARD:

Ratcliff, buraya gel. Derhal Salisbury'e git;
Oradan dönünce de... (CATESBY'e) *Akılsız herif,*
Hâlâ ne oyalanıyorsun burada? Gitsene düke!

CATESBY:

Yüce efendimiz, isteğiniz nedir söylemediniz;
Ben ne diyeceğim düke?
....

RATCLIFF:

Lütfeder misiniz, ben ne yapacağım Salisbury'de?

KRAL RICHARD:

Anlamadım, benden önce oraya gidip de ne yapacaksın?

RATCLIFF:

Efendimiz, siz emretmiştiniz önden gitmemi.

KRAL RICHARD:

Fikrimi değiştirdim.

Gerçekten de fikri değişmiş, aklını toplayamaz olmuştur Richard. Eskisi gibi değildir artık, eskiden başarabildiği gibi, başkalarından önce, üç hamle ötesini düşünmekte zorlanmaktadır.

Richard basamakları çıktıkça küçülmüştür. Kendi kurduğu girdaplı dünya onu da içine çekmektedir şimdi. "Büyük Mekanizma" onu da çarklarının içine almış sürüklemektedir. Artık infazcı değil, kurban durumundadır. Bir zamanlar tarihi yapan, insanları bir çamur parçasısıymış gibi biçimlendiren kişi gitmiş, kendisi biçimlendirilen bir çamur parçası haline gelmiştir.

Bu perdedeki hayaletler, Richmond ile Richard'a düşlerinde görülürler; Richard'ı lanetlerken Richmond'u dualarıyla desteklerler. Bunlardan bir ikisini buraya aktarmak fikir verecektir.

(RICHARD'ın çadırı. VI. HENRY'nin oğlu
PRENS EDWARD'ın hayaleti görünür.)

HAYALET:

(RICHARD'a) *Yarın tüm ağırlığımla ruhunu karartacağım!*
Ömrümün baharında,
Beni Tewksbury'de nasıl hançerlediğini unutma;
Umudunu yitir ve geber!
(RICHMOND'a) *Ferah tut yüreğini Richmond;*
Çünkü biz haksız yere katledilen prensler
Senin yanında savaşacağız.
Kral Henry'nin oğlu destek veriyor sana, Richmond.

(Kral VI. HENRY'nin hayaleti görünür.)

HAYALET:

(RICHARD'a) *Ben hayattayken kutsanmış bedenimi*
Ölümcül darbelerle delik deşik ettin sen
Kale'yi ve beni hatırından çıkarma.
Umutların yok olsun, geber.
VI. Henry, umudunu yitir, geber, diyor sana.
(RICHMOND'a) *Erdemli, kutsal insan, zafer seninle olsun!*
Kral olacağını şimdiden haber veren Henry,
Uykunda gönül ferahlığı diliyor sana.
Yaşa ve yücel!

İki hasım ordunun savaşa hazırlanış biçimi farklıdır. Richmond savaşa çıkmadan önce askerlere yaptığı konuşmasında barışın getirilmesinden, tarlaların üretiminden ve ailelerin korunmasından söz eder.

RICHMOND:

....
Bu zorbayı devirmek için bugün ter dökerseniz,
Zorba ölünce yarın huzur içinde uyursunuz.
Vatanımızın düşmanlarıyla dövüşürseniz,
Bu bereketli vatan size fazlasıyla öder bedelini;
Karılarınızı korumak için çarpışırsanız,
Onlar da muzaffer kocalarını şükranla karşılarlar;
Bugün düşman kılıçlarından kurtarırsanız çocuklarınızı,
Yarın yaşlılığınızda sizinle ödeşir torunlarınız.
Öyleyse Tanrı ve haklı davamız uğruna,
Açın sancaklarınızı, çekin kılıçlarınızı!
....

Öte yanda Richard'ın askerlere konuşması buna zıt bir gelişme içindedir; ırzına geçilen kadınlar kızlar, yakıp yıkılan tarlalar vurgu tümcelerini oluşturur.

RICHARD:

....
Siz rahat uyuyorsunuz ya,
Rahatınızı bozacaklar;
Toprağınız ve güzel karılarınızla mutlusunuz ya,
Toprağınızı elinizden alıp karılarınızı kirletecekler.
....
Bu zavallı sıçanların, açlık ve umutsuzluktan,
Kendilerini asmalarına ramak kalmıştı.
Eğer yenileceksek, erkek adamlar yensin bizi,
Atalarımızın öz yurtlarında evire çevire patakladığı

Yüz karası diye tarihe geçirdiği Bröton piçleri değil.

Richard'ın kişiliğinin yıkımı düşten uyandıktan sonra başlar. Ruhsal durumu karmakarışıktır, kendini anlamakta güçlük çeker. Richard, o aynada şimdi kendisini görmektedir:

Ah korkak vicdanım, bir türlü rahat bırakmıyor beni!

Mavi yanıyor ışıklar, vakit tam gece yarısı.

Titriyor her yanım, soğuk terler döküyorum.

Neden korkuyorum ki? Kendimden mi?

Burada başka kimse yok ki.

Richard, Richard'ı sever; yani ben benim.

Bir katil mi var burada? Hayır... Evet, ben varım ya.

Kaç öyleyse. Ne, kendimden mi?

Bir nedeni olmalı... Yoksa intikam mı?

Kendi kendimden mi? Olmaz, ben kendimi severim.

Niye sevecekmişim? Hayrım mı dokundu kendime?

A, hayır, yaptıklarımdan ötürü kendimden nefret ediyorum!

Alçağın biriyim ben; yok, hepsi yalan, alçak değilim.

Akılsız, iyi şeyler söyle kendin hakkında.

Dalkavukluk etme, budala.

Vicdanımın binlerce dili var,

Her biri başka bir öykü anlatır;

Hepsi de beni suçluyor alçak diye.

İzlendiği gibi, Richard'ın içinde iki farklı ve karşıt ses vardır. Bu bir iç hesaplaşmadır. Aynada gördüklerinden hiç de hoşlanmaz. Ama yine de tam olarak göremez kendini. Bu perdede, avcı Gloucester Dükü Richard, av olan bir Kral Richard'a dönüşmüştür. Savaşta yenilen Richard kaçmaktadır. Giderek tükenir. Onu yakalamak üzeredirler. Artık tek düşündüğü canını kurtarmaktır, haykırır:

Bir at! Bir at verin! Krallığıma karşılık bir at!

Onun için bir at, koca bir krallığa değişeceği hayati bir şeydir. Bu haykırış, Shakespeare'in tarihsel oyunlarının son tümcesi olarak kabul edilebilir.

*

Sıra dışı bir karakteri olan III. Richard, genç Shakespeare'in ömrü en uzun süreli yaratılarından biridir. Aynı zamanda onun en çok oynanan oyunlarındandır. Hele Richard karakterini oynamak birçok oyuncunun düşlediği bir şeydir. Shakespeare'in bu karakteri yaratmasında mutlaka sıra dışı bir şey olmuş ve onu ateşlemiştir diye düşünüyor insan. Çünkü bu karakterdeki imgesel enerji, şiirsel güç ve teatrallik çok şaşırtıcıdır. İnsana öyle geliyor ki, sanki Shakespeare, karakter yaratmada üstün yaratışın kilidini Richard'la açmıştır.

Belki de yazarın Holinshed Tarihi'nde okuduğu Richard'ın fiziksel bozukluğu ve onun kana susamışlığı onu cezbetmiş olabilir. Onun insan kılığına girmiş bir şeytan olmasının dramatik açıdan ona çok şey vereceğini görmüş ve onu VI. Henry'de, tarihteki siyasal isyancılardan çok daha değişik, akıllardan çıkmayacak türde bir başkaldıran kişi olarak göstermiştir.

Richard'ın basamakları çıkarken, tahta doğru yönelişi sırasında entrikalarının arasında ortaya koyduğu nükte ve espri, onun düşüşünün başlangıcından itibaren kaybolur. Richard'ın seyirciye yönelerek yaptığı gizli nükteler ve onun gizli alayı bu kötülüğün temsilcisi insanı bir süre çekici yapmaktadır. Nitekim Richard kral olduktan sonra bütün bu esprisini yitirir ve sıkıcı bir kötü adam olur.

Richard'ın psikolojisinde en çok rol oynayanlardan biri, onun dış görünüşü ve herkesin sırıtmaları altında aşağılanması ya da kötülükleri başladıktan sonra ona yapılan hakaretler onun tepkilerini geliştirmiştir. Diğeri ise çevresidir; Richard'ın çocukluktan beri gördükleri, katiller, katliamlar, yalanlar, ikiyüzlülükler varken ve herkes birbirinin kuyusunu kazarken Richard'ın böyle olması sadece onun suçu mudur?

Oyunda gösterilen ülke, herkesin birbirini gammazladığı, herkesin başkasının boşluğundan yararlandığı bir mezbahadır. Öyleyse Richard gibi pratik düşünen bir soylu bu durumdan olabildiğince yararlanacaktır. O da

bu düzenin aynası olacaktır. Yansıtacaktır kötülüğü; bunu yapmak için de kendi kötü olacaktır ve tahtı ele geçirecektir.

Genellikle bu oyunun bir tek kişinin tragedyası olduğu düşünülür. Ama bence burada Richard kadar önemli bir karakter Buckingham'dır. Buckingham, Richard'ın içinde bulunduğu düzenin baştemsilcisidir. Rahatlıkla yalan söyler, hatta Richard için entrikalar çevirir, bazı planları o yapar ve onu tahta kadar götürür. Hatta başlarda, gidilecek yola rehberlik eden, Richard'ın kötülükteki başdanışmanıdır. Bir anlık duraksaması sonunu getirir. Buckingham, politika rolünü iyi oynayanlardan biridir ve bu bakımdan Richard'ın da öğretmenidir. Poltika oyunlarını iyi bilir, bu alanda iyi bir oyuncudur.

GLOUCESTER:

Hadi kuzenim, nedir bu halin?
Betin benzin atmış titreyip duruyorsun,
Lafın ortasında tıkanıp yeniden başlıyorsun;
Sanki bir çılgın gibi, dehşet içinde aklını oynatmışsın.

BUCKINGHAM:

Yok canım, yeri geldi mi,
Usta bir tragedya oyuncusu gibi rol yapabilirim;
Konuşur, dört yanımı kollar, büyük bir merakla
Gözlemlerim her şeyi; kuşku duyarmış gibi,
Sararıp bir saman çöpü gibi titrerim.
İstersem korkunç bakışlar fırlatır,
İstersem zoraki gülücükler sunarım;
Duruma ve yerine göre hazırdır her biri.

Bu oyunu yorumlarken Buckingham'ın yerini iyi kurgulamak gerekir.

III. Richard, günümüzde de tüm ülkelerin siyasal ortamına ışık tutacak önemli bir tarihsel tragedyadır. Bugün de tazeliğinden hiçbir şey yitirmemiştir.

KİŞİLER	
Kral IV. Edward	
Edward	Galler Prensi, kralın büyük oğlu, sonradan Kral V. Edward
Richard	Kralın küçük oğlu, York Dükü
George	Kralın kardeşi, Clarence Dükü
Richard	Kralın kardeşi, Gloucester Dükü, sonradan Kral III. Richard
Edward	Clarence Dükü'nün oğullarından biri, Warwick Kontu
Henry	Richmond Kontu, sonradan Kral VII. Henry
Kardinal Bourchier	Canterbury Başpiskoposu
Thomas Rotherham	York Başpiskoposu
John Morton	Ely Piskoposu
Buckhingam Dükü	
Norfolk Dükü	
Surrey Kontu	Norfolk Dükü'nün oğlu
Kont Rivers	Kraliçe Elizabeth'in erkek kardeşi
Dorset Markisi	Elizabeth'in büyük oğlu
Lord Grey	Elizabeth'in küçük oğlu
Oxford Kontu	
Lord Hastings	Saray teşrifatçısı
Lord Stanley	Derby Kontu
Lord Lovel	
Sir Thomas Vaughan	
Sir Richard Ratcliff	
Sir William Catesby	
Sir James Tyrrel	
Sir James Blount	
Sir Walter Herbert	
Sir Robert Brakenbury	Londra Kalesi'nin yardımcı komutanı
Sir William Brandon	
Christopher Urswick	Bir rahip
Londra Belediye Başkanı	
Wiltshire Sheriff'i	Mahkeme yargılarını uygulayan yetkili memur
Hastings	Bir özel ulak
Tressel ve Berkeley	Lady Anne'in hizmetinde iki centilmen
Elizabeth	Kral IV. Edward'ın kraliçe eşi
Margaret	Kral VI. Henry'nin dul eşi

York Düşesi	IV. Edward'ın, Clarence'in ve Gloucester'in annesi
Lady Anne	Kral VI. Henry'nin oğlu olan Galler Prensi Edward'ın dul eşi, daha sonra Gloucester Dükü ile evlenmiştir.
Margaret Plantagenet	Clarence'in kızı, Salisbury Kontesi
Richard'ın kurbanlarının hayaletleri, lordlar, centilmenler, hizmetliler; bir rahip, uşak, piskoposlar, mahkeme kâtibi, yurttaşlar, askerler, haberciler, katiller, vb.	

I.

PERDE

1. Sahne

Londra. Bir sokak.

(GLOUCESTER DÜKÜ RICHARD girer. Yalnızdır.)

GLOUCESTER

Hoşnutsuzluğumuzun kışı, şimdi,

Günlük güneşlik bir yaza dönüşüverdi

York'un[12] güneşiyle;

Soyumuzun üstüne çöken kara bulutlar

Gömüldü okyanusun derinliklerine.

Bugün alnımızda zafer çelenkleri;

Örselenmiş zırhlarımız, silahlarımız

Birer anı olarak duvarlara asıldı.

Savaş çığlıklarımızın yerini

Eğlenceli toplantılar aldı,

O dehşet verici saldırılarımız gitti,

Yerine güzelim danslar geldi.

Çatık kaşlı savaş yüzünü yumuşattı;

Oysa şimdi zırhlı atlara binip

Düşmanların yüreklerine korku salacağı yerde,

Bir lavtanın şehvetli nağmeleriyle

Hoplayıp zıplıyor bir leydinin odasında

Müthiş bir çeviklikle.

Ama ben, ne böyle oynaşacak

Ne de ayna karşısında kırıtacak biçimdeyim...

Ben kalıptan eğri büğrü çıkmışım[13]

Önümde kalça sallayan haspaya

Çalım yapacak hal var mı bende?

Yoksun bırakılmışım insan kalıbından

Görmezden gelmiş beni sahtekâr doğa

Hileli ve yarım yamalak yapıp

Vaktinden önce salıvermiş bu dünyaya

Öylesine çarpık, öylesine anormalim ki,

Yanlarından geçtiğim köpekler bile havlıyorlar bana...

Peki, ben bu tatsız barış günlerinde kaval dinleyerek[14]

Kendi biçimsiz gölgemi seyredip kurmaktan başka

Bir şey yapmayacak mıyım? Öyleyse...

Tatlı laflar edilen bu günleri hoşça geçirmek için

Madem kimsenin sevgilisi olma şansım yok,

Ben de karar verdim kötü adam olmaya,

Bu hoş günlerin boş zevklerinden nefret etmeye.

Planlarım var bu konuda,

Tehlikeli tasarıların doğurduğu,

Olmayacak kehanetler, iftiralar ve düşlerle dolu;

Önce ağabeyim Clarence ile kral arasına

Ölümcül bir nifak sokmak var.

Benim yalancı, kalleş ve hain olduğum kadar,

Kral Edward da o kadar dürüst ve adilse eğer,

Clarence hapsi boylar bugün... Neden mi?

"Edward'ın varislerinden ‘G'[15] diye biri

Onun katili olacak" diyen kehanet yüzünden...

Saklanın düşünceler ruhumun derinliklerine.

İşte Clarence de geliyor.

(CLARENCE, muhafız eşliğinde ve BRAKENBURY girer.)

Günaydın ağabey. Yanınızdaki bu silahlı muhafız da ne?

CLARENCE

Majesteleri emretmişler; güvenliğim içinmiş;

Kale'ye[16] kadar bana eşlik edecekmiş.

GLOUCESTER

Kale'ye mi? Gerekçesi neymiş?

CLARENCE

Adım George diye.

GLOUCESTER

Ama Lordum, bu sizin suçunuz değil ki!

Bunun için vaftiz babanızı suçlamalıydı. Majesteleri belki de

Sizi Kale'de yeniden vaftiz ettirmek niyetinde!

İşin doğrusu ne, Clarence? Öğrenebilir miyim?

CLARENCE

Öğrenince söylerim, Richard.

Ben de neler olduğunu anlayabilmiş değilim.

Ancak işittiğime göre,

Kral, kehanetleri, düşleri önemsiyormuş,

Takmış, alfabedeki "G" harfine.

Dediklerine göre, bir büyücü de ona

Bu "G" harfi yüzünden

Çocuklarının baba mirasından yoksun kalacağını söylemiş;

Bu adamı ben sanıyor,

Benim adım da "G" ile başlıyor ya.

Bu kadarını biliyorum ben de.

Bu saçma sapan şeyler yüzünden

Hapse attırıyor beni majesteleri.

GLOUCESTER

Erkeği kadın yönetti mi, böyle olur işte;

Kral değil sizi Kale'ye yollayan,

Karısı Lady Grey'dir[17], Clarence,

Kralı bu aşırı davranışlara iten o.

Bugün serbest bırakılan Lord Hastings'i de

Kale'ye gönderten o ve saygıdeğer kardeşi

Anthony Woodville değil miydi?

Güvende değiliz biz Clarence, güvende değiliz.

CLARENCE

İnan ki, kimse değil. Kraliçenin yakınları ile

Gece, kral ve Bayan Shore[18] arasında mekik dokuyan

Gizli aracılar dışında, güvende olan yok.

Lord Hastings, serbest bırakılması için,

O Shore denilen kadına ricacılar göndermiş.

Duymadınız mı?

GLOUCESTER

Demek, yalvarınca kralın tanrıçasına,

Özgürlüğünü sağladı teşrifatçı lordumuza.

Bak ne diyeceğim... Kralla geçinmek istiyorsak eğer

Onun adamı olalım, onun rengini[19] kuşanalım:

Ağabeyimiz kral,

O kıskanç, o yıpranık[20] dul ile metresine

Soyluluk payesi bahşettiğinden beri,

Pek sıkı fıkı oldular her ikisi de.

BRAKENBURY

Efendilerim, bağışlasınlar beni,

Ama kralın emri kesin:

Hangi payede olursa olsunlar

Kimse özel görüşmeler yapmayacak kardeşinizle.

GLOUCESTER

Tamam, madem öyle.

Siz, Sir Robert, siz de katılabilirsiniz konuşmamıza:

Biz burada ihanetten dem vurmuyoruz, dostum;

Ne diyoruz? Kral akıllı ve erdemlidir,

Soylu kraliçe olgunlaşmış bir güzeldir

Kıskanç da değildir.

Diyoruz ki, Shore'un karısı, zarif ayaklı,

Kiraz dudaklı, badem gözlü, tatlı dillidir.

Kraliçenin yakınlarına soyluluk payeleri dağıtıldı.

Siz ne dersiniz? Bunları inkâr edebilir misiniz?

BRAKENBURY

Bu konularla, hiçbir ilişkim olmadı, Lordum.

GLOUCESTER

Yani Bayan Shore'la bile ha?

Bak ne diyeceğim dostum: İlişkide olacaksan,

Bu işi gizli kapaklı yapmalısın, bir kişi dışında.

BRAKENBURY

O kişi kim, Lordum?

GLOUCESTER

Elbette kocası, budala!

Beni ele vermezsin, değil mi?

BRAKENBURY

Efendilerim, beni bağışlayın, ama

Soylu dükle konuşmayın bundan böyle.

CLARENCE

Aldığın emri biliyoruz, Brakenbury.

Bu emre uyacağız.

GLOUCESTER

Elbette, biz kraliçenin sefil[21] kullarıyız,

Emirlere uymalıyız.

Elveda, kardeşim! Ben krala çıkıyorum;

Ne isterseniz, elimden geleni yapacağım...

Hatta sizin serbest kalmanız için

Kral Edward'ın dul eşine

"Kız kardeş" demem gerekse bile.

Ayrıca kardeşler arasındaki bu yüz kızartıcı durum

Bilemezsin ne kadar derinden yaralıyor beni.

CLARENCE

Biliyorum, bu durumdan siz de, ben de hoşlanmıyoruz.

GLOUCESTER

İnanın, uzun sürmeyecek hapsiniz;

Serbest bırakılmanızı sağlayacağım

Ya da sizin yerinize ben yatacağım,

Sabırlı olunuz yeter.

CLARENCE

Başka çarem var mı? Hoşça kalın.

(CLARENCE, BRAKENBURY ve muhafız çıkar.)

GLOUCESTER

Dönüşün olmasın gittiğin yolda.

Saf, dürüst Clarence, öyle seviyorum ki seni

Cennete yollayacağım ruhunu yakında,

Eğer cennet bu armağanı bizim elimizden kabul ederse.

Gelene da bakın! Yeni saldıkları Hastings değil mi bu?

(LORD HASTINGS girer.)

HASTINGS

Gününüz aydın olsun Lord Hazretleri!

GLOUCESTER

Sizin de Lordum! Hoş geldiniz açık havaya

Nasıl dayandınız bunca zaman kapalı kalmaya?

HASTINGS

Herkes gibi, sabırla, soylu Lordum;

Ancak Lordum, beni mahkûm ettirenlere

Teşekkür borcumu ödemek için yaşayacağım.

GLOUCESTER

Hiç kuşkum yok buna. Clarence de öyle;

Size kötülük edenler, aynısını ona da ettiler,

Emellerine kavuştular, tıpkı sizde olduğu gibi.

HASTINGS

Ne acı, kartallar kafese kapatılırken

Özgürlüğü avlıyor açgözlü yavru kediler[22]

Ve işe yaramaz sahte şahinler.

GLOUCESTER

Ne haberler var dışardan?

HASTINGS

Dışardakini bırakın, içerdeki haber kötü:

Kral hasta, zayıf, umutsuz durumundan,

Doktorlar çok kaygılı sağlığından.

GLOUCESTER

Ama o da uzun yıllar hiç bakmadı sağlığına;

Aşırılıkları yüzünden yıprattı bünyesini.

Düşündükçe üzülüyor insan. Nerede şimdi?

Yatakta mı?

HASTINGS

Evet.

GLOUCESTER

Siz şimdi gidin. Ben arkadan gelirim.

(HASTINGS çıkar.)

Umarım fazla yaşamaz, ama ölmemeli

George öteki dünyayı boylayıncaya kadar.

Yanına gidip esaslı yalanlar uydurdum mu,

Clarence'e olan nefretini bir güzel körüklerim,

Eğer her şey yolunda giderse,

Clarence yaşayamaz bir gün bile.

Bu iş bitince,

Tanrı acıyıp Kral Edward'ı yanına alsın,

Didişip uğraşmayı bana bıraksın!

Sonra da evlenirim Warwick'in küçük kızı Anne ile,

Ama biz öldürmedik mi kocasıyla babasını?

Aman canım, bunu telafi etmenin de yolu var:

Hem kocalık ederim haspaya, hem de babalık.

Niyetim bu. Haspayı sevdiğimden değil,

Onunla evlenerek hayata geçireceğim

Gizli bir hedefim var.

Ama ben dereyi görmeden paçaları sıvıyorum[23] galiba;

Clarence nefes alıyor hâlâ.

Kral Edward hayatta ve hâlâ tahtta.

Önce onlar gitmeli ki,

Anlayalım kazancımız ne bu işin sonunda.

(Çıkar.)

2. Sahne

Londra'da başka bir sokak.

(Üstü açık bir tabutta Kral VI. HENRY'nin cenazesi getirilir. Ellerinde baltalı kargılarla tabutu koruyan muhafızlar vardır. TRESSEL ve BERKELEY matem giysileriyle tabutun yanında yürüyen LADY ANNE'in arkasında ona eşlik etmektedir.)

LADY ANNE

Bırakın yere, bırakın o onurlu yükü yere

Onur, eğer açık bir tabutta örtülebilirse;

Ben de yüce Lancaster'in[24] bu vakitsiz ölümüne

Sadık bir bendesi olarak yasımı tutayım.

Kutsal bir kralın taş gibi soğuk bedeni!

Lancaster sülalesinin soluk külleri!

Ey sen, krallık kanının[25] kansız kalıntısı!

Yasal olsun olmasın[26], ağıt yakıyorum ruhuna

Ben öldürülen oğlun Edward'ın karısı,

Zavallı Anne, yakarışımı duyasın diye.

Yaralarını kim açtıysa, oydu öldüren oğlunu da.

Ah, hayatının uçup gittiği bu pencerelere[27]

Çare olmayan merhemini akıtıyorum zavallı gözlerimin.

Lanet olsun, bu yaraları açan ele!

Lanet olsun, bunu yapmaya yüreği elveren yüreğe!

Lanet olsun, kanını akıtanın soyuna sopuna!

Seni öldürerek bizi perişan eden

O iblisin başına daha korkuncu gelsin.

Ona okuduğum belayı, yılanlara, örümceklere, kurbağalara,

Zehirli sürüngenlere okumaya dilim varmaz!

Bir gün çocuğu olursa, eksik, vakitsiz gelsin dünyaya,

Dilerim, çarpuk çurpuk bir ucube olsun,

Ödü patlasın anasının, bakınca doğurduğu canavara;

Dilerim, kötü ruhlu babasının mirasçısı olsun!

Eğer bir gün evlenirse, öldüğünde,

Onun karısının çekeceği acı kat kat beter olsun

Genç efendimin ve senin ölümünle çektiğim acıdan.

(Görevlilere)

Hadi şimdi Chertsey'e, gidelim gömü yerine,

Ermiş Paul Kilisesi'nden aldığımız kutsal yükümüzle.

Hâlâ yorgunsanız taşımaktan,

Ben Kral Henry'nin başında yas tutarken

Dinlenin biraz.

(Görevliler tabutu yerden kaldırırlar. GLOUCESTER DÜKÜ RICHARD girer.)

GLOUCESTER

Durun, tabutu yere koyun.

LADY ANNE

Bu insani görevi durdurmak için

Hangi kara büyücü çağırdı bu iblisi buraya?

GLOUCESTER

Sersemler, koyun yere cesedi;

Ermiş Paul üzerine yemin ederim

Öldürürüm itaat etmeyeni!

1. CENTİLMEN

Lordum, lütfen geri çekilin

Bırakın tabut geçsin.

GLOUCESTER

Seni küstah köpek, duracaksın ben emredince,

Şu göğsüme dayadığın kargını da uzak tut, köle,

Ermiş Paul tanığım olsun, ayağımın altına alır seni

Ödetirim cüretini.

(Görevliler tabutu yere koyarlar.)

LADY ANNE

Ne o, niye titreyip duruyorsunuz hepiniz?

Korkuyor musunuz, yoksa?

Yazık, ama ayıplamıyorum sizi

Ne de olsa birer ölümlüsünüz.

Ölümlü gözler bakamaz böyle bir iblise?

Defol burdan, iğrenç cehennem elçisi!

Onun ölümlü bedenine gücün yetti,

Ama ruhuna dokunamazsın. Çek git buradan!

GLOUCESTER

Güzel melek, merhamet edin, bu kadar sinirlenmeyin.

LADY ANNE

Alçak şeytan! Tanrı aşkına git, uğraşma bizimle;

Güzelim dünyamızı cehenneme çevirdin,

Lanetlemeler ve iniltilerle doldurdun her yeri.

Canavarca işlerini yakından görmek istiyorsan

Bak da seyret şu kasaplığının bir örneğini.

Bakın da görün efendiler,

Nasıl da açıldı, kanıyor yeniden[28]

Henry'nin pıhtılaşmış yaraları.

Utan utanabilirsen eğer,

Sen, sakatlıklar topağı. İğrenç yarasa,

Bu kansız, soğuk, boş damarlardan

Kanı çekip emen senin varlığın;

Yaptıkların insanlığa sığmaz ve doğaya aykırı,

Kan seller gibi akıyor davranışlarınla.

Ey bu soyu yaratan Tanrım, öcünü al bu ölümün!

Ey bu kanı içen toprak, öcünü al bu ölünün.

Ya gökten yıldırımlar düşsün tepesine, gebertsin onu,

Ya da toprak yarılıp bir güzel yutsun onu;

İyi yürekli kralı nasıl doğrayıp kanını emdiyse,

Lime lime edip öyle yutsun, o cehennem zebanisini.

GLOUCESTER

Lady, hoşgörü kurallarını unuttunuz mu yoksa,

Kötülük iyilikle, lanet duayla karşılanmaz mı?

LADY ANNE

Alçak! Sen ne Tanrı yasası bilirsin ne insan yasası;

Bir acıma duygusu vardır en yırtıcı hayvanda bile.

GLOUCESTER

Bende bunun zerresi yok, hayvan değilim demek ki.

LADY ANNE

İşte buna şaştım! Doğruyu söyleyen bir iblis!

GLOUCESTER

Ben de şaştım! Öfkelenen bir melek!

Beni dinle, ilahi mükemmelliğin örneği kadın,

Sözde kötülüklerim konusunda, izin ver de

Savunayım kendimi.

LADY ANNE

Sen de bana izin ver, salgın hastalık mikrobu,

Herkesin bildiği hainliklerin için

Bir kez daha lanetleyeyim, lanetlik kişiliğini.

GLOUCESTER

Sözlerin yetmeyeceği kadar güzel kadın,

Uygun bir zamanında kendimi bağışlatayım sana.

LADY ANNE

Sözlerin yetmeyeceği kadar alçak herif

Gidip asarsan kendini, ancak o zaman bağışlarım seni.

GLOUCESTER

Kendimi suçlamış olurum, eğer düşersem umutsuzluğa.

LADY ANNE

Umutsuzluğa düşüp öç alırsan kendinden,

Bunca insanı haince öldürdüğün için

Ancak o zaman bağışlatırsın kendini.

GLOUCESTER

Ya onları öldürmediğimi söylesem?

LADY ANNE

Demek ölmediler ha, ama öldürüldüler,

Sen öldürdün onları, cehennemin kölesi!

GLOUCESTER

Kocanızı ben öldürmedim.

LADY ANNE

Yani yaşıyor, öyle mi?

GLOUCESTER

Hayır öldü. Edward, onu zırhlı eldiveniyle öldürdü[29].

LADY ANNE

O iğrenç ağzınla yalan söylüyorsun.

Kraliçe Margaret görmüş, onun sıcak kanına bulanmış

Dumanı üstünde öldürücü hançerini.

Sonra da kraliçenin göğsüne dayamışsın hançerini,

Ama kardeşlerin araya girip önlemişler

Senin bu alçak hamleni.

GLOUCESTER

Onun iftiracı dili sinirlendirmişti beni,

Başkalarının suçunu benim suçsuz omuzlarıma

Yüklemek istedi.

LADY ANNE

Seni sinirlendiren

Kasaplıktan başka şeye işlemeyen o kanlı beynin.

Sen değil misin kralı öldüren?

GLOUCESTER

Evet, kabul.

LADY ANNE

Demek bunu kabul ediyorsun, dikenli kirpi?[30]

Tanrı da dualarımı kabul edip sonsuza dek lanetlesin seni!

Ah, o ne kadar ince, sakin ve erdemliydi!

GLOUCESTER

Demek ki, o, cennet'in krallığı için tıpatıp uygun.

LADY ANNE

O, senin hiç gidemeyeceğin cennettedir şimdi.

GLOUCESTER

Oraya gönderdiğim için bana teşekkür etmeli,

Çünkü bu dünyadan çok oraya layıktı kendileri.

LADY ANNE

Sense layık değilsin cehennemden başka bir yere.

GLOUCESTER

Bir yer daha var, izin verin söyleyeyim.

LADY ANNE

Bir zindana!

GLOUCESTER

Yatak odanıza!

LADY ANNE

Yattığın her odaya lanet yağsın!

GLOUCESTER

Sizinle birlikte yatana kadar, öyle olacak, Madam.

LADY ANNE

Dilerim öyle olsun.

GLOUCESTER

Öyle olacak, biliyorum. Ama tatlı Lady Anne,

Bu zekâ yarışmasını bir kenara bıraksak da,

Sakin olsak biraz daha:

Şu Plantagenetlerin vakitsiz ölümlerinden

Henry ile Edward da suçlu değil mi

Onları öldürenler kadar?

LADY ANNE

Sendin onları öldüren de, buna sebep olan da.

GLOUCESTER

Bunlara sebep düşlerime giren sizin güzelliğinizdi

O güzel göğsünüzde bir saat yatabilmek için

Gerekirse bütün dünyayı öldürebilirdim.

LADY ANNE

Şu kadarını söyleyeyim: Buna inansaydım eğer, katil herif

O güzelliği şu tırnaklarımla yırtar atardım yanaklarımdan.

GLOUCESTER

Bu gözler dayanamazdı o güzelliğin yok olmasına,

Karşınıza dikilip engel olurdum size.

Güneş nasıl hayat veriyorsa dünyamıza

Varlığınız da günlerimi aydınlatıp hayat veriyor bana.

LADY ANNE

Karanlık gece gündüzünü karartsın, ölüm de yaşamını.

GLOUCESTER

Güzel yaratık, lanet okuma kendine

Sensin her ikisi de.

LADY ANNE

Her ikisi de olurdum senden öç almak için.

GLOUCESTER

Seni sevenden öç almak,

Çok mantıksız bir düşünce değil mi?

LADY ANNE

Hayır, hem de çok mantıklı,

Kocamı öldürenden öcümü almak.

GLOUCESTER

Lady, seni kocandan kurtaran kişi

Daha iyi bir kocan olsun diye yaptı bu işi.

LADY ANNE

Ondan iyisi bu dünyada yaşamıyor ki.

GLOUCESTER

Ama seni ondan daha çok seven biri yaşıyor.

LADY ANNE

Adı neymiş?

GLOUCESTER

Plantagenet.

LADY ANNE

Bu onun adı.

GLOUCESTER

Adı aynı, ama ondan daha üstün biri.

LADY ANNE

Neredeymiş o?

GLOUCESTER

İşte karşında.

(LADY ANNE, RICHARD'ın yüzüne tükürür.)

Neden tükürüyorsun bana?

LADY ANNE

Keşke tükürüğüm öldürücü bir zehir olsaydı.

GLOUCESTER

Bu kadar tatlı bir dudaktan

Zehir akmamıştır hiçbir zaman.

LADY ANNE

Görülmemiştir sırtında zehir taşıyan

Bu kadar çirkin bir kurbağa.

Gözlerim hastalık kapmadan çek git karşımdan!

GLOUCESTER

Sizin gözleriniz güzel Lady,

Beni hasta etti[31] bile.

LADY ANNE

Gözlerim birer şahmaran[32] olsaydı da

Öldürseydi seni bir bakışta.

GLOUCESTER

Keşke. Hiç olmazsa birden ölürdüm o zaman;

Oysa onlar beni yaşatan bir ölümle öldürüyorlar şimdi.

Gözleriniz acı yaşlar getirdi gözlerime,

Pişmanlık nedir bilmeyen gözlerimden

Çocukça yaşlar boşanınca utandım kendimden.

Hayır, bu gözler yaş dökmemiştir kimseye,

Hatta kara suratlı Clifford kılıcıyla hamle yaptığında[33],

Rutland'ın[34] acı iniltisi karşısında

Babam York ile Edward ağlamışlardı.

Aynı şekilde, yiğit babanız da,

Benim babamın nasıl öldüğünü anlatırken,

Belki yirmi kez öyküsünü hıçkırıklarla kesmiş,

Çocuklar gibi ağlarken, herkesi de ağlatmıştı,

Yağmur altında kalmış ağaçlar gibi,

Yaşlar iniyordu herkesten.

Ama benim erkek gözlerimden bir damla yaş inmemişti.

İşte onca acılı olayın gözlerime getiremediği yaşı,

Senin güzelliğin getirdi, ağlamaktan kör etti beni.

Ömrümde ne dosta yalvardım, ne düşmana,

Hiçbir zaman dilim varmadı iltifatlar etmeye,

Ama şimdi, beklediğim ödül güzelliğinizdir;

Mağrur yüreğim yalvarıyor, konuşmaya zorluyor beni.

(LADY ANNE ona küçümseyerek bakar.)

Bu küçümseme yakışmıyor dudaklarına,

Öpülmek için yaratılmış onlar, aşağılamak için değil.

Ama kin tutan yüreğin beni bağışlamıyorsa eğer,

İşte, sivri uçlu kılıcım senin emrinde.

(Kılıcı LADY ANNE'e uzatır.)

Onu sapla âşık göğsüme,

Sana tapan ruhum çıksın ortaya.

(Göğsünü açar.)

İşte çıplak göğsüm hazır öldürücü darbene.

(Diz çöker.)

Hadi, öldür beni, yalvarıyorum sana dizlerimin üstünde.

(ANNE, saplamak için kılıcı kaldırır.)

Hadi, durma, vur; Kral Henry'yi ben öldürdüm

Ama bunu kışkırtan güzelliğindi senin.

Hadi, bekleme, vur; bendim genç Edward'ı hançerleyen,

Ama ilahi yüzündü beni buna sürükleyen.

(LADY ANNE, elindeki kılıcı yere atar.)

Ya o kılıcı kaldır al ya da beni.

LADY ANNE

Kalk, ikiyüzlü, yalancı. Kalk,

Ölmeni istiyorum, ama celladın olamam.

GLOUCESTER

O zaman söyle, öldüreyim kendimi.

LADY ANNE

Az önce söylemiştim.

GLOUCESTER

Olmaz. O zaman öfkene kapılmıştın.

Şimdi bir daha söyle:

Senin aşkın için aşkını öldüren bu el,

Bu kez seni daha çok seven gerçek aşkını da öldürsün;

Böylece, yardımcısı olunsun her iki ölümün de.

LADY ANNE

Gönlünden geçenleri bilebilseydim.

GLOUCESTER

Dilim, gönlümün tercümanı.

LADY ANNE

Korkarım, ikisi de sahte.

GLOUCESTER

Öyleyse hiçbir erkek dürüst olmadı bugüne kadar.

LADY ANNE

Peki, peki. Alın kılıcınızı.

GLOUCESTER

Bağışlandım, öyleyse.

LADY ANNE

Kararımı sonra vereceğim.

GLOUCESTER

Umutla yaşayabilir miyim?

LADY ANNE

Herkes, umarım, öyle yaşıyordur.

GLOUCESTER

Bu yüzüğü takar mısınız?

LADY ANNE

Almak, vermek değildir.

(Yüzüğü parmağına geçirir)

GLOUCESTER

Bak, yüzüğüm nasıl da sardı parmağını,

İşte öyle sardı göğsün de zavallı yüreğimi;

İkisi de senindir kullan ikisini de,

Sana içtenlikle bağlı bu zavallı hizmetkârına

Bir lütuf bahşedip verirseniz o güzel elinizi

Sonsuza dek mutlu edersiniz beni.

LADY ANNE

Nasıl bir lütuf?

GLOUCESTER

Asıl yas tutması gereken ben olduğuma göre,

Bana bırakın lütfen bu hazin töreni,

Siz doğruca Crosby Malikânesi'ne[35] gidin.

İzin verin, Chertsey Manastırı'na ben götüreyim cenazeyi;

Bu soylu kralı, törenle gömdükten,

Mezarını pişmanlık yaşlarıyla ıslattıktan sonra

En kısa sürede gelir orada bulurum sizi.

Bilmediğiniz nedenlerden ötürü,

Yalvarırım geri çevirmeyin bu önerimi.

LADY ANNE

Memnuniyetle;

Sizin böyle pişmanlık duyduğunuzu görmek

Gerçekten çok sevindirici.

Tressel, Berkeley, benimle gelin.

GLOUCESTER

Bana şans dileyin.

LADY ANNE

Hak etmediniz bu kadarını, ama

Size karşı hoşgörülü olmayı siz öğrettiğinize göre,

Bunu çoktan dilemiş oldum.

(LADY ANNE ve iki centilmen çıkarlar.)

GLOUCESTER

Beyler, kaldırın cesedi[36].

CENTİLMEN

Chertsey'ye değil mi, soylu Lordum?

GLOUCESTER

Hayır, White Friars'a. Orada beni bekleyin.

(RICHARD dışında, herkes çıkar.)

Bu durumdaki bir kadına hiç böyle bir kur yapılmış mıdır?

Bu durumdaki bir kadın hiç böyle ayartılmış mıdır?

Ona sahip olacaksam bile, bu uzun sürmemeli.

Şu işe bak! Kadının hem kocasını, hem babasını öldürdüm...

Ona sahip olmak mı? Kin ve nefretle dolu yüreği,

Gözleri yaşlı, durmadan lanetliyor beni.

Üstelik haklı kinimin kana bulanmış tanığı ortada,

Tanrının gazabı ve her şey bana karşı,

Benimse davamı destekleyecek hiç kimsem yok,

İblisten ve ikiyüzlülükten başka.

İnancını, vicdanını hiçe sayıp bana teslim olmak ha!

Ona sahip olmak mı? Gülerim buna.

Üç ay önce Tewksbury'de,

Öfkeme yenilip hançerlediğim kocası,

Korkusuz Prens Edward'ı şimdiden unuttu mu yoksa?

Şirin ve sevecen bir centilmendi...

Doğanın cömert bir anında yaratılmış, yakışıklı,

Genç, cesur, akıllı, hiç kuşkusuz, kral olmaya layıktı;

Bu dünyaya gelmez bir daha benzeri.

Sevgili prensini altın başak halindeyken biçen,

Kendisini yaslı yatağında dul bırakan

O prensin yarısı bile etmeyen

Benim gibi çarpık, topal bir yaratığa

Nasıl tahammül edecek bakmaya?

Bahse girerim ki, dükalığım üstüne,

Durmadan haksızlık ediyorum kendime

Ben kendimi fevkalâde bulmasam bile,

Yemin ederim, bu kadın üstünlüklerimin farkında.

En iyisi bir ayna satın alayım,

Birkaç da terzi çağırıp günün modasına uygun

Bedenime yakışan bir şeyler diktireyim.

Kendimi beğenmeye başladığıma göre,

Kesenin ağzını açmalıyım biraz.

Ama önce şu adamı mezarına postalamalıyım,

Sonra da yas tutarak sevgilime yollanayım.

Parla ey sevgili[37] güneş, ben bir ayna edininceye dek parla

Parla ki, önünden geçerken gölgemi göreyim.

3. Sahne

Londra. Saray.

(KRALİÇE ELIZABETH, LORD RIVERS, LORD GREY girer.)

RIVERS

Sabırlı olmalısınız, Madam, hiç kuşkum yok,

Majesteleri kısa sürede sağlığına kavuşacaktır.

GREY

Siz böyle telaşlanınca

Daha da kötüye gidiyor durumu;

Tanrı aşkına, sakinleşin biraz,

Güler yüz gösterip majestelerinin içini ferahlatın.

ELIZABETH

Ya o ölürse, ne olur benim durumum?

GREY

Böyle bir efendiyi kaybetmekten başka bir şey olmaz.

ELIZABETH

Benim için, onu kaybetmek her şeyimi kaybetmektir.

GREY

Tanrı, onun yokluğunda avuntunuz olsun diye

İyi bir erkek evlatla kutsamış sizi,

ELIZABETH

Ah, ama o daha çok küçük;

Üstelik velayeti de Richard Gloucester'de;

O adam ne beni sever, ne de sizleri.

RIVERS

Velayetin ona verilmesi kesinleşti mi?

ELIZABETH

Henüz değil, ama karar öyle,

Kral kurtulamazsa eğer, kesinleşecek.

(BUCKINGHAM ve DERBY girer.)

GREY

İşte, Lord Buckingham ile Lord Derby de geldiler.

BUCKINGHAM

Gününüz aydın olsun, Kraliçe Hazretleri.

DERBY

Tanrı, kraliçemize eski neşesini ihsan etsin.

ELIZABETH

Azizim Derby Lordu, sizin bu güzel dileğinize

Pek sanmam Kontes Richmond'un[38] amin diyeceğini,

Gerçi kontes sizin eşiniz, sevmez beni de,

Ama inanın sayın Lordum, onun kendini bilmezliği yüzünden

Size karşı hiçbir düşmanlık yok içimde.

DERBY

Rica ederim, lütfen inanmayın bu iftiralara,

Hakkında söylenen yalan ve yakıştırmalara;

Kıskanç kişilerin uydurmalarıdır bunlar;

Söylenenlerin bir kısma doğru görünse de,

Hoşgörün hastalığından gelen davranışını,

Kötü niyetli değil, huyu böyle.

ELIZABETH

Bugün kralı gördünüz mü, Lord Derby?

DERBY

Evet, Buckingham Dükü'yle majestelerini

Ziyaretten geliyoruz şimdi.

ELIZABETH

Durumunda iyileşme umudu gördünüz mü, Lordlarım?

BUCKINGHAM

Evet, Madam, çok umut vericiydi;

Majestelerinin neşesi yerindeydi.

ELIZABETH

Tanrı sağlık versin! Konuştunuz mu kendileriyle?

BUCKINGHAM

Evet, Madam; Barıştırmak istiyor herkesi,

Gloucester Dükü ile kardeşlerinizi

Ve kardeşleriniz ile Başteşrifatçı Lord Hastings'i;

Yüksek huzuruna çağırttı hepsini.

ELIZABETH

Keşke barıştırabilse! Ama bu mümkün olmayabilir;

Korkarım, mutluluğumuzun doruğundayız artık.

(GLOUCESTER, HASTINGS ve DORSET girer.)

GLOUCESTER

Haksızlık ediliyor bana, buna katlanamam.

Kim oluyorlar da şikâyet ediyorlar beni krala?

Yok, haşin ve hoşgörüsüzmüşüm,

Onlardan hiç hoşlanmıyormuşum?

Kutsal Paul hakkı için, majestelerini seven

Böyle davranır mı?

Böyle yalan dolanla doldurur mu kulaklarını?

Neden mi? Yaltaklanmayı bilmiyorum da ondan;

İnsanların yüzüne gülüp kuyularını kazmıyorum,

Aldatıp hileye başvurmuyorum.

Fransızlar gibi, yerlere kadar eğilip selam vermiyorum;

Maymunvari nezaket kurallarına kulak asmıyorum.

Elimden gelmiyor diye, günah keçisi[39] mi ilan edildim?

Sade bir insan olarak kötülük düşünmeden yaşıyorum diye,

Aklına esen, birtakım süslü, kurnaz, dalavereciler,

Beni aşağılamak hakkını nasıl bulurlar kendilerinde?

GREY

Şerefli Dük Hazretleri kimi kastediyorlar acaba?

GLOUCESTER

Senin gibi şereften, namustan nasipsiz kalanların hepsini!

Söyleyin ne zaman incittim seni? Ya sana ne kötülük ettim?

Ya sana? Ya sana? Ya da sizin hizbinizden hanginize?

Tanrı tümünüzün belasını versin! Majesteleri kralımız...

Size rağmen, Tanrı, onu dilediğinizden daha iyi korusun...

Rahat yüzü görmüyor bir an bile,

İlle de gidip haince iftiralarla canını sıkacaksınız.

ELIZABETH

Gloucester kardeş, sanırım konuyu yanlış anladınız.

Bu çağrıyı kendi iradesiyle yaptı kralımız,

Kimsenin kışkırtmasıyla değil...

Sizin, çocuklarıma, kardeşlerime, bana karşı

Beslediğiniz nefret, öylesine yansıyor ki hareketlerinize,

Bu düşmanlığınızın nedenini öğrenmek

Ve bu geçimsizliğe son vermek içindir herhalde.

GLOUCESTER

Bilemem; dünya o kadar bozuldu ki,

Bakıyorsun, kartalın konmaya cesaret edemediği yerde,

Çalıkuşları avlanmaya yelteniyor.

Dalavereciler beyefendi olmuş,

Beyefendiler dalavereci yerine konuyor.

ELIZABETH

Hadi, hadi, kardeşimiz Gloucester,

Ne kastettiğinizi biz çok iyi biliyoruz:

Mevkiime tahammül edemiyorsunuz

Tabii çevremdekilere de.

Tanrı korusun, size muhtaç etmesin bizi!

GLOUCESTER

Tanrı'nın işine bakın ki, bizi size muhtaç kılıverdi;

Sayenizde kardeşim hapsedildi.

Ben gözden düşürüldüm, soylulardan yüz çevrildi.

Beri yandan, iki gün öncesine kadar

Ciğeri beş para etmeyen insanlara

Büyük payeler, soyluluk unvanları ihsan edildi.

ELIZABETH

Kendi halimde, sakin bir hayatım varken

Beni bu çileli mevkie yükselten Tanrı adına yemin ederim ki,

Hiçbir zaman kışkırtmadım kralımızı

Clarence Dükü'ne karşı.

Tersine, her zaman yürekten savundum hakkını.

Lordum, böylesine asılsız ve korkunç suçlamalarla

Kuşkular uyandırdığınız için utanmalısınız.

GLOUCESTER

Lord Hastings'in hapse atılışında

Payınız olduğunu da inkâr edin isterseniz

RIVERS

Edebilir elbette, Lordum, çünkü...

GLOUCESTER

Edebilir mi, Lord Rivers; bilmeyen mi kaldı?

Hatta inkârdan da öteye gidebilir, efendim.

Örneğin, sizin kazancı bol mevkilere yükselmenizi sağlar

Sonra da yardımlarını inkâr edip

Sizin hakkınızmış gibi gösterir bütün bunları

Nelere varmaz ki eli... öyle bir varır ki...

RIVERS

Neye varabilir?

GLOUCESTER

Neye mi varır? Bir krala varabilir,

Bekâr, yakışıklı, tığ gibi bir delikanlıya,

Böylesini bulamamıştı büyükanneniz ne yazık ki.

ELIZABETH

Gloucester Lordu, ahmakça sözlerinize,

Küstahça alaylarınıza fazlasıyla katlandım;

Yemin ederim, bu saygısızlığınızı, terbiyesizliğinizi

Artık ileteceğim majestelerine.

Bu koşullarda... Bu densizlik, küstahlık, edepsizlik karşısında...

Büyük bir kraliçe olmaktansa,

Köyden gelmiş bir hizmetçi olaydım daha iyiydi.

(Arka planda, görünmeden eski kraliçe MARGARET girer.)

İngiltere Kraliçesi olmak buysa, hiç mutlu etmiyor beni.

MARGARET

(Kendi kendine) Tanrı beter etsin mutsuzluğunu!

İtibarın, saltanatın, tahtın hepsi benimdir aslında.

GLOUCESTER

Yoksa krala gammazlamakla mı tehdit ediyorsunuz beni?

Hiç durmayın, anlatın hepsini.

Kralın huzurunda da tekrarlarım söylediklerimi,

Göze alırım Kale'ye[40] gönderilmeyi de,

Artık konuşma zamanı geldi...

Çok çabuk unutuldu yaptığım hizmetler.

MARGARET

(Kendi kendine) Hadi ordan, iblis!

Çok iyi anımsıyorum her şeyi: Kocamı Kale'de öldürdün,

Zavallı oğlumu Tewskbury'de.

GLOUCESTER

Siz kraliçe, kocanız kral olmadan önce,

İt gibi çalıştım[41], işleriniz yürüsün diye,

Ot gibi ayıkladım tek tek düşmanlarını,

Cömertçe ödüllendirdim dostlarını,

Kanını kral kanı yapmak için döktüm kendi kanımı.

MARGARET

(Kendi kendine) Evet ya, ikinizin kanından da değerliydi onlar.

GLOUCESTER

Ben bu işlerle uğraşırken kocanız Grey ve siz,

Lancaster soyunu desteklediniz,

Siz de Rivers, siz de.

Sizin ilk kocanız, Margaret'in ordusunda çarpışırken

Saint Albans'da vurulmadı mı?

Unuttuysanız söyleyeyim: neydiniz, ne oldunuz şimdi

Ayrıca ben neydim, ne oldum;

Bunu sokun kafanıza iyice.

MARGARET

(Kendi kendine) Alçak bir katildin, şimdi de öylesin.

GLOUCESTER

Zavallı Clarence ihanet etmişti kayınbabası Warwick'e,

Bozmuştu yeminini... İsa onu affetsin!

MARGARET

(Kendi kendine) Tanrı versin cezasını!

GLOUCESTER

Sonra yine Edward'ın safına geçti,

Tahtı ele geçirmesine yardım etti.

Peki, karşılığı ne oldu? Hapsi boyladı zavallı.

Keşke ben de Edward gibi taş yürekli olaydım

Ya da Edward, benim gibi merhametli, yufka yürekli...

Bu dünya benim gibi saf, çocuksu kişilere göre değil.

MARGARET

(Kendi kendine) Öyleyse bu dünyayı terk et, yüzsüz iblis!

Senin ülken orası, defol git cehenneme!

RIVERS

Lord Gloucester, düşman olduğumuzu söylediğiniz

O karışık günlerde, biz kralımızın emriyle çarpışıyorduk,

Kralımız siz olsaydınız, o zaman da sizin emrinizde olurduk.

GLOUCESTER

Size kral olmak mı? Sokak satıcısı olurum daha iyi,

Yüreğimden uzak olsun düşüncesi.

ELIZABETH

İyi ki böyle düşünüyorsunuz, Lordum,

Bu ülkenin kralı olmak pek az mutluluk verirdi size,

Kraliçenin mutluluğu da o kadar işte.

MARGARET

(Kendi kendine) Kraliçe olmaktan mutlu değilmiş!

Doğru, asıl kraliçe benim ve hepten mutsuzum

Sabredemeyeceğim artık.

(Öne çıkar)

Dinleyin beni, kavgacı korsanlar!

Benden çaldıklarını paylaşmak için dalaşanlar!

Hanginiz titremeden bakabilir yüzüme?

Artık kraliçe değilim diye, önümde eğilmeseniz bile,

Beni tahttan indiren asiler gibi titriyorsunuz, bu bana yeter,

(RICHARD'a) Hey, soylu sefil, arkanı dönme bana.

GLOUCESTER

Seni çirkin, buruşuk cadı. Ne arıyorsun burada?

MARGARET

Çevirdiğin dolapları anlatmaya geldim,

Bırakmayacağım yakanı anlatmadan.

GLOUCESTER

Sürgüne gönderilmemiş miydin sen?

İdamdır geri dönmenin cezası.

MARGARET

Biliyorum, ama sürgünde duyduğum acı,

Geri dönüp idam edilmeyi göze aldırdı bana.

Sen bana bir koca, bir de evlat borçlusun.

(ELIZABETH'e) Sen de bir krallık...

(Ötekilere) Sizler de sadakat!

Duyduğum acı sizin hakkınızdı aslında;

Yağmaladığınız bütün hazlar da benimdi.

GLOUCESTER

Soylu babamın sana ettiği bedduayı unutma;

Onun o yiğit başına kâğıttan bir taç oturtmuştun,

Sonra da karşısına geçmiş, alay edip ağlatmıştın onu,

Bu da yetmemiş gibi, gözlerini silsin diye,

Genç Rutland'ın masum kanına batırılmış

Bir paçavra vermiştin eline.

Aşağılanmanın üzüntüsüyle ettiği o beddua şimdi gerçekleşti;

Kanlı işlerinin cezasını çekiyorsun şimdi,

Tanrıdır belanı veren, bizler değiliz.

ELIZABETH

(MARGARET'e) Yüce Tanrı doğrudan yanadır,

Bırakmaz kimsenin ahını yerde.

LORD HASTINGS

(MARGARET'e) O yavruyu öldürmek korkunç bir cinayetti,

Duyulmamıştır gaddarlığın böylesi.

RIVERS

(MARGARET'e) Zalimlerin bile gözü yaşardı duyunca cinayeti.

DORSET

(MARGARET'e) Olayı duyan herkes, öcünün alınmasını diledi.

BUCKINGHAM

Olayı gören Northumberland gözyaşlarını tutamadı.

MARGARET

Ne oldu birden? Birbirinizin boğazına sarılacak gibi,

Hırlaşıyordunuz ben gelmeden önce.

Şimdi bana mı döndü bütün nefretiniz?

York'un bedduası bu kadar mı etkili oldu Tanrı katında;

Henry'nin öldürülüşü, sevgili Edward'ın katli,

Tahtın kaybı, benim sürgün hayatım

Hepsi o salak bebeğin kefareti mi?

Beddualar bulutları delip Tanrı katına erişebilir mi?

Öyleyse açılın o zaman uyuşuk bulutlar,

Benim hayat dolu beddualarıma da yol verin!

Taht yüzünden öldürülmüştü kralımız,

Sizinki de savaşta değil, sefahatten gebersin!

(ELIZABETH'e)

Şimdi Galler Prensi olan oğlun Edward,

Vaktiyle Galler Prensi olan oğlum Edward gibi,

Alçakça öldürülsün genç yaşında!

Karşı durarak benim yerime geçip kraliçe olan sen,

Dilerim, benim gibi,

Sürsün yaşamın ihtişamlı günlerin sona erdiğinde de,

Çocuklarının ölümüne dövünecek kadar uzun ömürlü olasın!

Dilerim, görürsün senin gibi,

Benim haklarımı gasp etmiş birinin tahta kurulduğunu;

Dilerim, hayatın tükenmeden mutlu günlerin tükensin,

Uzayan acılı günlerinden sonra,

Ölürken ne anneliğin kalır, ne karılığın

Ne de İngiltere kraliçeliğin!

Rivers, Dorset ve sen de Lord Hastings

Seyirci kaldınız, oğlumu kanlı hançeriyle vurduklarında.

Tanrıdan dilerim, eceliyle ölmek nasip olmasın hiçbirinize,

Geberip gidin beklenmedik bir kazada!

GLOUCESTER

Eee, yeter! Kes artık şu büyülerini, tiksindirici yaşlı acuze.

MARGARET

Seni unuttum mu sandın yoksa?

Dur köpek! Kulaklarını aç da beni dinle!

Sen şu zavallı dünyadaki barışın baş belası,

Senin için dilediğim belalardan

Daha büyüğü varsa yüce Tanrı'nın elinde

Günahların iyice azana kadar beklesin

Sonra da olanca gazabını yağdırsın üzerine!

Vicdan azabı hiç durmadan kemirsin içini!

Dilerim, yaşadığın sürece

En yakın dostların hain görünsün gözlerine!

En büyük hainleri, en yakın dostların bilesin!

O katil gözlerine uyku girmesin!

Girse de cehennem zebanileri gör düşünde,

Sana azap verecek işkenceler girsin düşlerine!

Kötü cinlerin kalıpladığı erken doğmuş yabandomuzu![42]

Seni doğuştan doğanın kölesi[43], cehennem fırlaması.

Seni doğuran zavallı ananın yüz karası!

Baba tohumunun utanç veren dölü,

Beş para etmez, rezil paçavra, aşağılık...

GLOUCESTER

Margaret!

MARGARET

Richard!

GLOUCESTER

Ha?

MARGARET

Sana seslenmedim.

GLOUCESTER

Bağışla öyleyse, ben de sandım ki,

Bütün bu acı sözleri bana söylüyorsun.

MARGARET

Sanaydı, elbette. Ama yanıt beklememiştim.

Bırak da sonunu getireyim bedduamın.

GLOUCESTER

Ben getirdim; "Margaret" ile son buluyor.

ELIZABETH

(MARGARET'e) Bak sonunda kendine beddua etmiş oldun.

MARGARET

Zavallı kraliçe bozuntusu, kaderimin kof süsü!

Çevreni ölümcül ağlarla saran bu şişkin örümceğe

Ne diye şeker serpersin?

Budala, budala! Sana saplanacak hançeri bilememektesin.

Gün gelecek, yardım etmem için yalvaracaksın bana,

Lanet okumak için bu zehirli kambur kurbağaya.

HASTINGS

Şom ağızlı kadın, kes artık çılgınca kehanetlerini,

Sabrımızı taşırma, pişman olursun yoksa.

MARGARET

Utanmaz reziller! Siz çoktan taşırdınız benim sabrımı.

RIVERS

Haddiniz bildirilseydi, öğrenmiş olurdunuz görevinizi.

MARGARET

Asıl siz haddinizi bilin,

Ancak o zaman yapmış olurdunuz görevinizi;

Benim kraliçe, sizin de kullarım olduğunu gösterin bana,

Bana hizmet etmenin göreviniz olduğunu gösterin.

DORSET

Aklını kaçırmış bu, tartışmayın onunla.

MARGARET

Kesin sesinizi Marki efendi, haddinizi bilin;

O yeni edindiğiniz soyluluk unvanı

Henüz geçer akçe değil.

Sizin o tornadan yeni çıkmış soyluluğunuz,

Onu kaybedince ne hallere düştüğünü bir bilebilse!

Sarsıcı rüzgârlar sert eser yükseklerde,

Düşmeye görsün insan, paramparça yerde bulur kendini.

GLOUCESTER

Doğrusu güzel söyledi, belleyin bu sözleri Marki.

DORSET

Ucu, benim kadar size de dokunuyor Lordum.

GLOUCESTER

Evet, hatta daha fazla; ama ben yükseklerde doğmuşum.

Bizim kartal soyumuz

Sedir ağacının tepesinde yuva kurmuş;

Rüzgârla oynaşır, güneşle dalaşırız.

MARGARET

Ve güneşi karartırsınız.

Yazık, çok yazık! İşte kanıtı:

Oğlum da[44] yatıyor şimdi ölümün gölgesinde,

Onun parlak ışığını da

Senin kara bulutlu gazabın gömdü sonsuz karanlığa.

Bizim kartal yuvasına sizin soyunuz kuruldu.

Ey her şeyi gören Tanrım, göz yumma buna,

Kanla kazanılan, kanla kaybedilmeli!

BUCKINGHAM

Susun, susun! İnsaflı olamıyorsanız, utanın biraz!

MARGARET

İnsaftan, utançtan söz etme bana.

Sizlersiniz bana insafsız davranan,

Utanmadan doğradınız bütün umutlarımı.

İnsafım öfkemdir, hayatım da utancım;

Utancımın içinde yaşıyor çektiklerimin öfkesi.

BUCKINGHAM

Yeter, bu kadarı yeter!

MARGARET

Soylu Buckingham, dost ve hemfikir olmamız adına

Elini öpmek isterim senin.

Bahtı açık olsun senin ve ailenin!

Lekelenmedi elleriniz bizim kanımızla,

Siz beddualarımın dışındasınız.

BUCKINGHAM

Buradakiler de kalmalı dışında,

Beddua, okuyanın dudaklarından öteye gitmez.

MARGARET

Hayır, bence göklere yükselir,

Uyandırır Tanrı'nın barışçıl huzurunu!

Sana bir uyarı Buckingham,

Dikkatli ol şu köpeğe karşı!

(RICHARD'ı gösterir.)

Yaltaklanırken ısırıverir, ısırdı mı da

Öldürücü bir yara açar zehirli dişileriyle.

Sakın ilişki kurma, koru kendini ondan,

Günah, ölüm ve cehennem damgalarını basmışlar ona,

Bunların yardakları emir bekler dört yanında.

GLOUCESTER

Neler zırvalıyor bu kadın, aziz Lord Buckingham?

BUCKINGHAM

Ciddiye alacağım şeyler değil, sayın Lordum.

MARGARET

Ya, demek öyle! İyi niyetli öğüdümü hor görüyorsun,

Bu iblisten sakınacağına, ona yaranmaya çalışıyorsun!

Bu herif yüreğini acıyla lime lime ettiği gün

Anımsayacaksın öğüdümü,

Meğer zavallı Margaret kâhinmiş diyeceksin!

Ne haliniz varsa görün;

Her biriniz onun nefret dünyasında yaşamayı sürdürün,

O, sizden de, Tanrı'nın nefretinden de görecektir gününü.

(Çıkar.)

BUCKINGHAM

Tüylerim diken diken oldu beddualarını dinlerken.

RIVERS

Benim de. Ama nasıl böyle serbest dolaşabiliyor!

GLOUCESTER

Kutsal Meryem adına, suçlayamıyorum onu,

Çok haksızlığa uğradı bugüne kadar,

Ben, kendi hesabıma, ona yaptıklarımdan pişmanım doğrusu.

ELIZABETH

Bildiğim kadarıyla, ona hiçbir kötülükte bulunmadım.

GLOUCESTER

Ama uğradığı haksızlıklar hep size yaradı.

O sırada ben birisine[45] yardım etmeye çok hevesliydim,

Oysa o, şimdi bunu anımsamaya pek hevesli görünmüyor.

Clarence'e gelince, aldı karşılığını;

Hizmetlerinin karşılığında, semirsin[46] diye ahıra kapatıldı.

Sebep olanları bağışlasın Tanrı!

RIVERS

Bize zarar verenlerin hayrına duacı olmak,

Sözü, bir Hıristiyana yakışır şekilde tamamlamaktır!

GLOUCESTER

Ben hep böyle yaparım zaten...

(Kendi kendine) Budala değilim herhalde;

Şayet lanet okusaydım, kendime okumuş olacaktım elbette.

(CATESBY girer.)

CATESBY

Madam, majesteleri sizi istiyorlar,

Sizi de efendim, hepinizi sayın Lordlar.

ELIZABETH

Geliyoruz, Catesby. Bizimle geliyor musunuz, Lordlar?

RIVERS

Emrinizdeyiz efendim, buyrun.

(RICHARD dışında, herkes çıkar.)

GLOUCESTER

Kötülüğü yapar sonra da herkesten önce

Ben kopartırım patırdıyı;

Gizli yaptığım işleri yüklerim başkalarının üstüne,

Sonra da hesap sorarım.

Clarence'in hayatını karartan benim aslında;

Derby, Hastings, Buckingham gibi safdillerin önünde

Gözyaşı döküp sızlanıyorum.

Diyorum ki onlara:

"Kralı ağabeyime karşı kışkırtan kraliçe ve çevresi";

Hemen inanıyorlar buna;

"Hiç durma öcünü al Rivers, Dorset ve Grey'den"

Diye kışkırtıyorlar beni.

Ama ben içimi çekip bir ayet okuyorum İncil'den:

"Sana kötülük yapana iyilikle karşılık ver"

Diye buyurmuş Tanrı;

Yani cascavlak alçaklığımı

Kutsal kitaptan aşırdığım kırpık sözlerle örtüyorum,

Yani iblisi oynarken, ermiş gibi görünüyorum.

(İki katil girer.)

Hah, işte benim cellatlar da geldi.

Nasıl, benim gözü pek, haşin adamlarım,

İşi bitirmeye hazır mısınız?

1. KATİL

Hazırız sayın Lordum,

Bu kişinin bulunduğu yere girebilmek için

Yetki belgesini almaya geldik.

GLOUCESTER

İyi düşünmüşsünüz. Burda işte.

(Belgeyi verir.)

İşiniz bitince doğru Crosby Malikânesi'ne gidin.

Elinizi çabuk tutun, insafsız olun,

Onunla tartışmaya gireyim demeyin sakın;

Clarence güzel konuşur, dinlerseniz

Acıma duygusu uyandırabilir yüreklerinizde.

1. KATİL

Yok, yok, merak etmeyin, Lordum,

Gevezelik etmeye vaktimiz yok,

Çok konuşan az iş görür. Tasalanmayınız,

Biz dilimizi değil, elimizi konuştururuz.

GLOUCESTER

Akılsızlar gözyaşı dökerken,

Sizin gözünüzden yaş yerine

Değirmen taşları[47] dökülüyor.

Sizi sevdim çocuklar. Hadi gidin,

İşinizi bitirin!

1. KATİL

Hemen yüce Lordum,

(Hepsi çıkarlar.)

4. Sahne

Londra Kalesi.

(CLARENCE ve GARDİYAN girer.)

GARDİYAN

Neden bu kadar keyifsizsiniz, efendim?

CLARENCE

Berbat bir gece geçirdim, sorma.

Korkunç kâbuslar, çirkin manzaralar gördüm.

Dini bütün bir Hıristiyan olarak yemin ederim ki,

Dünyanın tüm mutluluklarını verseler bana,

Böyle bir gece geçirmek istemem bir daha,

O kadar dehşet vericiydi.

GARDİYAN

Merak ettim Lordum, nasıl bir kâbustu bu?

CLARENCE

Kale'den kaçmış, denize açılmışım,

Burgonya'ya yelken açmışım,

Kardeşim Gloucester yanımda,

Kamaradan çıkıp yürüyelim demiş bana.

Oradan İngiltere'ye bakıyoruz;

York ve Lancaster savaşlarında

Başımızdan geçen binlerce acı olayı anıyoruz.

Güvertenin kaygan tahtalarında yürürken

Gloucester dengesini kaybediyor birden

Onu tutayım derken,

Bana çarpıyor, ben de yuvarlanıyorum

Okyanusun azgın dalgalarına.

Aman Tanrım, ne zor şeymiş boğulmak diye düşünüyorum,

Ne korkunç uğulduyordu sular kulaklarımda!

Ne çirkin ölüm sahneleri geçti gözlerimin önünden!

Binlerce gemi enkazı, balıkların didiklediği insan cesetleri,

Külçeyle altın, kocaman çapalar, yığınla inci,

Paha biçilmez mücevherler, taşlar

Dağılıp saçılarak denizin dibini boylamışlar.

Bazıları ölülerin kafataslarına yerleşmiş,

Oyuk göz deliklerinde ışıl ışıl parlıyorlar

Küçümsercesine gözleri;

Balçık tabana dağılan mücevherler

Kemiklerle alay ediyorlardı sanki.

GARDİYAN

Bir yandan ölümle uğraşırken,

Derinliklerin gizlerini seyredecek vaktiniz oldu, demek?

CLARENCE

Sanırım oldu; birkaç kez ruhumu teslim etmeye çalıştım;

Ama kindar sular izin vermedi çıkışıma,

Salmadılar ruhumu, bırakmadılar boşluğa;

Soluksuz kalan bedenimde sıkıştı kaldı;

Nerdeyse geğirip denize püskürtecektim onu.

GARDİYAN

Yaşadığınız bu işkenceden uyanmadınız mı?

CLARENCE

Hayır, hayır; kâbusum öte hayata uzanıyordu.

Derken, ruhumdaki asıl fırtına başladı!

Ozanların şiirlerindeki o asık yüzlü sandalcının[48] teknesiyle,

O gamlı ırmaktan[49] geçtik sonsuz karanlıklar ülkesine.

Benim yabancılık çeken ruhumu ilk karşılayan

Anlı şanlı kayınbabam Warwick oldu.

Yüksek sesle seslendi: "Bu karanlıklar ülkesinde,

Yalan yere yemin eden Clarence'e ne ceza verilecek?" dedi,

Ve gözden kayboldu birden.

Sonra meleğe benzer bir hayalet belirdi;

Işıldayan saçları kana bulanmıştı,

Çığlığa benzer bir sesle, "Clarence geldi" diye haykırdı,

"Dönek, vefasız, yalancı Clarence geldi...

Tewksbury'de, savaş alanında sendin beni hançerleyen,

Yakalayın onu ifritler, acımayın, işkence edin ona."

Derken bir sürü ifrit korkunç çığlıklarla üşüştü başıma.

İşte o sırada titreyerek uyandım, bir süre ayılamadım,

Hâlâ cehennemde olmadığıma inanamadım.

O denli ürkütücüydü bu kâbusun etkisi.

GARDİYAN

Korkmuş olmanıza şaşmam, Lordum,

Sizi dinlerken ben bile korktum.

CLARENCE

Ah, gardiyan, ah! Edward'ın adına yaptığım işler,

Şimdi ruhumu cezalandırıyor,

Oysa bak, Edward nasıl ödüyor bana borcunun karşılığını!

Yüce Tanrım! Yürekten dualarım seni yumuşatamıyorsa

Suçlarımın cezasını vereceksen, yalnız ben uğrayayım gazabına.

Esirge bu cezadan masum karımı ve çocuklarımı!

Gardiyan kal biraz, ayrılma yanımdan,

Ruhum karardı, birazcık uyuyabilsem.

GARDİYAN

Ayrılmam Lordum. Tanrı size huzur versin!

(CLARENCE uyur. BRAKENBURY girer.)

BRAKENBURY

Keder altüst eder mevsimleri, dinginliği,

Geceyi gündüz yapar, gündüzü gece,

Prensler, şanlarını, unvanlarına borçludurlar aslında,

İçte kıyametler koparken, onurlu sayılırlar dışta,

Anlaşılmaz hayaller peşinde koşarlar,

Dünya kadar huzursuzlukla boğuşurlar,

Böylece onların unvanları ile sıradan insanlar arasında,

Hiçbir fark yoktur şan ve şöhretten başka.

(İki katil girer.)

1. KATİL

Hey! Kimse yok mu?

BRAKENBURY

Ne istiyorsun ahbap? Nasıl girdin buraya?

1. KATİL

Yürüyerek girdim. Clarence'le görüşeceğim.

BRAKENBURY

Bu kadar mı?

2. KATİL

Evet efendim, uzun lafın kısası. (*1. KATİL'e*)

Yetki belgesini göster de laf uzamasın.

BRAKENBURY

(Belgeyi okur.) Bu kâğıtta yazdığına göre,

Soylu Clarence Dükü'nü size teslim edecekmişim.

Bunun ne anlama geldiğini soracak değilim,

Böylece suça katılmamış olurum.

Dük şurada uyuyor, işte anahtarlar.

Hemen krala gidip prensi size teslim ettiğimi bildireyim.

1. KATİL

Elbette efendim, uygun olur. İyi günler size!

(BRAKENBURY ve GARDİYAN çıkar.)

2. KATİL

Uyurken vurayım mı onu?

1. KATİL

Olmaz; sonra uyandığında "kahpece vurdunuz" der.

2. KATİL

İyi de, kıyamete kadar uyanmayacak ki!

1. KATİL

Olsun, o gün uyanınca, "beni uykuda vurdunuz" diye

Kıyameti koparacak.

2. KATİL

Kıyamet deyince, son yargı geldi aklıma,

Huzursuz oldum biraz.

1. KATİL

Ne o, korkuyor musun yoksa?

2. KATİL

Hayır, korkmuyorum öldürmekten;

Nasıl olsa yazılı emir var elimizde,

Ama korkum ya lanetlenirsek diye,

Hiçbir emir kurtaramaz bizi bu durumda.

1.KATİL

Hani kararın kesindi?

2. KATİL

Evet kararlıyım: Bırakalım yaşasın.

1. KATİL

Öyleyse dönüp bildireyim kararını Gloucester Dükü'ne.

2. KATİL

Dur, bekle biraz! Bir an duygusal bir havaya girdim.

Şimdi geçer. Bazen oluyor böyle,

Atlatırım bunu yirmiye kadar sayınca.

(Yirmiye kadar sayar.)

1. KATİL

Şimdi nasılsın?

2. KATİL

Yine de bir vicdan kırıntısı kaldı içimde.

1. KATİL

İşi bitirdikten sonra alacağımız ödülü düşün.

2. KATİL

Tüh be! Ödülü unutmuşum, hadi bitirelim bu işi.

1. KATİL

Peki, şimdi vicdanın nerde?

2. KATİL

Nerde olacak? Gloucester Dükü'nün kesesinde.

1. KATİL

Demek ödülümüz için kesenin ağzını açınca dük

Senin vicdanın da kuş olup uçacak!

2. KATİL

Varsın uçsun; zaten onu kabul edecek çok az kişi vardır.

1. KATİL

Ya yine dönerse sana?

2. KATİL

Yok, pek bulaşmak istemem ona...

Ürkek yapıyor insanı; çalacak olsan suçlar,

Küfredersin ayıplar;

Komşunun karısıyla yatamazsın, yakalar;

Vicdan, insanın içinde durmadan başkaldıran

Yüzü kızaran, utangaç bir ruhtur.

Hep sorun yaratır: Bir gün

Rastlantıyla bulduğum bir kese altını

Zorla geri verdirdi sahibine.

Eğer vicdana sahipsen hazır ol dilenmeye.

Tehlikeli diye kovulur kentlerden, kasabalardan.

İyi yaşamak isteyen insan kendine güvenir,

Onsuz yaşamaya çalışır.

1. KATİL

Kahretsin! Şimdi de beni dürtüp duruyor,

Dükü öldürmeyeyim diye.

2. KATİL

Sakın kanma o şeytana,

Aklını çelerse başını döversin sonra.

1.KATİL

Dediğim dediktir benim, beni etkileyemez.

2. KATİL

İtibarını gözeten bir erkek gibi konuştun şimdi.

Hadi işe girişelim mi?

1. KATİL

Önce kılıç kabzasıyla vurup kafasına,

Atalım onu yan odadaki şarap fıçısına.

2. KATİL

İyi iş be! Tiridini[50] yaparız böylece.

1. KATİL

Dur, uyanıyor.

2. KATİL

Hadi vur!

1. KATİL

Olmaz, bir konuşalım bakalım.

CLARENCE

(Uyanır) Baksana, gardiyan! Bir kupa şarap ver bana!

2. KATİL

Birazdan şaraba doyacaksınız, Lordum.

CLARENCE

Sen de kimsin, Tanrı aşkına?

1. KATİL

Sizin gibi bir adam.

CLARENCE

Benim gibi değilsiniz, kral soyundan geliyorum ben.

2. KATİL

Ama siz de bizim gibi, krala sadık değilsiniz.

CLARENCE

Gürleyerek konuşuyorsun, ama bakışların ezik büzük.

1. KATİL

Sesim şu anda kralın sesi, ama bakışlarım kendimin.

CLARENCE

Sözlerin karanlık, konuşman zehir gibi!

Gözlerin tehdit edici;

Yüzün neden solgun?

Kim gönderdi buraya sizi?

Niçin geldiniz?

2. KATİL

Şey... Şey için...

CLARENCE

Beni öldürmek için mi?

1. ve 2. KATİL

Evet, öyle.

CLARENCE

Söylemeye bile dayanamıyor yüreğiniz,

Yapmayı hiç gerçekleştiremezsiniz.

Söyleyin dostlar, ben ne kötülük ettim size?

1. KATİL

Bize değil, ama krala.

CLARENCE

Biz yakında uzlaşırız kralla.

2. KATİL

Asla, Lordum, ölmeye hazırlanın.

CLARENCE

O kadar insan arasından size mi düştü

Bir masumun canına kıymak?

Suçum ne? Ya beni suçlayan deliller nerde?

Hangi yasal kurul, asık yüzlü yargıca delil sundu?

Ya da kim yazdı zavallı Clarence'in ölüm fermanını?

Yasalar önünde suçlu bulunmadan ölümle tehdit edilmek

Ne mene şeydir, hiçbir şekilde adalete uymaz!

Bakın sizi uyarıyorum: Acı günahlarımız uğruna

Kanını döken Hazreti İsa'nın sizi bağışlamasını istiyorsanız,

Gidin buradan, el sürmeyin bana.

Cehennemlik olursunuz üstlendiğiniz bu işi yaparsanız.

1. KATİL

Bu işi yapmak için emir aldık.

2. KATİL

Emri veren de kralımız.

CLARENCE

Şaşkın köleler! Asıl krallar kralı yüce efendimiz,

Verdiği on emrin birinde, "öldürmeyeceksin" demiş.

Siz şimdi kalkıp da bir ölümlünün emrini mi dinleyeceksiniz?

Unutmayın sakın, Tanrı, yasaları çiğneyenlerin tepesine

İntikam oklarını yağdırır, kahreder sizleri.

2. KATİL

İşte senin başına yağdırıyor o intikam oklarını şimdi,

Yalan yere ant içtin çünkü ve öldürdün;

Lancaster için savaşacağım diye,

Komünyon[51] ayinine katılıp ant içmiştin hani.

1. KATİL

Tanrı'nın adına ihanet edercesine bozdun andını,

Hain kılıcınla kral oğlunun deştin karnını.

2.KATİL

Hani her zaman onu koruyup savunacağına

Yemin etmiştin, değil mi?

1. KATİL

Kendin o yasaları böylesine çiğnemişken,

Kalkıp da nasıl söz edersin bize Tanrı emirlerinden.

CLARENCE

Ya, o cinayeti kimin için işledim ben?

Öz kardeşim Edward için, her şey hep onun uğrunaydı.

O, bu cinayet yüzünden beni öldürtmez,

Bunun için sizi göndermiş olamaz;

Çünkü o günaha benim kadar o da bulaştı.

Biliniz ki, Tanrı bir günahın cezasını verecekse

Bunu alenen yapar.

Onun güçlü ellerinden almaya kalkışmayın bu davayı;

Ona karşı günah işleyenlerin canını alacağı zaman

Ne bir aracıya ne de yasadışı yollara ihtiyacı vardır.

1. KATİL

Madem öyle, o şen, genç, yiğit Plantagenet'i[52],

O aslan delikanlıyı haklaman için

Kim verdi sana bu yetkiyi?

CLARENCE

Kardeşime olan sevgim, öfkem, bir de şeytan.

1. KATİL

Kardeşine olan sevgimiz, bağlılığımız,

Bir de senin suçların yüzünden,

Biz de seni öldürmek üzere,

Buraya gönderilmiş bulunuyoruz.

CLARENCE

Kardeşimi seviyorsanız eğer, benden nefret etmeyin;

Ben onun kardeşiyim ve onu çok seviyorum.

Eğer para için yapıyorsanız bu işi,

Kardeşim Gloucester'e gidin,

Hayatımı kurtardığınız için o ödüllendirir sizi;

Edward'ın öldürülmem için verdiğinden

Çok daha fazlasını verir.

2. KATİL

Yanılıyorsunuz, kardeşiniz Gloucester nefret ediyor sizden.

CLARENCE

Hayır, hayır; o sever beni, bağlıdır bana.

Gidin, görün onu benim adıma.

1. KATİL

Zaten ona gideceğiz.

CLARENCE

Ona deyin ki, soylu babamız York,

Üç oğlunu zaferler yaşamış güçlü kolu ile kutsarken,

Birbirimizi sevmemizi yürekten dilediğinde,

Bir gün aramızın açılacağını hiç düşünmemişti.

Hatırlatın bunu ona, eminim yaşaracaktır gözleri.

1. KATİL

Evet, değirmen taşları akıtacak bize öğütlediği gibi.

CLARENCE

İftira etmeyin ona, sevecen biridir o.

1. KATİL

Hasat zamanı yağan kar gibi.

Aldatmayı bırakın kendinizi

Sizi yok etmek için bizi buraya o gönderdi.

CLARENCE

Olamaz! Ayrılırken beni kucakladı

Gözyaşlarına boğulup söz verdi,

Beni buradan kurtaracağına.

1. KATİL

Kurtarıyor ya işte: Bu dünyanın köleliğinden

Öbür dünyanın huzuruna gönderiyor sizi.

2. KATİL

Günah çıkartınız, Lordum, sona geldik artık.

CLARENCE

Günah çıkart dediğinize göre,

Ruhunuzda o kutsal duygu var demek ki;

Ama gözlerinizi kapatıyorsunuz kendi ruhunuza.

Beni öldürerek savaş mı açacaksınız Tanrı'ya?

Düşünün efendiler, sizi bu işe bulaştıranlar,

Bu işi yaptığınız için sizi herkesten çok aşağılayacaklar.

2. KATİL

Peki, ne yapalım sizce?

CLARENCE

Acıyın, kurtarın ruhlarınızı.

1. KATİL

Acımak mı? Korkakça ve kadınca olur bu.

CLARENCE

Acımamak da hayvanca, vahşice, iblisçe olur.

Benim gibi hapse atılmış bir prens oğlu olsaydınız,

Sizin gibi iki katil dikilseydi karşınıza,

Hanginiz yalvarmazdı hayatı için?

(2. KATİL'e)

Biraz acıma duygusu seziyorum senin gözlerinde,

O gözler yalan söylemiyorsa, yanıma gel, savun beni...

Kendin içinmiş gibi yalvar benim için,

Hangi dilenci acımaz böyle merhamet dilenen bir prense?

2. KATİL

Aman Lordum, arkanızı kollayın!

1. KATİL

(Arkadan hançerleyerek) Al bakalım! Al! Bunlar yetmezse,

Şarap fıçısı ne güne duruyor!

(CLARENCE'in bedenini sürükleyerek çıkarır.)

2. KATİL

Ne kanlı, ne korkunç bir iş bu!

Keşke ben de Pilatus[53] gibi ellerimi yıkayarak

Bu korkunç cinayetten temize çıkabilseydim!

1. KATİL

(Girer.) Ne yani, bana yardım etmemekle,

Ne demek istiyorsun?

Bu tavrını düke anlatayım da gör.

2. KATİL

Keşke kardeşini kurtarmak istediğimi anlatabilseydin!

Git, ödülü sen al ve ona şunu söyle:

Dük öldürüldüğü için çok pişmanım ben.

(Çıkar.)

1. KATİL

Ben değilim. Çek git burdan ödlek herif!

Şimdi gidip bu cesedi bir deliğe tıkmalı;

Dükten emir gelince de gömeriz.

Sıvışır giderim buralardan ödülü alınca;

Ortalarda görünmemeliyim bu iş çakılınca.

(Çıkar.)

II.

PERDE

1. Sahne

Londra. Saray.

(Boru sesleri. Hasta KRAL EDWARD, KRALİÇE ELIZABETH, DORSET, RIVERS, HASTINGS, BUCKINGHAM, GREY ve diğerleri.)

KRAL EDWARD

Bugün iyi bir iş yaptım işte.

Soylular, sürdürün bu aranızdaki birlikteliği siz de.

Benim günlerim sayılı artık,

Haber bekliyorum Büyük Kurtarıcı'dan,

Günlük dertlerden kurtarması için bu kulunu;

Dünyadaki dostlarımı barıştırdım ya,

Gözüm arkada kalmadan gideceğim yukarıya.

Hasting, Rivers, el sıkışın hadi,

İkiyüzlülük etmeden yemin edin dost olacağınıza.

RIVERS

Tanrı tanığımdır, bir nebze nefret kalmadı içimde,

Yürekten gelen dostluğumu mühürlüyorum elimle.

(HASTINGS'in elini sıkar.)

HASTINGS

Yürekten aynı yemini ediyorum ben de.

KRAL EDWARD

Sakın oyun oynamayın kralınızın huzurunda;

Yoksa krallar kralı yüce Tanrı oyununuzu açığa çıkarır da,

Birinizin kılıcıyla son verdirir öbürünün hayatına.

HASTINGS

Üstüne yemin ettiğim dostluk gerçek, bu yönden içim rahat.

RIVERS

Benimki de; yürekten seviyorum Hastings'i.

KRAL EDWARD

Madam, bu sizin için de geçerli.

Dorset, sen de evlat, Buckingham siz de

Hepiniz birbirinizin kuyusunu kazdınız.

Madam, barışmalısınız Lord Hastings'le,

Elinizi öpsün, izin verin de;

İçtenlikle olsun yaptıklarınız.

ELIZABETH

(Öpmesi için elini uzatır.) İşte elim, Hastings;

Tamamen unuttum artık aramızda geçenleri,

Ben de, ailem de sadık kalacağız bu yemine.

KRAL EDWARD

Dorset, git kucakla onu; Hastings, sen de göster sevgini.

DORSET

Bu karşılıklı dostluk, tarafımdan bozulmayacak asla.

Yemin ederim huzurunuzda.

HASTINGS

Yemin ederim, benim tarafımdan da.

(Kucaklaşırlar.)

KRAL EDWARD

Şimdi, soylu Buckingham,

Karımın dostlarını sen de kucakla,

Bu birlikteliğin mührü tamamlansın

Ve beni mutlu etsin bu anlaşmanız.

BUCKINGHAM

(Kraliçeye) Eğer Buckingham bundan böyle,

Düşmanca davranırsa siz kraliçemize,

Yakınlarınıza ve çocuklarınıza karşı sevgide kusur ederse,

Dilerim Tanrı cezalandırsın beni aynı şekilde

İhanetine uğrayayım dost bildiklerimin,

Dosta en çok ihtiyaç duyduğumda güvendiğim kişi,

Habis, kof, hain, dalavereci çıksın.

Size ve çocuklarınıza sırt çevirecek olursam

Tanrı benim cezamı versin.

(Kucaklaşırlar.)

KRAL EDWARD

Soylu Buckingham, şifa gibi geldi

Yeminin hasta yüreğime.

Barışın bu kutsal ortamını tamamlamak için

Tek eksiğimiz kaldı; kardeşimiz Gloucester.

(GLOUCESTER ile RATCLIFF girerler.)

BUCKINGHAM

Tam zamanında

Sir Richard Ratcliff ile Dük.

GLOUCESTER

Kudretli kralımız ve kraliçemiz, iyi sabahlar!

Değerli soylu beyler, hepinize hayırlı günler!

KRAL EDWARD

Gerçekten hayırlı bir gün geçirdik,

Çok doğru işler yaptık Gloucester.

Bu yürekleri kabarmış,

Birbirine yanlış yere darılan soylular arasındaki

Düşmanlıkları barışa, nefreti sevgiye dönüştürdük.

GLOUCESTER

Yaptığınız kutsal bir iş olmuş, kudretli Lordum,

Eğer bu yüce beyler arasında,

Asılsız bilgi ya da bir yanlış anlama sonucu,

Beni de düşman bellemiş biri varsa,

Şayet farkında olmadan ya da öfkeme kapılarak

Birini kırdıysam, ben de katılmak isterim bu barışa

Düşmanlık ölümdür benim için;

Sevmem düşmanlığı, tek isteğim iyilerin sevgisidir.

Öncelikle Madam, bağlılığım ve hizmetlerimle hak edeceğim

Kalıcı bir barış diliyorum sizden;

Sizden de kuzenimiz soylu Buckingham,

Eğer bugüne kadar aramızda bir anlaşmazlık olduysa;

Lord Rivers, Marki Dorset, Lord Grey,

Hak etmediğim bir şekilde,

Bana sırt çevirdiğiniz halde, sizlerden de.

Ve sizden Lord Woodville, sizden de Lord Scales;

Düklerden, kontlardan, lordlardan, centilmenlerden...

Barış diliyorum hepinizden!

Alıp veremediğim yaşayan hiçbir İngiliz bilmiyorum;

Yeni doğmuş bir bebeğinki kadar temiz yüreğim.

Bu insanlığı[54] bana bahşeden Tanrıma şükürler olsun!

ELIZABETH

Bundan böyle kutsal bir gün olarak anılsın bu gün;

Tanrıdan dilerim, bütün anlaşmazlıklar böyle sonuçlansın,

Kudretli efendimiz, yalvarıyorum size,

Kardeşimiz Clarence'i bağışlasanız bu vesileyle.

GLOUCESTER

Ama Madam, bunun için mi uzattım size barış elimi?

Kralın huzurunda alay edilsin diye mi?

Soylu dükün öldüğünü bilmeyen mi kaldı?

(Hepsi irkilir.)

Bu alaylı konuşmanız saygısızlıktır ölüsüne.

KRAL EDWARD

Ne demek "bilmeyen var mı?"

Peki ya, bilen var mı?

ELIZABETH

Her şeyi gören Tanrım, bu ne biçim dünya?

BUCKINGHAM

Lord Dorset, ben de herkes gibi sarardım mı?

DORSET

Evet, sayın Lordum, rengi uçmayan kimse yok.

KRAL EDWARD

Clarence öldü ha! Ama emir geri alınmıştı.

GLOUCESTER

Yazık ki, ilk emrinizle öldü zavallı;

Kanatlı Merkür[55] iletmiş olmalı o haberi

İkinci emri ise bezgin kötürüm biri,

Clarence gömülürken yetişmiş ancak.

Clarence kadar soylu ve sadık olmayan,

Krallık kanına ondan daha yakın bulunmayan,

Kanlı girişimlerden kaçınmayan niceleri,

Zavallı Clarence'e reva görülenden

Daha azını hak etmedikleri halde,

Her nasılsa, şüphe çekmemeyi beceriyorlar!

(DERBY KONTU girer.)

DERBY KONTU

(Kralın önünde diz çöker) Haşmetlim,

Bir lütuf istiyorum hizmetlerime karşılık.

KRAL EDWARD

Lütfen sus! Üzüntüyle dolu yüreğim.

DERBY KONTU

Majesteleri beni dinleyene kadar ayağa kalkmayacağım.

KRAL EDWARD

Peki, peki, ne söyleyeceksen çabuk söyle!

DERBY KONTU

Uşağımın hayatını bağışlayın, yüce Kralım,

Norfolk Dükü'nün hizmetindeki serkeş birini öldürdü bugün.

KRAL EDWARD

Yani öz kardeşimi ölüme gönderen şu dilim

Şimdi bir köleyi mi bağışlasın istiyorsun?

Kardeşim kimseyi öldürmemişti,

Onun suçu sadece bunu düşünmesiydi;

Ama acı bir ölüm oldu cezası.

Peki, kim gelip de ricacı oldu onun için?

Öfkelendiğimde, diz çöküp önümde,

Bir daha düşün diyen çıktı mı içinizden?

Kim söz etti kardeşlikten, sevgiden kim söz etti?

Bu zavallı insanın kudretli Warwick'i bırakıp

Benim safımda çarpıştığını hatırlatan oldu mu?

Ya Tewksbury cenk meydanında,

Oxford tepeme çöktüğünde beni kurtardığını,

"Canım kardeşim, yaşa ve kral ol!" dediğini,

Kim hatırlattı bana? Hiç kimse!

İkimiz o savaş alanında, soğuktan donup ölmek üzereyken

Üstündekileri çıkarıp beni örttüğünü,

Kendisinin ise gecenin dondurucu ayazında,

Nerdeyse çıplak kaldığını neden bir kul çıkıp söylemedi bana?

İlkel bir hiddet sildi bütün bunları belleğimden,

Nezaketle hatırlatacak biri de çıkmadı içinizden.

Ama adamlarınızdan ya da uşaklarınızdan biri,

Aziz Tanrı'nın bu dünyadaki bir temsilcisinin

Sarhoş olup hayatına son verdiğinde

Hemen diz kırarsınız önümde "af, af" diye.

Ne kadar haksız da olsa, dileğinizin olmasını beklersiniz.

(DERBY kalkar)

Oysa kardeşim adına kimse çıkıp konuşmadı,

Ne değer bilmez insanmışım ben,

Savunamadım onu kendime karşı,

O hayattayken, en kibirliniz bile iyilik borçludur kardeşime;

Ama biriniz çıkıp da onu bağışlamamı dilemedi.

Ulu Tanrım, biliyorum bizden soracaksın bunun hesabını,

Ne ben, ne siz, ne benim yakınlarım, ne de sizinkiler

Kaçabilecektir Tanrı'nın gazabından.

Hastings, gel yardım et, odama çekileyim.

Zavallı Clarence!

(Kral, kraliçe ve bazıları çıkarlar)

GLOUCESTER

Acele karar vermenin sonu budur işte.

Dikkat ettiniz mi, kraliçenin suçlu yakınlarının

Nasıl da sararıp soldu yüzleri.

Clarence'in öldüğünü duyduklarında,

İstediklerini yaptırana kadar

Rahat vermediler krala!

Tanrı cezalarını verir elbet,

Gelin Lordlarım Edward'ı yalnız bırakmayalım,

Onu teselli edelim.

BUCKINGHAM

Emrinizdeyiz, efendim.

(Çıkarlar.)

2. Sahne

Londra. Saray.

(Yaşlı YORK DÜŞESİ, CLARENCE'in oğlu ve kızıyla girer.)

OĞLAN

Babamız öldü mü, büyükanne?

YORK DÜŞESİ

Hayır oğlum.

KIZ

Niçin ağlıyorsunuz öyleyse,

Göğsünüzü dövüp "ah, benim bahtsız oğlum"

Diye yakınıp ağlıyorsunuz?

OĞLAN

Madem soylu babamız yaşıyor,

Niye hep bize bakıp başınızı sallayarak

"Yetimlerim, biçareler, terk edilmiş yavrularım"

Diyorsunuz?

YORK DÜŞESİ

Benim akıllı[56] yavrularım, yanlış anladınız beni;

Babanızın ölümüne değil,

Kralın hastalığına üzülüyorum;

Korkuyorum onu da kaybetmekten

Yakınmak boşuna gidenin arkasından.

OĞLAN

Demek babam öldü, büyükanne,

Kral amcamdır bunun sorumlusu,

Tanrı verecektir cezasını;

Bütün gücümle dua edeceğim ben de.

KIZ

Ben de.

YORK DÜŞESİ

Susun çocuklar, susun! Kral çok sever sizi.

Sizin masum akıllarınız ermez bu işe,

Babanızın ölümünden kim sorumlu bilemezsiniz.

OĞLAN

Biliriz, büyükanne, sevgili amcam Gloucester

Her şeyi anlattı bize

Kraliçe, kralı kışkırtmış

Kral da bir bahane bulup hapse attırmış babamızı.

Amcam bunları söylerken tutamadı gözyaşlarını;

Acıyarak yanağımdan öptü beni;

Ona babam kadar güvenebileceğimi,

Beni kendi oğlu gibi seveceğini söyledi.

YORK DÜŞESİ

Hıh, yalan ve sahtekârlık bürünüp iyilik kılığına

Kötülüğü iyilik maskesi altında saklıyor, ha!

O da benim oğlum ve benim en büyük utancım,

Ama benim sütümden emmedi bu düzenbazlığı.

OĞLAN

Büyükanne, sizce amcam bize ikiyüzlü mü davrandı?

YORK DÜŞESİ

Evet yavrum.

OĞLAN

İnanmak istemem buna.

Durun, bu ses de ne?

(Saçı başı darmadağınık bir durumda KRALİÇE ELIZABETH girer, RIVERS ve DORSET onu izler.)

ELIZABETH

Aah! Kim engel olabilir ağlayıp dövünmeme,

Talihime küsüp kendime eziyet etmeme?

Ruhuma karşı o kara umutsuzlukla el ele verip

Düşman kesileceğim kendime.

YORK DÜŞESİ

Ne var, ne bu ölçüsüz dövünme mizanseni?

ELIZABETH

Facianın dehşet verici ilk sahnesi.

Edward, benim kocam, sizin oğlunuz, kralımız öldü.

Kök giderse dallar büyür mü?

Özü çekilen yapraklar kuruyup dökülmez mi?

Yaşayacaksak, yas tutalım; öleceksek çabuk olalım ki,

Ruhlarımız kanatlanıp kralınki ile buluşsun tez elden,

Ya da sadık kulları olarak izleyelim onu

Yeni ülkesi olan sonsuz karanlığın ülkesine kadar.

YORK DÜŞESİ

Soylu kocanın üstünde ne kadar hakkım varsa,

O kadar hakkımdır senin yasına katılmak da!

Değerli kocamın ölümü ardından gözyaşları döktüm,

Hayatımı onun suretleri olan oğullarına bakarak sürdürdüm;

Ama şimdi, soylu kocamın yüzünün iki güzel aynası

Acımasız ölümün pençesiyle paramparça,

Teselli olarak bana kalansa bozuk bir sirk aynası,

Kendi ayıbımı görüp kederleniyorum ona bakınca.

Evet dulsun artık, ama bir annesin aynı zamanda

Hiç olmazsa, çocukların bir tesellidir sana.

Ölüm önce benden kocamı aldı,

Şimdi de çekti aldı güçsüz kollarımda iki dayanağımı:

Clarence'le Edward'ımı...

Benim acılarım kat kat fazla seninkilerden,

Senin yasın benimkinin yarısı bile etmez;

Senin acının daha fazlasını hissetmem,

Sızlanmanı hıçkırıklarımla boğmam doğal değil mi?

OĞLAN

(ELIZABETH'e) Ama yenge, ağlamamıştınız babam öldüğünde,

Çocuk gözyaşlarımızla nasıl yardım edebiliriz size?

KIZ

Yetim kaldığımızda siz ağlamamıştınız,

Siz dul kaldınız diye acınızı paylaşamayız.

ELIZABETH

Yas tutmak için ihtiyacım yok yardımınıza,

Acımı haykırabilirim ben kendi başıma.

Gözlerimde toplar dünyanın tüm akarsularını,

Suların sultanı gökteki ay gibi, yeryüzünü sele boğarım!

Ah kocam benim! Benim sevgili Edward'ım!

ÇOCUKLAR

Ah babamız! Ah sevgili babamız Lord Clarence!

YORK DÜŞESİ

Ah, yazık oldu ikisine de, oğullarıma yazık oldu!

Ah Edward, ah Clarence!

ELIZABETH

Hayattaki tek dayanağım gitti! Gitti Edward'ım!

ÇOCUKLAR

Clarence'den başka dayanağımız yoktu! O da gitti!

YORK DÜŞESİ

Hayatta dayandığım bir onlar vardı! Onlar da gitti!

ELIZABETH

Bu kadar büyük olmamıştır bir dulun kaybı!

ÇOCUKLAR

Böylesine büyük olmamıştır hiçbir yetimin kaybı!

YORK DÜŞESİ

Bu kadar büyük olmamıştır hiçbir ananın kaybı!

Ne acı ki, benim tüm kederlerin anası!

Onlarınki acının birer parçası yalnızca,

Biri yalnızca Edward için gözyaşı döküyor,

Ben de onunla birlikte;

Ben Clarence için ağlıyorum, oysa o ağlamıyor.

Bu çocuklar babaları Clarence için ağlar,

Ben de onlarla birlikte;

Ben Edward için ağlarken onlar ağlamaz, yazık.

Üçünüzün toplamından fazladır döktüğüm yaşlar,

Bütün yaşlarınızı akıtın üzerime!

Sizin keder dadınız olayım,

Ağıtlarımla emzireyim hepinizin yasını.

DORSET

(ELIZABETH'e) Sakin olun, anne![57]

İsyan etmeyin Tanrı'nın yüce takdirine,

Bu davranışınız hoş karşılanmaz Tanrı katında.

Günlük hayatımızda bile cömert bir elin verdiği borcu

Gönülsüzce ödemek kadirbilmezlik sayılır.

Hele bu gönülsüzlük verdiği şahane borcu geri isteyen

Tanrı'ya ise, bu tutum büsbütün yanlıştır.

RIVERS

Madam, bir anne olarak öncelikli göreviniz,

Oğlunuz genç prensin geleceğini düşünmektir;

Vakit geçirmeden tez çağırın onu buraya;

Hemen taç giymesini sağlayın; odur sizin teselliniz.

Onulmaz acınız kalsın ölen Edward'ın mezarında,

Mutluluğunuz filizlensin yaşayan Edward'ın tahtında.

(GLOUCESTER, BUCKINGHAM, DERBY, HASTINGS ve RATCLIFF girer.)

GLOUCESTER

(ELIZABETH'e) Kardeşimiz, metin olun!

Derinden üzgünüz hepimiz parlak yıldızımızın sönmesine;

Ancak ağlamak kaybımızı geri getirmez,

Elimizden hiçbir şey gelmez.

(YORK DÜŞESİ'ne) Anne. Madam, bağışlayınız beni;

Sizi görmedim Majesteleri.

Diz çökeyim önünüzde hayır duanız için.

YORK DÜŞESİ

Tanrı seni kutsasın; uysallıkla doldursun yüreğini,

Eksik etmesin saygıyı, iyiliği, itaati, sevgiyi!

GLOUCESTER

Amin!

(Kendi kendine)

Ve saygın bir ihtiyar olarak öleyim yatağımda.

Annelerin hayır duası böyle biter aslında,

Ama Majesteleri nedense unuttu böyle demeyi.

BUCKINGHAM

Siz, gözü yaşlı prensler, yüreği yaslı beyler,

Yeterince taşıdık hepimiz bu matem yükünü,

Artık sevgimizle avutmalıyız birbirimizi.

Bu kralımızın harmanı yeni savrulmuş olsa da,

Oğlunun harmanını biçmeliyiz şimdi.

Kabaran yüreklerinizin parçalara ayrılan kinleri

Daha yeni yamandı, dikilip kaynaştırıldı;

Ona dikkat etmenin, korumanın zamanıdır şimdi.

Bence ufak bir birlik eşliğinde, genç prensin

Ludlow'dan Londra'ya getirilmesi,

Taç giyip kralımız olması gerekiyor.

RIVERS

Neden ufak bir birlik, sevgili Lord Buckingham?

BUCKINGHAM

Neden mi, Lordum?

Çünkü yanında kalabalık bir birlik olursa,

Henüz kapanmış olan ihanet yaraları birden azabilir,

Yerli yerine oturmamış,

Yönetimden yoksun bu devlet ortamında,

Bu çok daha tehlikeli olabilir.

Hiç belli olmaz, bakarsınız bir at dizginini ele almış

Keyfine göre takılıp, istediği yöne gitmeye kalkmış...

Bence tehlikenin kendisinden başka,

Korkusu bile önlenmelidir.

GLOUCESTER

Umarım, kral hepimizin arasında barış sağlamıştır;

Bu anlaşma sağlam ve geçerlidir,

Ben içtenlikle inanıyorum buna.

RIVERS

Benim için de, sanırım hepimiz için de öyle.

Bu anlaşma henüz çok taze,

Bize düşen onun bozulmasını engellemektir.

Evet, kalabalık bir birlik anlaşmazlıklara yol açabir;

Bu yüzden katılıyorum soylu Buckingham'ın görüşüne;

Dört beş kişilik küçük bir birlik yeterlidir.

HASTINGS

Ben de katılıyorum bu görüşe.

GLOUCESTER

Pekâlâ, O zaman gidip bir an önce

Ludlow'dan kimlerin refakat edeceğini kararlaştıralım.

Madam ve siz kardeşimiz,

Siz de katılır mısınız, alınacak kararlara?

HER İKİSİ

Memnuniyetle.

(BUCKINGHAM ve GLOUCESTER dışında herkes çıkar.)

BUCKINGHAM

Lordum, prense kim gidecekse gitsin,

Biz ikimiz de onlarla olalım.

Geçen gün sözünü ettiğimiz şey için

Ben bir pundunu bulur,

Kraliçenin o kibirli akrabalarını prensten ayırırım.

GLOUCESTER

Yaşa, benim öteki özüm, akıl hocam benim,

Bilicim, peygamberim, sevgili kuzenim,

Artık ben çocukmuşum gibi,

Gösterdiğin yoldan gideceğim.

Hadi Ludlow'a, geride kalmayalım.

(Çıkarlar.)

3. Sahne

Londra. Bir Sokak.

(Bir kapıdan 1. YURTTAŞ, ötekinden de bir başkası girer.)

1. YURTTAŞ

İyi günler komşu, nereye böyle?

2. YURTTAŞ

İnan ki, ben de bilmiyorum. Haberi duydun mu?

1. YURTTAŞ

Evet, kral ölmüş.

2. YURTTAŞ

Hazreti Meryem adına, kötü haber bu

Gelen gideni aratır derler,

Korkarım, karışacak dünyamız.

(Başka bir yurttaş girer.)

3. YURTTAŞ

Hayırlı günler komşu!

1. YURTTAŞ

Size de iyi sabahlar, efendim,

3. YURTTAŞ

Kralımız Edward öldü diyorlar, doğru mu?

2. YURTTAŞ

Evet efendim, doğru. Tanrı korusun hepimizi.

3. YURTTAŞ

Desenize işler karışacak, efendiler.

1. YURTTAŞ

Yok, hayır; Tanrı'nın izniyle oğlu çıkacakmış tahta.

3. YURTTAŞ

Kralı çocuk olan ülkenin vay haline!

2. YURTTAŞ

Bence durum o kadar da vahim değil;

O büyüyünceye kadar konsey yürütür işleri,

Sonra olgun çağa erişince de,

Kuşkusuz yönetimi o alır ele.

1. YURTTAŞ

VI. Henry dokuz aylıkken

Paris'te taç giydiğinde de durum böyleydi.

3. YURTTAŞ

Böyle miydi? Yok, hayır efendiler;

Tanrı tanıktır, o zamanlar kısmetliydi ülkemiz,

Doğru dürüst akıl veren, nam salmış siyasiler vardı;

Kralın da onu koruyan erdemli amcaları.

1. YURTTAŞ

Ama bunun da anne ve baba tarafından

Büyükleri, amcaları var.

3. YURTTAŞ

Keşke hepsi baba tarafından olsaydı

Ya da baba tarafından kimsesi olmasaydı;

Şimdi krala yakın olmak için hepsi birbirine girecek,

Bu da Tanrı korusun, hepimizi etkileyecek.

Bakın şu Gloucester Dükü var ya, çok tehlikeli biri!

Kraliçenin oğulları ve kardeşlerine gelince,

Burnundan kıl aldırmayan kendini beğenmiş kişiler;

Bunlar yönetmek yerine yönetilmeyi kabul ederlerse eğer,

Ancak o zaman bu hasta ülke, eskisi gibi mutlu günler görür.

1. YURTTAŞ

Hadi hadi, bu kadar karamsar olmayalım,

Zamanla yoluna girer her şey.

3. YURTTAŞ

Hava bulutlandı mı, aklı olan yağmurluğunu giyer;

Yapraklar düşmeye başladı mı kış kapıdadır;

Güneş battı mı, geceyi beklemez miyiz?

Zamansız fırtınalar kıtlığın habercisidir.

Ama Tanrı isterse her şey yoluna girer,

Ancak bu hak ettiğimizden de,

Beklediğimizden de fazla olur.

2. YURTTAŞ

Haklısın, herkes korku içinde,

Kime rastlasan sokakta, doğru dürüst konuşamazsın,

Herkesin suratı asık, herkes kaygılı.

3. YURTTAŞ

Hep böyle olur büyük değişimlerden önce,

Sezinler insanlar tehlikeyi ilahi bir içgüdü ile,

Bir fırtınadan önce, tıpkı denizin kabarışı gibi.

Neyse Tanrı sonumuzu hayır eyleye.

Ne tarafa böyle?

2. YURTTAŞ

Sahi, ihtiyar heyeti çağırtmıştı bizi.

3. YURTTAŞ

Beni de; sana eşlik edeyim.

(Çıkarlar.)

4. Sahne

Londra. Saray.

(YORK BAŞPİSKOPOSU, GENÇ YORK DÜKÜ, KRALİÇE ELIZABETH VE YORK DÜŞESİ girer.)

BAŞPİSKOPOS

Duyduğuma göre,

Dün geceyi Northampton'da geçirmişler,

Bu gece de Stony Stratford'de kalacaklarmış,

Yarın ya da öbür gün burada olurlar.

YORK DÜŞESİ

Prensi ne kadar özledim bilemezsiniz,

Son gördüğümden beri boy atmıştır herhalde.

ELIZABETH

Duyduğuma göre pek uzamamış,

Oğlum York neredeyse onu geçmiş diyorlar.

GENÇ YORK DÜKÜ

Ama büyükanne, boyum uzamasa keşke.

YORK DÜŞESİ

Niye güzel kuzenim, büyümek iyi şeydir.

GENÇ YORK DÜKÜ

Ama büyükanne, bir akşam, yemekte

Dayım Rivers, ağabeyimden daha çabuk uzadığımı söyleyince,

Gloucester amcam, "küçük çiçekler zariftir,

Yabani otlar çabuk büyür" dedi.

İşte bu yüzden çabuk büyümek istemiyorum;

Çünkü yavaş büyürmüş güzel çiçekler,

Yabani otlar ise çabucak boy atarmış.

YORK DÜŞESİ

Yok canım, hiç de değil,

Bu söz doğru olsa, kendi için de geçerli olurdu.

Amcan küçükken çelimsizin tekiydi,

Çok da yavaş boy attı; o kural doğru olsaydı eğer,

Şimdi onun da zarif biri olması gerekirdi.

BAŞPİSKOPOS

Hiç kuşkusuz, öyle biridir, değil mi Madam?

YORK DÜŞESİ

Umarım öyledir; ama bırakın da

Analar biraz kuşku duysun.

GENÇ YORK DÜKÜ

Bakın bu aklıma hiç gelmedi. Gelseydi,

O soylu amcama öyle bir yanıt verirdim ki,

Boyuma laf atınca ben de onunkine atardım.

YORK DÜŞESİ

Peki ne derdin? Lütfen genç York, açıkla hadi!

GENÇ YORK DÜKÜ

Derdim ki: Amcam o kadar hızlı büyümüş ki,

Ve daha doğduğunda dişliymiş;

Henüz iki saatlikken ekmek kabuğunu kemirirmiş.

Oysa ben ilk dişimi çıkardığımda iki yaşındaydım.

Isırıcı bir şaka olurdu bu, büyükanne.

YORK DÜŞESİ

Sen bu bilgiyi nerden aldın, sevgili yavrum?

GENÇ YORK DÜKÜ

Dadısından, büyükanne.

YORK DÜŞESİ

Dadısı mı? Ama o sen doğmadan ölmüştü!

GENÇ YORK DÜKÜ

O değilse, kim bilemiyorum.

ELIZABETH

Hadi ordan hınzır oğlan! Fazla akıllısın sen!

YORK DÜŞESİ

Lütfen Madam, çocuğu azarlamayın.

ELIZABETH

Yerin kulağı vardır.[58]

BAŞPİSKOPOS

İşte bir haberci geliyor. (*Bir haberci girer*.) Ne haber?

HABERCİ

Söylemeye dilim varmıyor, Lordum.

ELIZABETH

Prens nasıl?

HABERCİ

İyidir, Madam; sağlığı yerinde.

YORK DÜŞESİ

Haber nedir?

HABERCİ

Lord Rivers ve Lord Grey, Pomfret'e[59] gönderilmiş,

Thomas Vaughan da onlarla birlikte hapsedilmiş.

YORK DÜŞESİ

Kim göndermiş?

HABERCİ

Yüce Gloucester ve Buckingham dükleri.

BAŞPİSKOPOS

Suçları neymiş?

HABERCİ

Bildiklerim bu kadar, efendim;

Hiçbir bilgim yok, hapse atılmaları konusunda.

ELIZABETH

Eyvah! Ocağımın yıkılışını görür gibiyim.

Vahşi kaplan yakaladı şimdi yavru ceylanı;

Haris zorba, masum, güçsüz kalan tahta el koyacak.

Hoş geldin yıkım, kan ve katliam!

Haritada görür gibi izliyorum sonumuzu.

YORK DÜŞESİ

Lanetli, huzursuz, karışık günler,

Kaçınız benim gördüklerimi gördü bugüne kadar!

Taht için kaybetti kocam hayatını,

Oğullarım kâh kalktılar, kâh düştüler,

Onlarla sevindim, kahroldum onlarla;

Oğullarım tam zafere ulaşıp tahta oturmuşken,

İç savaş tamamen son bulmuşken,

Bu kez birbirleriyle savaşa tutuştular...

Kardeş kardeşi, aynı kandan gelenler,

Kendi kendilerini vurdular.

Bitsin artık kuşaklar arasındaki bu çılgın öfke!

Bu lanetli kin gütmeler sona ersin!

Ya da öleyim daha iyi,

Görmemek için ölümleri bir daha!

ELIZABETH

Hadi gel, sevgili oğlum, kiliseye sığınalım.

Elveda Madam.

YORK DÜŞESİ

Durun, sizinle geliyorum.

ELIZABETH

Bizimle gelmeniz için bir sebep yok.

BAŞPİSKOPOS

(ELIZABETH'e) Gidin, saygıdeğer leydim.

Servetinizi, özel eşyalarınızı da alın.

Bana gelince, görevimden istifa edip

Mührü size devredeceğim;

Umarım, bu yaptığım iyiliği,

Bir gün bana da yapan olur!

Hadi sizi götüreyim sığınacağınız yere.

(Çıkarlar.)

III.

PERDE

1. Sahne

Londra. Bir Cadde.

(Borazan sesleri. GALLER PRENSİ, GLOUCESTER, BUCKINGHAM. CATESBY, KARDİNAL BOURCHIER ve ötekiler girer.)

BUCKINGHAM

Tatlı Prensim, hoş geldiniz, işte Londra, sizin özel daireniz!

GLOUCESTER

Hoş geldiniz, düşüncelerimin hükümdarı, sevgili kuzenimiz,

Neşenizi kaçırmış olmalı yol yorgunluğu.

PRENS EDWARD

Hayır, amca; yoldaki terslikler canımı sıktı,

Üzücü, yorucu ve bıktırıcıydı.

Beni karşılayan daha fazla amcam olmalıydı.

GLOUCESTER

Tatlı Prensim yaşınızın lekesiz erdemleri,

Henüz bu dünyanın dalaverelerine bulaşmadı;

İnsanların dış görünüşüne bakıp kanabilirsiniz;

Tanrı bilir, içleri ile dışları bir değildir insanların,

Keşke burada olsalardı, o amca dedikleriniz,

Çok tehlikeliydiler. Siz Kral Hazretleri,

Onların tatlı dillerine kanıp yüreklerindeki zehri göremediniz.

Tanrı sizi onlardan ve sahte dostlardan korusun!

PRENS EDWARD

Doğru. Tanrı korusun beni sahte dostlardan,

Ama onlar öyle değildi ki!

(LONDRA BELEDİYE BAŞKANI, maiyetiyle girer.)

GLOUCESTER

Lordum, Londra Belediye Başkanı

Size hoş geldiniz demeye geldi.

BELEDİYE BAŞKANI

Tanrı sizi kutsasın Kral Hazretleri,

Sağlık ve mutluluk versin!

PRENS EDWARD

Teşekkür ederim, Lordum. Hepiniz sağ olun!

Annemle kardeşim York'un

Beni yolda karşılamalarını bekliyordum.

Ayıp etti uyuşuk Hastings, bir türlü haber getiremedi,

Öğrenemedik, gelecekler mi gelmeyecekler mi!

(HASTINGS girer.)

BUCKINGHAM

İşte Lordum, lafının üstüne geldi; kan ter içinde.

PRENS EDWARD

Hoş geldin, Lordum; annemiz geliyor mu?

HASTINGS

Tanrı bilir, hangi nedenle anneniz kraliçe,

Kardeşiniz York'la birlikte

Kiliseye sığınmışlar. Küçük prens,

Siz Majestelerini karşılamaya can atıyordu,

Benimle gelmek istedi,

Ancak izin vermedi Kraliçe Hazretleri.

BUCKINGHAM

Şaşılacak şey! Ne kadar yanlış ve ters bir tutum bu?

Lord Kardinal, kraliçeyi ikna edebilir misiniz,

York Dükü'nü kardeşini karşılamaya göndermesi için?

Eğer göndermek istemezse, Lord Hastings, siz de gidin,

Kuşkucu kraliçenin elinden çocuğu alın, gelin.

KARDİNAL

Sayın Lord Buckingham, eğer ikna becerim

York Dükü'nü annesinden almaya yeterse

Hemen getiririm. Ama ricalarımıza direnirse,

Kilisenin kutsal ayrıcalığını ihlal etmekten Tanrı korusun bizi,

Bana dünyayı verseler, üstlenemem bu vebali.

BUCKINGHAM

Çok duyarsız ve dik kafalısınız, Lordum.

Şekle ve geleneğe fazla bağımlısınız,

Bunu çağımızın gereklerine göre değerlendirmelisiniz!

Çocuğu almakla kutsal hakka karşı gelmiş olmazsınız.

Zaten sığınma ayrıcalığı, davranışı ile onu hak edene

Ya da aklı ile bunu isteyecek kadar büyümüş olana verilir.

Prens, ne kendi istedi ne de hak etti bunu,

Bana göre, bu nedenle sığınmış olması kabul edilemez;

Öyleyse oraya ait olmayan bir kimseyi

Oradan çıkarmakla oranın ne ayrıcalığına

Ne de hakkına el uzatmış olursunuz.

Bugüne dek kiliseye sığınmış yetişkinler işittim;

Ama çocuklar asla.

KARDİNAL

Lordum, bu defalık sözünüze uyacağım,

Gelin, Lord Hastings gidelim mi?

HASTINGS

Gidelim, Lordum.

PRENS EDWARD

Sayın Lordlar, elinizden geldiği kadar çabuk olun!

(KARDİNAL ve HASTINGS çıkar.)

Söyleyin Gloucester amca, kardeşim gelirse,

Nerde kalacağız taç giyene kadar?

GLOUCESTER

Siz yüce Kralımız nerede isterse, orada;

Ama bana sorarsanız,

Birkaç gece Kale'de[60] kalmanızı öneririm;

Daha sonra, sağlığınız ve rahatınız için nereyi beğenirseniz,

Orada kalırsınız.

PRENS EDWARD

Kale en sevmediğim yerlerden biridir;

Orayı Jül Sezar mı yaptırmıştı, Lordum?

GLOUCESTER

İlk önce o başlatmış, yüce efendimiz,

Sonraki yüzyıllarda tekrar tekrar yenilenmiş.

PRENS EDWARD

Onun yaptırdığını belgeleyen kayıtlar var mı,

Yoksa kuşaktan kuşağa gelen bir söylenti mi?

BUCKINGHAM

Kayıtları var yüce efendim.

PRENS EDWARD

Kayıtlı olmasaydı bile,

Sanırım gerçek, ağızdan ağza dolaşır,

Kıyamete kadar yüzyıllar boyu yaşar,

Öyle değil mi?

GLOUCESTER

(Kendi kendine) Küçük yaşta bu kadar akıllı olanlar

Fazla yaşamazlar.

PRENS EDWARD

Bir şey mi dediniz, amca?

GLOUCESTER

Dedim ki, insan ölür, ama ünü yaşar.

(Kendi kendine) Kötülüğü[61] canlandıran soytarı gibi,

İki anlamda kullanıyorum sözcükleri.

PRENS EDWARD

Evet, Jül Sezar da ünlü biriydi;

Yaptığı kahramanlıklar zekâsını geliştirdi,

Zekâsı ile geliştirdiklerini kayda geçirdi.

Ölüm bu fatihi fethedemedi;

Çünkü hayatta olmasa bile ünüyle yaşıyor.

Bakın ne diyeceğim, kuzen[62] Buckingham...

BUCKINGHAM

Buyrun yüce efendim.

PRENS EDWARD

Eğer ömrüm yeterse büyümeye,

Fransa tahtındaki eskiye dayanan hakkımızı

Kararlıyım aramaya,

Kral olarak yaşadığım gibi,

Asker gibi ölürüm bu uğurda.

GLOUCESTER

(Kendi kendine) Erken gelen baharın yazı kısa olur.

(GENÇ YORK, HASTINGS ve KARDİNAL girer.)

BUCKINGHAM

İşte, tam zamanında; York Dükü geldi.

PRENS EDWARD

Sevgili kardeşimiz York Dükü Richard nasıllar?

GENÇ YORK DÜKÜ

İyiyim haşmetli efendimiz,

Herhalde böyle hitap etmeliyim size.

PRENS EDWARD

Evet, kardeşim, ikimiz için de üzücü, ama ne yazık ki öyle.

O unvana sahip olan vakitsiz ayrıldı aramızdan,

Ölümüyle, o unvan da çok şey kaybetti ihtişamından.

GLOUCESTER

Soylu kuzenimiz, York Dükü nasıllar?

GENÇ YORK DÜKÜ

Teşekkürler, nezaketiniz için amca.

Lordum, hani siz bana

Yabani otlar çabuk büyür demiştiniz ya,

Prens kardeşim de çabucak büyüyüp geçti beni.

GLOUCESTER

Evet, Lordum.

GENÇ YORK DÜKÜ

Öyleyse kardeşim değersiz mi?

GLOUCESTER

Yok, aziz kuzen böyle bir şeyi nasıl söylerim.

GENÇ YORK DÜKÜ

O zaman, size karşı benden daha minnettar.

GLOUCESTER

O hükümdarım olarak bana emreder;

Ama sizin da akrabalık hakkınız var üzerimde.

GENÇ YORK DÜKÜ

Lütfen bana hançerinizi veriniz.

GLOUCESTER

Hançerimi mi, küçük kuzenim? Elbette.

PRENS EDWARD

Ne o dilencilik mi, kardeşim?

GENÇ YORK DÜKÜ

Sevgili amcamdan mı? Amcam cömerttir,

Üstelik oyuncak sayılacak bir şeyi kolayca verebilir.

GLOUCESTER

Daha büyük bir armağan da verebilirim, tatlı kuzenime.

GENÇ YORK DÜKÜ

Daha büyük bir armağan mı? Kılıç gibi yani?

GLOUCESTER

Elbette yavrum; hafif olsaydı onu da verirdim.

GENÇ YORK DÜKÜ

Ya, demek hafif şeyler verirsiniz,

Ama ağır şeyler vermezsiniz benim gibi dilencilere!

GLOUCESTER

Sayın Lordum, kılıcım çok ağırdır taşıyamazsınız.

GENÇ YORK DÜKÜ

Bana hafif gelir, ağır da olsa.

GLOUCESTER

Yani silahımı mı istiyorsunuz, küçük Lordum?

GENÇ YORK DÜKÜ

Evet, kılıcı veriniz, ben de teşekkür edeyim size

Bana layık gördüğünüz şekilde.

GLOUCESTER

Nasıl yani?

GENÇ YORK DÜKÜ

Küçük, tabii.

PRENS EDWARD

Kardeşim York Dükü, hep böyle ters konuşur,

Ama siz bunu kaldırabilirsiniz, Lordum.

GENÇ YORK DÜKÜ

"Bunu" derken beni kaldırır demek istiyorsunuz,

Amca, kardeşim her ikimizle de eğleniyor;

Ben maymun kadar küçük olduğum için,

Beni kaldırıp sırtınızda taşıyabilirsiniz sanıyor.

BUCKINGHAM

Şuna bakın, hem hazırcevap, hem de çok bilmiş,

Amcasına ettiği hakareti hafifletmek için

Hoş ve uygun bir biçimde kendini küçültüyor,

Bu yaşta bu zekâ, şaşılacak şey doğrusu!

GLOUCESTER

(Prense) Lordum, artık gitmek ister miydiniz?

Bu arada biz kuzenimiz Buckingham ile

Annenize gidip sizi karşılamak üzere,

Kale'ye gelmesi için rica edeceğiz.

GENÇ YORK DÜKÜ

(Prense) Niçin Kale'ye gideceksiniz, Lordum?

PRENS EDWARD

Lordum, Kral Naibi öyle uygun görmüşler.

GENÇ YORK DÜKÜ

Ama ben Kale'de rahat uyuyamam ki.

GLOUCESTER

Neden, korkacak bir şey yok ki!

GENÇ YORK DÜKÜ

Clarence amcamın kızgın hayaleti var ya;

Orada katledilmiş, büyükannemin dediğine göre.

PRENS EDWARD

Ben ölmüş birinden korkmam.

GLOUCESTER

Umarım, yaşayanlardan da[63] korkmazsınız.

PRENS EDWARD

Eğer yaşıyorlarsa[64] korkmama gerek kalmaz.

(YORK'a) Hadi Lordum, kederle de olsa,

Onları düşünerek Kale'ye yollanalım.

(Boru sesi. GLOUCESTER, BUCKINGHAM ve CATESBY dışında herkes çıkar.)

BUCKINGHAM

Ne dersiniz, Lordum, sizce şu çenebaz York'u

Sizi böyle utanç verici şekilde aşağılasın diye,

O kurnaz annesi mi kışkırtmıştır acaba?

GLOUCESTER

Kuşkusuz, kuşkusuz! Bu çocuk tehlikeli;

Açık sözlü, hazırcevap, keskin zekâlı,

Çok bilmiş, atılgan ve kavrayışlı,

Tepeden tırnağa annesinin modeli.

BUCKINGHAM

Neyse bırakalım onları şimdi.

Catesby gel buraya! Sakın unutma,

Açıkladığımız amaçlara bağlı kalmaya,

Bildiklerini kesinlikle gizli tutmaya and içmiştin.

Yolda konuşmuştuk nedenlerini.

Ne dersin, bu soylu dükü

Şanlı adamızın tahtına çıkartma planına katılması için

Lord William Hastings'i bizim tarafımıza çekmek

Kolay olmaz mı?

CATESBY

Babasına olan bağlılığı yüzünden prensi çok seviyor,

Ona karşı bir girişimi kabul etmesi olanaksız.

BUCKINGHAM

Peki Derby Kontu Stanley için ne dersin? Katılır mı bize?

CATESBY

Hastings ne yaparsa, onu yapar.

BUCKINGHAM

Pekâlâ, öyleyse şöyle yapalım: Azizim Lord Catesby,

Sen gidip Lord Hastings'in ağzını ara,

Amacımıza yönelik eğilimini anla.

Ayrıca taç giyme konusunda yapılacak oturum için

Onu Kale'ye çağır; bize sıcak baktığını hissedersen,

Teşvik et onu, planımızın nedenlerini açıkla;

Ama baktın tepkisiz, buz gibi soğuk ve isteksiz,

Sen de aynı şekilde davran ve konuşmayı kes.

Hemen bizi haberdar et: Eğilimi hangi tarafa;

Yarın iki ayrı kurul topluyoruz,

Önemli görevler verilecek sana da.

GLOUCESTER

Selamımı söyle Lord William Hastings'e,

Ona de ki Catesby, onun eski düşmanlarından oluşan hizip

İdam edilecek yarın Pompfret Kalesi'nde;

Ayrıca lorduma söyle, bu güzel haberin uğruna,

Bir öpücük daha kondursun Bayan Shore'a[65].

BUCKINGHAM

Hadi göreyim seni Catesby, hallet şu işi kusursuzca.

CATESBY

Elimden geleni yapacağım, sayın Lordlarım.

GLOUCESTER

Catesby, senden haber alır mıyız yatmadan önce?

CATESBY

Alırsınız Lordum.

GLOUCESTER

Biz Crosby Malikânesi'ndeyiz, bizi orada bulursun.

(CATESBY çıkar.)

BUCKINGHAM

Sayın Lordum, ya Hastings komplomuza katılmazsa,

O zaman ne yaparız?

GLOUCESTER

Kellesini uçururuz... Sonra da bir gerekçe uydururuz.

Ben kral olduğumda, benden istemeyi unutma;

Ağabeyim kraldan kalan Hereford Kontluğu,

Her türlü eşyası ile senindir.

BUCKINGHAM

Bu sözünüzü kabul etmekten onur duyacağım.

GLOUCESTER

Bu sözü tutmak, benim için de bir zevk olacak.

Gel şimdi bir an önce yemek yiyelim,

Planlarımızı bir şekilde hazmedelim.

(Çıkarlar.)

2. Sahne

Lord Hastings'in evinin önü.

(Bir haberci girer.)

HABERCİ

(Kapıyı çalarak) Lordum, sayın Lordum.

HASTINGS

(İçerden) Kim o?

HABERCİ

Lord Stanley'in adamıyım.

HASTINGS

(İçerden) Saat kaç?

HABERCİ

Dört olmak üzere.

HASTINGS

(Girer.) Efendinin uykusu mu kaçıyor bu sıkıntılı gecelerde?

HABERCİ

Size söyleyeceklerimden öyle olduğu anlaşılıyor;

Ama önce selamlarını iletti soylu efendime.

HASTINGS

Ee, Sonra?

HABERCİ

Sonra size haber vermemi istedi, bu gece düşünde,

Bir yabandomuzu[66] tolgasını koparıp almış başından.

Ayrıca iki ayrı kurulun[67] toplanacağını haber vermemi istedi;

Birinde alınacak karar,

Sizin ve kendisinin mahvına neden olacakmış;

Bu yüzden siz efendimizin kararını bekliyor...

Soruyor size, bu görünen tehlikeden kaçmak için,

Derhal atlara atlayıp onunla birlikte,

Son hızla kuzeye gitmek ister miydiniz diye.

HASTINGS

Git efendi, dön lorduna ve söyle ona:

Korkmasın ayrı kurullardan;

Zaten birinde biz ikimiz olacağız,

Diğerinde ise yakın dostum Catesby;

Benim mutlaka bilgim olur

Kurullarda tartışılacak konulardan.

Söyle ona, korkuları boş ve yersiz;

Düşlerine gelince: Şaştım doğrusu,

Nasıl böyle çocukça ciddiye almış,

Sıkıntılı bir gecenin azizliklerini.

Hiç sanmıyorum domuzun saldıracağını;

Üstelik domuz üzerimize gelmeden kaçmak,

Dikkati üstümüze çeker

Ve domuz işte o zaman saldırabilir.

Git efendine söyle, kalkıp bana gelsin;

Birlikte gidelim Kale'ye,

Nasılsa görürüz orada domuzun bize nasıl davranacağını.

HABERCİ

Peki Lordum, ileteceğim ona söylediklerinizi.

(Çıkar. CATESBY girer.)

CATESBY

Soylu Lorduma iyi sabahlar!

HASTINGS

İyi sabahlar, Catesby! Bu sabah erkencisiniz

Şu sendeleyip topallayan[68] devletimizden ne haberler?

CATESBY

Haklısınız, dünyanın çivisi çıktı, sallanıp duruyor.

Richard ülkenin tacını başına geçirene kadar da

Durumun düzeleceği de yok galiba.

HASTINGS

Taç giymek mi? Yani tahtı mı kastediyorsun?

CATESBY

Evet, sayın Lordum.

HASTINGS

O taç böyle yanlış bir başa konacağına,

Benim başım boynumdan ayrılsın daha iyi.

Ama bu olanaksız,

Niyetinin bu olduğundan emin misin, Catesby?

CATESBY

Evet, hayatımdan emin olduğum kadar;

Ayrıca sizin de onu bu konuda desteklemenizi bekliyor;

Bunun için de size iyi bir haber iletti:

Tam da bugün sizin düşmanlarınız,

Kraliçenin yakınları Pomfret'te idam edilecekler.

HASTINGS

Yas tutacak değilim bu haber karşısında;

Hep bana hasım oldular, öyleler hâlâ da; ancak

Ölen efendimizin hayattaki varislerinin önünü kesmek,

Ve Richard'ı desteklemek,

Tanrı bilir, bunu yapamam canım pahasına da olsa.

CATESBY

Tanrı sizi yolunuzdan ayırmasın, efendim.

HASTINGS

Bundan on iki ay sonra geriye baktığımda,

Beni efendimin gözünden düşüren o insanların

Bugün başlarına gelen felaketi anımsayıp çok güleceğim.

Bak Catesby, şu yaşıma iki hafta eklenmeden

Benim de bazıları için gizli planlarım[69] var,

Ama onların akıllarından bile geçmiyor bu.

CATESBY

Sayın Lordum, insanın ummadığı, beklemediği bir anda

Ölüme hazırlıksız yakalanması alçakça bir şey.

HASTINGS

Korkunç, canavarca! İşte Rivers, Vaughan ve Grey,

Herkesin başına gelecek bu. Yalnız onlar mı?

Şu anda kendilerini güvende sanan niceleri var;

Yüce Richard ile Buckingham'a yakın olan

Tıpkı benim ve senin gibi.

CATESBY

Her iki lord nezdinde değeriniz yüksektir.

(Kendi kendine) Bu yüzden yükseğe asacaklar senin kelleni!

HASTINGS

Evet biliyorum, bunu da hak ettim.

(DERBY KONTU LORD STANLEY girer.)

Gel bakalım, hani yabandomuzu mızrağın nerde, dostum?

Yabandomuzundan korkan tedbirsiz gezer mi?

DERBY

İyi günler Lordum, iyi günler Catesby!

Siz daha alay edin bakalım,

Ama kutsal haç adına,

Ben bu iki ayrı kurul toplantısından hoşnut değilim.

HASTINGS

Sayın Lordum, benim hayatım da sizinki kadar değerli,

Ve inanın bugünkü kadar değerli hiç olmamıştır.

Güvende olduğumuza inanmasam,

Hiç bu kadar keyifli olur muydum?

DERBY

Londra'dan Pomfret'e giden lordların da keyifleri yerindeydi

Onlar da güvende sanıyorlardı kendilerini,

Kaygı verecek hiçbir neden yoktu;

Ama gördünüz, nasıl birden karardı hava.

Başlarına çöken bu ani felaket beni huzursuz etti;

Umarım, boşuna korkaklık ediyorumdur.

Ne yapalım, yollanalım mı Kale'ye?

Gün epey ilerledi.

HASTINGS

Hadi, hadi gidelim. Biliyor musunuz, Lordum,

O sözünü ettiğiniz lordların bugün başları kesildi.

DERBY

Onları suçlayanların şapkaları başlarında kalacağına,

Keşke o şerefli soyluların başları omuzlarında kalsaydı.

Neyse, hadi Lordum, gidelim.

(HASTINGS adında bir özel ulak girer.)

HASTINGS

Siz önden gidin. Bu adamla konuşacağım.

(STANLEY ve CATESBY çıkarlar.)

(Ulağa) Ne var ne yok, ahbap, ne âlemdesin?

ULAK

Lord Hazretleri sorma lütfunda bulundukları için daha iyiyim.

HASTINGS

Biliyor musun, seninle en son yine burada görüşmüştük,

Ama durumum o günden daha iyi.

O tarihte tutuklanmış Kale'ye götürülüyordum;

Kraliçenin yakınları kışkırtmışlardı kralı.

İşte bugün aramızda kalsın idam edildiler düşmanlarım.

Her zamankinden daha iyi durumdayım.

ULAK

Tanrı iyiliğinizi sürekli kılsın, efendim.

HASTINGS

Eksik olma, Hastings.

(Bir kese atar.) Al şunu, sağlığıma iç!

(Bir rahip girer.)

RAHİP

İyi bir rastlantı Lordum, sizi gördüğüme sevindim.

HASTINGS

Size sonsuz teşekkürler, Sir John.

Son vaazınız için borçluyum size;

Önümüzdeki pazar gelirseniz sizi memnun ederim.

(Rahibin kulağına bir şeyler fısıldar.)

RAHİP

Sayın Lordum, emirlerinizi bekleyeceğim. (*Çıkar.)*

(BUCKINGHAM girer.)

BUCKINGHAM

Ne o, Başteşrifatçı Lordum, bir rahiple mi görüşüyorsunuz?

Rahibe ihtiyacı olan asıl Pomfret'teki dostlarınız.

Henüz günah çıkartması gerekmiyor, siz Lordumun.

HASTINGS

İnanın, bu mübarek adamla konuşurken,

O sözünü ettikleriniz geldi aklıma.

Nereye böyle, Kale'ye mi?

BUCKINGHAM

Evet, ama orada fazla kalamayacağım;

Sizden önce oradan ayrılacağım.

HASTINGS

Herhalde ben öğle yemeğine de kalırım.

BUCKINGHAM

(Kendi kendine) Bilmiyorsun, ama akşam yemeğine de oradasın.

(HASTINGS'e) Hadi gidelim mi?

HASTINGS

Emrinizdeyim, sayın Lordum.

(Çıkarlar.)

3. Sahne

Pomfret Şatosu

(SIR RICHARD RATCLIFF, kargılı muhafızlar eşliğinde RIVERS, GREY ve VAUGHAN'ı idama götürmektedir.)

RIVERS

Sir Richard Ratcliff, şu kadarını söyleyeyim sana:

Krala doğruluk, görev bilinci ve sadakatla

Bağlı olanların idamını seyredeceksin bugün.

GREY

(RATCLIFF'e) Tanrı prensi korusun sizin şerrinizden,

Kana susamış bir alçak güruhusunuz hepiniz.

VAUGHAN

Bu yaptığınıza ömür boyu pişman olacaksınız.

RATCLIFF

Hadi toparlanın; vaktiniz çoktan doldu sizin.

RIVERS

Ah Pomfret, Pomfret! Ey kanlı hapishane!

Soyluların ölüm yatağı kanlı kale!

Senin suç dolu duvarlarının arasında

Doğranıp öldürülmüştü II. Richard;

O uğursuz ünün daha da yayılsın diye

İçmen için masum kanlarımızı veriyoruz biz sana.

GREY

Margaret'in bedduası tuttu ve çarptı bizi;

Onun oğlunu hançerlerken Richard, seyirci kaldık diye,

Hastings'e, size ve bana lanetler yağdırmıştı,

RIVERS

Evet, o gün Richard'ı da lanetlemişti,

Buckingham'ı, Hastings'i de...

Ey yüce Tanrım, nasıl işittiysen bize edilen bedduayı

Onlara edileni de işit!

Kız kardeşimle, oğullarım prenslere gelince;

Yüce Tanrım onları esirge,

Bildiğin gibi, haksız yere akıtılan

Bizim saf, temiz kanımızla yetin!

RATCLIFF

Hadi, acele edin, ölüm saati geldi.

RIVERS

Gel Grey, gel Vaughan, sarılıp kucaklaşalım,

Cennette buluşuncaya kadar, elveda.

(Çıkarlar.)

4. Sahne

Londra Kalesi.

(BUCKINGHAM, STANLEY, HASTINGS, ELY PİSKOPOSU, RATCLIFF, LOVEL ve diğerleri girer, masadaki yerlerini alırlar.)

HASTINGS

Soylu Lordlar, toplanmamızın nedeni,

Taç giyme gününü kararlaştırmak;

Tanrı adına, konuşun... Tören ne zaman?

BUCKINGHAM

Bu büyük gün için her şey hazır mı?

DERBY

Evet, her şey hazır, tarihin saptanması kaldı.

ELY PİSKOPOSU

O zaman, yarın uygun bence.

BUCKINGHAM

Kral naibimiz ne düşünüyor acaba?

Soylu düke yakın olanınız var mı?

ELY PİSKOPOSU

Sanırım onun görüşlerine en yakın kişi

Siz efendimiz olmalısınız.

BUCKINGHAM

Bizler sadece birbirimizin yüzünü tanırız,

Bilemeyiz gönülden geçenleri,

O benim yüreğimdekini ne kadar biliyorsa

Ben de onunkini o kadar bilirim, siz de benimkini.

Lord Hastings, size özel bir sevgileri vardır, değil mi?

HASTINGS

Kendilerine minnet borçluyum; evet, severler beni;

Ancak sormadım taç giyme konusundaki hedefini,

Kendileri de herhangi bir şey söyleme lütfunda bulunmadılar.

Ama siz sayın Lordlar bir tarih seçerlerse,

O zaman ben de onun adına bildiririm naçiz görüşümü.

Umarım kendileri de desteklerler beni.

(GLOUCESTER DÜKÜ RICHARD girer.)

ELY PİSKOPOSU

İşte tam zamanında dük hazretleri de geldi.

GLOUCESTER

Değerli Lordlarım, kuzenlerim iyi günler!

Biraz fazla uyumuşum, umarım bu yokluğum,

Alınması gereken önemli kararı geciktirmemiştir.

BUCKINGHAM

Tam zamanında girmeseydiniz sahneye, sayın Lordum,

Lord William Hastings üstlenecekti sizin rolünüzü...

Yani kralın taç giymesi konusunda adınıza konuşacaktı.

GLOUCESTER

Lord Hastings bana herkesten çok inanır[70];

Kendileri çok iyi tanır beni, severler de.

Sayın Lord Ely, Holborn'a son geldiğimde,

Çok nefis çilekler görmüştüm bahçenizde.

Onlardan biraz göndermenizi rica ederim.

ELY PİSKOPOSU

Memnuniyetle Lordum, derhal.

(Çıkar.)

GLOUCESTER

Kuzen Buckingham, sizinle biraz konuşmak istiyorum.

(BUCKINGHAM'ı kenara çeker.)

Catesby, bizim iş için yoklamış Hastings'i,

Ters herif şiddetle karşı çıkmış bu öneriye;

Kutsal efendisinin evladının saygısından böyle ifade etmiş

İngiltere tahtını kaybetmesine göz yummaktansa

Kendi kallesini kaybetmeyi tercih edermiş.

BUCKINGHAM

Hadi, bunu dışarda konuşalım.

(GLOUCESTER ve BUCKINGHAM çıkar.)

DERBY

Bir türlü belirleyemedik şu mutlu günü.

Benim için yarın çok erken,

Henüz hazırlıklı değilim;

Daha ileri bir tarihte ancak hazır olurum.

(ELY PİSKOPOSU girer.)

ELY PİSKOPOSU

Lordum, Gloucester Dükü nerede?

Getirttim çilekleri.

HASTINGS

Lord hazretleri, bu sabah keyifli ve neşeli,

Bizleri böyle güler yüzle karşıladığına göre,

Aklına hoş şeyler gelmiştir harhalde.

Bence bütün Hıristiyan âleminde,

Nefretini ve sevgisini onun kadar

Zor saklayan kimse yoktur.

Yüzüne baktınız mı okursunuz yüreğini.

DERBY

Peki bugün baktığınızda neşeli yüzüne,

Ne gördünüz söyleyin bakalım yüreğinde?

HASTINGS

Kimseye kızgın olmadığını gördüm,

Yoksa yüzünden anlaşılırdı.

(GLOUCESTER ile BUCKINGHAM geri gelir.)

GLOUCESTER

Hepinize soruyorum, lütfen söyler misiniz bana;

Lanetli büyüler, şeytanca dolaplarla canıma kasteden,

Cehennemlik efsunlarla bedenimi çarpıtan

O insanların cezası ne olmalı?

HASTINGS

Siz efendimize duyduğum derin sevgiden aldığım cesaretle,

Bu soylu toplulukta ilk sözü ben alıyorum;

Bence, soylu efendim, ölümdür böyle bir hainin cezası.

GLOUCESTER

O zaman, gözleriniz tanık olsun bu alçaklığa.

Bakın yaptıkları büyüye: Büzüştü kolum kurumuş bir dal gibi,

Beni bu hale sokan Edward'ın karısı, o korkunç cadı,

Bir de onunla işbirliği yapan kaltak, Shore denen karı.

Birlikte yaptılar bu uğursuz büyüleri.

HASTINGS

Soylu Lordum, böyle bir şey yaptılarsa eğer...

GLOUCESTER

"Eğer" mi? Demek o lanetli sürtükten yanasın ha?

Ne demek "eğer"? Bir hainsin sen. Kesin şunun kellesini!

Ermiş Paul üzerine yemin ederim ki,

Bu kelle kopartılmadıkça yemeğe oturmayacağım.

Lovel, Ratcliff, bu görev sizin.

Diğerleri, beni sevenler peşimden gelsin.

(HASTINGS, LOVEL, RATCLIFF dışındakiler çıkar.)

HASTINGS

Yazık, çok yazık İngiltere'ye!

Kimse bir nebze acımasın bana!

Safça inanmasaydım önleyebilirdim bunu.

Stanley görmüştü düşünde;

Yabandomuzunun tolgamızı düşürdüğünü,

Bense onunla alay ettim, kaçmayı yediremedim kendime.

Üç kez tökezledi uzun örtülü[71] atım Kale'yi görünce,

Sanki bu mezbahaya götürmek istemiyordu beni.

Ah, benimle konuşan o rahip işte şimdi gerekli

O ulağa söylediklerim için de pişmanım şimdi;

Düşmanlarım bugün Pomfret'te,

Kanlı kasapların elleriyle doğranırken,

Nasıl oldu ben hâlâ sevildiğimden emin,

Mutlu olabilmişim? Ah Margaret, Margaret!

İşte o korkunç lanetin

Zavallı Hastings'in çaresiz başına indi.

RATCLIFF

Hadi, hadi, toparlanın artık;

Dükün yemeği bekliyor,

Kısa kesin duanızı; dük bir an önce

Kellenizi görmek istiyor.

HASTINGS

Biz, ölümlü insanlar, yaşadığımız geçici şerefleri

Tanrı'nın lütuflarından daha çok yeğleriz!

Kendini üstlerinin gösterdiği yakınlığa bağlayan biri,

Seren direğinin tepesine çıkmış sarhoş denizci gibidir;

Hazırdır herhangi bir baş işaretiyle

Derinlerin ölümcül midesini boylamaya.

LOVEL

Hadi hadi sızlanmayı bırakın. İşe yaramaz.

HASTINGS

Ey kana susamış Richard! Zavallı İngiltere!

İşte size kehanetim: Korkunç bir gelecek bekliyor sizleri,

Eşi benzeri görülmedik felaketler gelecek başınıza!

Hadi götür beni idam kütüğüne;

Sonra da başımı götürürsün Gloucester'e.

Bugün bana gülenler, yarın geberecekler.

(Çıkarlar.)

5. Sahne

Londra Kalesi'nin surları.

(GLOUCESTER ile zırhları kir pas içinde, bitkin bir halde BUCKINGHAM girer.)

GLOUCESTER

Hadi kuzenim, nedir bu halin?

Betin benzin atmış titreyip duruyorsun,

Lafın ortasında tıkanıp yeniden başlıyorsun;

Sanki bir çılgın gibi, dehşet içinde aklını oynatmışsın.

BUCKINGHAM

Yok canım, yeri geldi mi,

Usta bir tragedya oyuncusu gibi, rol yapabilirim;

Konuşur, dört yanımı kollar, büyük bir merakla

Gözlemlerim her şeyi; kuşku duyarmış gibi,

Sararıp bir saman çöpü gibi titrerim.

İstersem korkunç bakışlar fırlatır,

İstersem zoraki gülücükler sunarım;

Duruma ve yerine göre hazırdır her biri.

Ne oldu, Catesby gitti mi?

GLOUCESTER

Gitti. A, bak Belediye Başkanı'nı getiriyor.

(BELEDİYE BAŞKANI ile CATESBY girer.)

BUCKINGHAM

Sayın Başkan...

GLOUCESTER

Köprüye bakın!

BUCKINGHAM

Durun! Trampet sesleri!

GLOUCESTER

Catesby, ne oluyor, surdan aşağıya bir bak!

(CATESBY çıkar.)

BUCKINGHAM

Sayın Başkan, sizi istetmemizin nedeni...

GLOUCESTER

Arkana bak, savun kendini; düşmanlar geldi.

BUCKINGHAM

Tanrı biz masumları korusun!

(LOVEL ile RATCLIFF girer.)

GLOUCESTER

Korkacak bir şey yok; dostlarımız Ratcliff ile Lovel'mış.

LOVEL

İşte o hainin, hiç kuşku duyulmayan,

O tehlikeli alçağın kellesi.

GLOUCESTER

O kadar severdim ki onu, tutamıyorum gözyaşlarımı.

Onun basit, zararsız, örnek bir Hıristiyan sanırdım.

O en gizli sırlarımı inançla yazdığım güncem gibiydi;

Kötülüğünü öylesine güçlü bir erdem kisvesiyle gizlemiş ki;

Tabii malum günahı, yani onun Shore'un karısı olan ilişkisini

Bir yana bırakırsak, üstüne kuşkunun gölgesi bile düşmemişti.

BUCKINGHAM

Demek ki dünyanın saman altından su yürüten en sinsi hainiymiş!

Hiç gelir miydi aklınıza? Söyleseler inanır mıydınız?

Çok şükür hayattayız, bu durumu açıklığa kavuşturduk;

Bu sinsi hain, konsey toplantısında,

Beni ve aziz lordum Gloucester'i öldürme planı kurmuş.

BELEDİYE BAŞKANI

Ne diyorsunuz?

GLOUCESTER

Bizi Türk ya da dinsiz mi sandınız?

Durum çok tehlikeli olmasa, İngiltere'nin geleceği,

Halkın selameti, kendi can güvenliğimiz bizi zorlamasa,

Yasalara karşı gelip bu alçağın kellesini alır mıydık?

BELEDİYE BAŞKANI

Tanrı sizi korumuş! Hain ölümü hak etmiş;

Sizler doğru olanı yapmışsınız, sayın Lordlarım;

Hem de hainlere gözdağı vermişsiniz.

Bayan Shore ile ilişkisini duyduğumdan beri,

Ondan iyi bir davranış beklemiyordum zaten.

BUCKINGHAM

Siz Lordumun olaya tanık olmasını istiyorduk aslında,

O zaman hainin itirafını kendi ağzından dinlemiş olurdunuz;

Siz de böylece halka açıklayınca,

Herhangi bir yanlış anlamanın önünü alır,

Önlerdik yanlış yere yas tutmalarını.

İdamını geciktirebilseydik keşke,

Ama yazık ki, buna izin vermedi

İşgüzar dostlarımızın telaşı.

BELEDİYE BAŞKANI

Ne demek, efendim, sizin sözünüz yeter;

Olayı görmüş, söylediklerini işitmiş sayıyorum kendimi;

Hiç kuşkunuz olmasın Lordlarım.

Bu olaydaki haklı tutumunuzu

İtaatkâr halkımıza olduğu gibi anlatacağım.

GLOUCESTER

Biz de, sayın Lordum, bu yüzden istetmiştik sizi;

Her şeye kusur bulan insanların

Suçlamalarını engelleyelim diye.

BUCKINGHAM

Bize ulaşmakta geç kalmış da olsanız,

En azından niyetimizin ne olduğunu öğrenmiş bulunmaktasınız.

İşte böyle sayın Lordum, iyi günler size!

(BELEDİYE BAŞKANI çıkar.)

GLOUCESTER

Hadi durma, peşinden git kuzen Buckingham.

Başkan telaşla doğru Belediye Sarayı'na gidecektir,

Sen de orada ol, o halka hitap ederken

Bir pundunu bul, araya gir:

Edward'ın çocuklarının yasadışı olduklarını söyle,

Adamın biri sırf oğlunun "Taç"ı[72] devralacağını söyledi diye,

Kral Edward'ın onun kellesini kopardığını;

Oysa adamcağızın meyhanesinin adının "Taç" olduğunu

Anlat onlara.

Ayrıca ne kadar sefahate düşkün bir kadın avcısı olduğundan,

Doymak bilmez şehveti ile gözü dönmüş bir hayvan gibi,

Hizmetçilerin, kızlarının, karılarının namusuna göz diktiğinden

Söz et onlara. Hatta gerekirse beni de kat işin içine:

Annem o ırz düşmanından gebe kaldığında,

Babamız soylu York savaştaydı Fransa'da;

Basit bir süre hesabı yapan babam işi anladı;

Çocuk kendinden değildi;

Belli oluyordu zaten çocuğun simasından,

Çocuk hiç benzemiyordu soylu babama.

Aman ha, bu konuya ima yollu, dolambaçlı değin,

Çünkü biliyorsun, sayın Lordum, annem hâlâ hayatta.

BUCKINGHAM

Merak buyurmayın, sayın Lordum,

Orada hatip kesilir, sanki altını[73] ben alacakmışım gibi,

Etkili konuşurum orada.

Öyleyse size iyi günler Lordum.

GLOUCESTER

Becerebilirsen eğer, onları Baynard Şatosu'na getir.

Ben orada muhterem pederler ve bilgin piskoposlar ile

Bekliyor olacağım sizi.

BUCKINGHAM

Şimdi gidiyorum;

Saat üç ya da dörde doğru,

Haber getiririm Belediye Sarayı'ndan.

(Çıkar.)

GLOUCESTER

Lovel, çabuk son hızla Doktor Shaw'a git.

Ratcliff, sen de Rahip Penker'e koş;

Her ikisinin de en geç bir saat içinde

Baynard Şatosu'na gelmelerini söyleyin.

(LOVEL ve RATCLIFF çıkarlar.)

Ben de Clarence'in veletlerini gözden ırak tutmak için

Gidip bir gizli emir çıkarayım;

Prenslerin kimseyle temas etmemesi gerek.

(Çıkar.)

6. Sahne

Londra. Bir cadde.

(Bir yazıcı girer, elinde bir kâğıt vardır.)

YAZICI

İşte iyi yürekli Hastings hakkındaki iddianame;

İri harflerle yazılmış, süslenmiş güzel bir el yazısı ile;

Bugün Ermiş Paul Kilisesi'nde okunacak.

Bakın, her şey nasıl birbirine uydurulmuş;

Catesby dün gece yollamıştı taslağını,

Bunu temize çekmek tam on bir saatimi aldı,

Taslağın yazılması da tutmuştur bir o kadar,

Oysa bunun ilk beş saatinde Hastings hayattaydı;

Lekelenmemiş, sorgulanmamış, tam olarak serbestti.

İşte günümüzde böyle dönüyor dünya işleri,

Bu apaçık düzenleri görmeyecek kadar aptal olunabilir mi?

Ama gördüğünü söyleyebilecek o cesur yürek nerde?

Dünya kötü; insanlar bu düzenleri görüp susuyorsa,

İşin sonundan hayır beklemek doğrusu boşuna.

(Çıkar.)

7. Sahne

Londra. Baynard Şatosu.

(Bir kapıdan GLOUCESTER, ötekinden BUCKINGHAM girer.)

GLOUCESTER

Ne haber, ne oldu? Halk ne diyor?

BUCKINGHAM

Kutsal Meryem hakkı için, dilsizdiler sanki,

Tek kelime etmediler.

GLOUCESTER

Peki, Edward'ın çocuklarının piç olduklarına değindin mi?

BUCKINGHAM

Değindim elbette; ayrıca Lady Lucy ile yaptığı anlaşmayı,

Sonra vekili yoluyla yaptığı Fransa'daki evlilik temaslarını,

Bir bir anlattım hepsini:

Edward'ın doymak bilmez şehvetini,

Kentin evli kadınlarını nasıl kirlettiğini,

En küçük hatadaki acımasızlığını,

Kendisinin de yasadışı bir çocuk olduğunu,

O doğduğunda babanızın Fransa'da savaştığını,

Zaten hiçbir yerinin düke benzemediğini

Anlattım dilim döndüğü kadar.

Sonra size getirdim sözü;

Sizin hem soylu kişiliğiniz, hem de çehrenizle

Babanıza ne kadar benzediğinizi açıkladım.

İskoçya'da kazandığınız zaferleri,

Savaştaki disiplininizi, barıştaki bilgeliğinizi,

Cömertliğinizi, erdemlerinizi, açık yürekliliğinizi

Bir bir sayıp döktüm.

Yani amacınıza uygun her şeyi dile getirdim;

Hiçbir ayrıntıyı ihmal etmedim.

Hitabımın sonunda şöyle haykırdım:

Vatanını seven şöyle bağırsın:

"İngiltere'nin gerçek kralı Richard'ı Tanrı korusun!"

GLOUCESTER

Bağırdılar mı?

BUCKINGHAM

Hayır, Tanrı sizi inandırsın. Ağızlarını bile açmadılar.

Dilsiz heykeller, soluk alan kayalar gibiydiler;

Birbirlerine bakıp ölü gibi sapsarı kesildiler.

Bunu görünce, azarlayıp onları,

Sonra Belediye Başkanı'na döndüm:

Bu kasıtlı susuşun sebebi ne diye sordum.

Mahkeme kayıt memurları[74] dışında,

Kimsenin hitabına alışkın değillerdir,

Yanıtını aldım.

Sonra ona tekrarlattım sözlerimi;

"Dük şöyle dedi, dük şöyle sebep gösterdi[75]"

Kendi adına hiçbir şey söylemedi.

O konuşmasını bitirince, arkalardan

Benim birkaç adamım,

"Yaşasın Kral Richard" diye bağırdılar,

Keplerini havaya fırlattılar.

Ben de bunu fırsat bildim:

"Sağ olun yurttaşlarım ve dostlarım" dedim,

"Bu genel alkış, sevinç çığlıkları,

Sizin sağduyunuzu ve Richard'a olan sevginizi gösteriyor"

Konuşmamı burada kesip buraya geldim.

GLOUCESTER

Ne biçim dilsiz kerestelermiş![76]

Demek hiçbir şey söylemediler ha!

Belediye Başkanı ve yanındakiler gelmiyorlar mı yoksa?

BUCKINGHAM

Neredeyse gelir. Güvenmiyormuş[77] gibi davranın ona;

Israrla rica etmedikçe kabul etmeyin konuşmayı;

Ben bu konuda kutsal bir düşüncemi[78] söyleyeceğim:

Bir dua kitabı almalısınız elinize,

Ve sayın Lordum, iki rahip arasında durmalısınız,

Hemen boyun eğmeyin bizim dileklerimize,

Olmaz demeyi sürdürün genç kızlar gibi;

Ama razı olun işin sonunda.

GLOUCESTER

Peki, ben gidiyorum şimdi,

Ben size olmaz dedikçe kendi adıma,

Siz de onlar adına sürdürün yalvarmayı;

Böylece, hiç kuşkusuz, mutlu sona vardırırız bu işi.

(Kapı vurulur.)

BUCKINGHAM

Gidin hadi; belediye başkanı geldi.

(GLOUCESTER çıkar.)

(BELEDİYE BAŞKANI, belediye meclisi üyeleri ve yurttaşlar girer.)

Hoş geldiniz Lordum. Ben de burada bekliyorum.

Sanırım dük şu an kimseyle konuşmak istemiyor.

(CATESBY girer.)

Evet, Catesby, nasıl yanıtladı dileğimi?

CATESBY

Siz sayın Lord Hazretleri'nin yarın ya da öbür gün

Gelmenizi rica ediyor.

Kendisi çok muhterem iki rahiple birlikte,

Diz çökmüş dua etmekte;

Hiçbir dünyevi sorun ayıramaz onu bu kutsal görevden.

BUCKINGHAM

Aziz Catesby, yüce dük ile bir daha görüşün;

Benimle birlikte, belediye başkanı

Ve meclis üyelerinin geldiklerini,

Ülkemizin genel çıkarlarına ilişkin,

Son derece önemli ve acil konularda

Kendilerine danışmak istediğimizi bildirin.

CATESBY

İsteğinizi hemen kendilerine ileteceğim.

(Çıkar.)

BUCKINGHAM

Yaa, duydunuz değil mi, Lordum,

Bu Prens Edward'dan ne kadar farklı!

Vaktini bir şehvet yatağında fuhuşla geçirmiyor;

Dizlerinin üstünde duayla değerlendiriyor;

Oynaşıp durmuyor bir çift saray fahişesiyle,

Ama bir çift bilge rahiple dalmış tefekküre;

Uyku çekip aylak bedenini şişireceği yerde,

Uyanık ruhunu zenginleştirmek için dua ediyor.

Ne mutlu bir şey olurdu İngiltere için,

Bu erdemli prens, krallığı kabul etseydi eğer;

Ama korkarım onu buna razı etmek güç.

BELEDİYE BAŞKANI

Tanrı onu esirgesin, hayır demez, umarım!

BUCKINGHAM

Korkarım, diyecek. İşte Catesby de geliyor.

(CATESBY girer.)

Evet Catesby, prensimiz ne dediler?

CATESBY

Lordum, yurttaşları böyle ordu gibi peşinize takıp

Kalabalık bir şekilde neden geldiğinizi merak ediyorlar.

Niyetinizin iyi olduğuna pek güvenmiyor.

BUCKINGHAM

Bakın buna üzüldüm işte, sevgili kuzenimiz

Bizim iyi niyetimize güvenmiyorlar demek!

Tanrı tanığımdır, bizler ona

Sonsuz sevgimizi sunmaya geldik buraya.

Dük hazretlerine bir daha gidin, anlatın bunu.

(CATESBY çıkar.)

Böyle inançlı, dinine bağlı mübarek kişileri,

Tespih çekip dua ederken

Daldıkları düşüncelerden ayırmak zordur.

(GLOUCESTER iki rahibin arasında gelir, arkadan da CATESBY.)

BELEDİYE BAŞKANI

Bakınız, efendimiz iki rahibin arasında!

BUCKINGHAM

Bir Hıristiyan prense yakışan iki erdem dayanağı,

Kibir günahına kapılıp düşmesin diye;

Görüyor musunuz, elinde de bir dua kitabı var.

Kutsal adamın arması budur işte.

Ünlü Plantagenet, yüce prens, lütfen dinleyiniz ricalarımızı,

Sizi kutsal göreviniz

Ve Hıristiyanlığa yaraşan ibadetinizin ortasında

Rahatsız ettiğimiz için bağışlayın bizi.

GLOUCESTER

Ne gerek var, Lordum, özür dilemenize,

Asıl ben özür dilerim siz dostlarımdan,

Tanrı'ya olan görevimi yerine getirirken

Sizleri beklettiğim için.

Neyse, bunu bırakalım şimdi,

Benden isteğiniz nedir?

BUCKINGHAM

Tanrı'yı ve yönetimden yoksun kalmış bu adanın insanlarını

Hoşnut edecek bir dileğimiz olacaktı.

GLOUCESTER

Kent halkının hoşuna gitmeyen bir kusur işledim galiba,

Siz de bilgisizliğim için serzenişte bulunacaksınız.

BUCKINGHAM

Doğru bildiniz, Lordum, lütfedip bizi dinlerseniz,

Bu kusurunuzu düzeltebilirsiniz.

GLOUCESTER

Dinlemezsem, bir Hıristiyan ülkesinin havasını

Neden soluyayım?

BUCKINGHAM

O zaman bilin ki, sayın Lordum, sizin kusurunuz:

O yüce koltuğu, o şahane tahtı kabul etmeyişiniz,

Atalarınızdan kalan hükümdarlık asasını reddetmeniz;

Kaderin size sunduğu ve doğuştan sizin olan hakkınızı,

Soylu sülalenizden gelen o anlı şanlı görevi

Yozlaşmış bir hanedanın kirli ellerine bırakmanızdır.

Oysa biz, vatanımızın selameti adına sizi

Derin düşüncelerinizden uyandırmaya geldik;

Bu soylu ada ona yakışan kolunu, kanadını arıyor;

Yüzü tanınmaz oldu yolsuzluk yaralarından;

Hanedanın soy ağacı asalak bitkilerle aşılandı;

Haksız[79] bir unutkanlık, anlaşılmaz bir ilgisizlikle

Kaba omuz darbeleriyle denize itildi nerdeyse.

İşte bu vatanı eski durumuna getirmek için,

Siz yüce Lordum, başa geçmeyi kabul edin,

Ülkemizi kral olarak yönetin diye

İçtenlikle yalvarıyoruz size...

Ama naip, vekil ya da başkası adına yardımcı olarak değil,

Sülaleden, kan bağıyla, soydan gelen hakkınızla

Ve imparatorluğun öz sahibi olarak üstlenin bu görevi.

Sizi seven ve saygı besleyen yurttaşların büyük ısrarı karşısında,

Onların isteklerini paylaşarak siz efendimizi

Bu haklı davada ikna etmeye geldim.

GLOUCESTER

Bulunduğum mevkie, sizin durumunuza göre,

Burayı sessizce terketmek mi,

Yoksa sizi paylamam mı doğru olur, bilmiyorum.

Sizi yanıtlamasam, dili tutulmuş ihtirasla,

Sizin bana takmaya çalıştığınız o altın boyunduruğu

Arzuladığım duygusuna kapılabilirsiniz.

Öte yandan, bana olan sevginiz ve bağlılığınızla,

Bana haz veren öneriniz için size çıkışmak

Bu kez yanınızdaki dostları kırmak olur.

Öyleyse ilk söylediğimden kaçınacağım;

İkincisine de sebep olmamak için konuşacağım:

Sizlere kesin yanıtım şu:

Sevginizden ötürü teşekkürümü hak ettiniz,

Ancak bu önemli önerinize evet demek

Bendenizin hakkı değil.

Öncelikle bütün engeller kalkmış,

Taca giden yol açık,

Soyumdan gelen hak bana verilmiş bile olsa,

Ruhum öylesine yoksul ve güçsüz ki,

Kusurlarım öyle çok ve öyle büyük ki,

Engin denizlere açılmaya çekinen dayanıksız bir tekne gibi,

Büyüklüğüme sığınıp orada gizleneceğime,

Şatafatlı makamın sisinde kaybolacağıma;

O büyüklükten kaçıp gizlenmeyi tercih ederim.

Ama Tanrı'ya şükür, ihtiyaç yok bana...

Olsaydı eğer, yardım edebilmek için size

Benim ihtiyacım olurdu birçok şeye.

Soy ağacımızdan soylu bir meyve kalmış bize,

Bu meyve zamanla, yavaş yavaş[80] olgunlaşacak,

Hükümdarlık tahtına yakışacak

Ve elbette yönetimi ile hepimizi mutlu kılacak.

Bana layık gördüğünüzü ben ona layık görüyorum...

Onun mutlu yıldızının hakkını ve kısmetini

Koparıp almaktan Tanrı korusun beni.

BUCKINGHAM

Lordum, yüreğiniz çok temiz;

Ancak durum tüm boyutlarıyla ele alındığında,

Gösterdiğiniz gerekçeler güzel, ama gerçekçi değil.

"Edward, kardeşimizin oğlu" diyorsunuz;

Katılıyoruz biz de buna; ama Edward'ın asıl karısından değil,

Çünkü daha önce Lady Lucy ile sözlüydü...

Anneniz de yaşayan tanığıdır bu durumun,

Sonra da vekaletle Fransa kralının kız kardeşi

Bona ile nişanlandı. Sonra ikisinden de vazgeçti,

Bunlar aradan çıkınca birkaç çocuk anası,

Güzelliği solmakta olan zavallı bir dula göz dikti;

En güzel günlerinin ikindisini yaşayan bu kadını

Şehvetinin ganimeti ve ödülü saydı,

Unuttu mevkiinin önemini ve saygınlığını,

O aşağılık günah yatağına kadar yuvarlandı.

Sonra bu kadından, o yasadışı yatakta

Nezaketimizden prens dediğimiz bu çocuğu peydahladı:

Bu konuda daha ağır konuşabilirim...

Ama yaşayan bazı kişilere olan saygım yüzünden,

Onların duygularımı incitmemek için dilimi tutuyorum.

Krallar soyundan gelen aziz Lordum

Size sunulan bu onurlu makamı kabul buyurunuz;

Bizleri ve bu ülkeyi mutlu kılmak için olmasa bile,

Soylu atalarımızın kurduğu, bu gafletle lekelenen,

Kötüye kullanılıp yozlaştırılan ülkeyi

Yeniden hak ettiği yasal ve doğru çizgiye getirmek için

Kabul buyurunuz.

BELEDİYE BAŞKANI

Evet, sayın Lordum; yurttaşlarımız da bunu dilerler.

BUCKINGHAM

Size sunulan bu sevgiyi reddetmeyin, yüce Lordum.

CATESBY

Bu yasal isteklerini kabul edip sevindirin onları!

GLOUCESTER

Ama neden bu kadar üstüme düşüyorsunuz?

Ne o makam için, ne de kral olarak uygunum.

Rica ederim yanlış anlamayın beni,

Ama yapamam, kabul edemem isteğinizi.

BUCKINGHAM

Eğer reddediyorsanız...

Kardeşinizin oğluna duyduğunuz şefkat ve sevgi ile

Tahtı onun elinden almamakta direniyorsunuz demektir.

Çok merhametli bir yüreğiniz olduğu biliyoruz;

Sizin sadece yakınlarınıza değil,

Her sınıftan insana davranışlarınızda

Candan, nazik, bir kadın kadar yufka yüreklisiniz...

Ancak şunu bilin ki, ricamızı kabul etseniz de etmeseniz de,

Kardeşinizin oğlu asla kralımız olarak tahta oturmayacaktır.

Bilin ki başka birini geçireceğiz tahta,

Bu da sonu ve düşüşü olacaktır hanedanınızın;

Bu kararla ayrılıyoruz huzurunuzdan,

Gelin gidelim yurttaşlar.

Yemin ederim, artık yalvarmayacağım.

GLOUCESTER

Yemin etmeyin, aziz Buckingham Lordu.

(BUCKINGHAM, BELEDİYE BAŞKANI ve yurttaşlar çıkar.)

CATESBY

Geri çağırın onu, yüce Prensim, kabul edin ricalarını;

Eğer reddederseniz bütün ülke çekecek acısını.

GLOUCESTER

Beni bir dert âlemine girmeye mi zorluyorsunuz?

Peki, hadi çağırın onu geri, taş yürekli değilim ben de.

Vicdanımın ve ruhumun sesine rağmen,

Bu nazik istekleriniz dokundu içime.

(BUCKINGHAM ve diğerleri girer.)

Kuzen Buckingham ve siz sağduyulu insanlar,

Madem ben istesem de istemesem de

Kaderin yükünü sırtıma yüklemekte kararlısınız,

Bana layık gördüğünüz bu yüke sabırla katlanmalıyım.

Ama bilin ki, bana kabul ettirdiğiniz bu durum

Çirkin bir skandala, kötü söylentilere dönüşürse,

Bu işi zorlamanızla kabul edişimden dolayı,

Hiçbir suç yüklenemez, hiçbir leke sürülemez bana.

Çünkü Tanrı ve sizler biliyorsunuz,

Bu işi nasıl gönülsüzce kabul ettiğimi.

BELEDİYE BAŞKANI

Tanrı sizi korusun, yüce Prens! Biliyoruz ve tanığız.

GLOUCESTER

Bunu söylemekle doğruyu söylemiş olacaksınız.

BUCKINGHAM

Öyleyse kutlarım sizi hükümdarlık unvanınızla:

Yaşasın Kral Richard! İngiltere'nin övgülere layık kralı, yaşasın!

HEPSİ

Amin!

BUCKINGHAM

Yarın taç giymeyi uygun bulur musunuz, yüce efendim?

GLOUCESTER

Ne zaman isterseniz; nasılsa sizin dediğiniz olacak.

BUCKINGHAM

Öyleyse yarın huzurunuza çıkarız;

Şimdi sevinçle, izninizi diliyoruz.

GLOUCESTER

(Piskoposlara) Gelin kutsal görevimize geri dönelim.

Hoşça kalın sevgili kuzen, hoşça kalın nazik dostlar!

(Herkes çıkar.)

IV.

PERDE

1. Sahne

Londra. Kale önü.

(Bir yandan KRALİÇE ELIZABETH, YORK DÜŞESİ ve MARKİ DORSET girer, öbür yandan GLOUCESTER DÜŞESİ ANNE, CLARENCE'in kızı LADY MARGARET PLANTAGENET'i elinden tutmuş getirir.)

YORK DÜŞESİ

Bakın kimler geliyor!

İyi yürekli yengesi Gloucester'in elinden tutmuş,

Yeğenimiz Plantagenet geliyor.

Gözlerime inanamıyorum;

Demek küçük hanım küçük prensleri özledi

Onlara hoş geldin demek için Kale'ye geldi!

(LADY ANNE'e) Seni gördüğüme sevindim, kızım.

LADY ANNE

Her ikinize de Tanrı'dan mutlu bir gün dilerim, efendim.

ELIZABETH

Size de iyi günler, sevgili kardeşim! Nereye böyle?

LADY ANNE

Kale'ye gidiyorduk; soylu prenslere hoş geldin demek için,

Sanırım siz de aynı maksatla buradasınız.

ELIZABETH

Teşekkürler kardeşim, hadi içeri birlikte girelim.

(BRAKENBURY girer.)

Hah tam zamanında kale muhafızı da geldi,

Sayın Muhafız söyler misiniz, prens nasıl?

York'un küçük oğlu ne yapıyor?

BRAKENBURY

Çok iyiler soylu efendim. Ancak kusura bakmayın,

İzin veremem onları ziyaret etmenize;

Kralın kesin emri böyle!

ELIZABETH

Ne kralı? O da kim?

BRAKENBURY

Şey... Yani kral naibinin.

ELIZABETH

Dilerim, Tanrı ona nasip etmez krallığı!

Nasıl set çekermiş çocuklarımla benim arama?

Ben onların annesiyim! Kim ayırabilir beni onlardan?

YORK DÜŞESİ

Ben de babalarının annesiyim; torunlarımı görmek istiyorum.

LADY ANNE

Ben yasal olarak yengeleriyim,

Ama sevgide anneden farkım yoktur;

Sorumluluğu alıyorum, götürün beni onlara,

Suçu bana at, sana hesap sorarlarsa.

BRAKENBURY

Hayır, Madam, yapamam, beni bağışlayın,

Ant içtim bu konuda.

(BRAKENBURY ç*ıkar*. *STANLEY girer.)*

DERBY

Bir saat sonra rastlayınca siz bayanlara,

Sayın York Düşesi'ni hem ana kraliçe,

Hem de iki güzel kraliçenin anneleri olarak

Selamlayacağım.

(LADY ANNE'e)

Gelin Madam, hemen Westminister'e gitmeliyiz;

Orada Richard'ın kraliçesi olarak taç giyeceksiniz.

ELIZABETH

Ahh! Kesin şu korsemin şeritlerini[81];

Kesin de sıkışan yüreğim çarpacak bir yer bulsun;

Yoksa bu kahredici haberle şimdi bayılacağım.

LADY ANNE

Rezillik bu! Çok kötü haberler!

DORSET

(LADY ANNE'e) Üzülmeyiniz. (*ELIZABETH'e*)

Anne, siz nasılsınız?

ELIZABETH

Oğlum Dorset, benimle konuşarak vakit kaybetme,

Hemen kaç git buralardan!

Ölüm ve felaket köpekleri ensendeler.

Annenin adı çocukları için uğursuz.

Ölümden kurtulmak istiyorsan, aş denizleri,

Bu cehennemden uzaklaş, sığın Richmond'a

Ölü sayısını artırmak istemiyorsan

Kaç, kurtul bu kanlı mezbahadan;

Yoksa tutmuş olur Margaret'in bedduası da;

Ne anneliğim kalmış olur, ne karılığım,

Ne kraliçeliğim, tükettiğimde ömrümü.

DERBY

Çok akıllıca bir öğüt bu, Madam.

(DORSET'ye)

Ne kadar çabuk davranırsanız o kadar iyi olur.

Yarı yolda karşılaması için sizi

Oğlum Richmond'a mektup yazacağım.

Akılsızca bir gecikme yüzünden gafil avlanmayın sakın.

YORK DÜŞESİ

Ey, ortalığa dert saçan felaket rüzgârı!

Lanetli rahmim ölüm yatağıymış[82] meğerse!

Baktığı yere ölüm saçan bir canavar getirmişim dünyaya.

DERBY

Hadi Madam, gelin lütfen; vaktimiz kalmadı.

LADY ANNE

Hiç gitmek gelmiyor içimden, ama gitmeliyim,

Alnımı saracak olan o altın kasnak, keşke

Kızgın bir cendereye dönüşse,

Beynimi kavurup yaksa!

Kutsal yağ yerine, zehre bulansam da;

"Tanrı kraliçeyi korusun!" haykırışlarını

Duymadan ölsem.

ELIZABETH

Git zavallı kadın, git, kin tutmam kısmetine,

Bana yaranmak için lanet etme kendine.

LADY ANNE

Nasıl etmeyeyim? Bugün zorla kocam olan o kişi,

Daha akan kanı kurumamış bir aziz olan,

Evliya ruhlu Henry'nin cenazesinin ardından

Gözyaşları içinde yürürken geldi yanıma...

Richard'ın yüzüne bakıp içimden beddua ettim:

"Beni bu gencecik yaşımda yaşlı bir dul yaptığın için

Lanet olsun sana!

Evlendiğinde gam ve keder eksik olmasın yatağında!

Seninle evlenecek kadar akılsız biri çıkarsa,

Sevgili efendimi öldürerek bana çektirdiğin acıların

Seninle yaşadığı için kat kat fazlasını çeksin!"

İşte, ettiğim bu bedduayı burada tekrarlıyorum.

Kısa sürede, şu kadın yüreğim aptalca tutsak oldu

Onun tatlı sözlerine;

Kendi bedduama kendim uğramış oldum böylece;

Bu yüzden uyku girmiyor gözlerime

Onun yatağında bugüne kadar bir saat bile,

Tadamadım uykunun altın şebnemini,

Uyanık kaldım geceler boyu onun ürkütücü düşleriyle.

Üstelik benden nefret ediyor babam Warwick diye;

Hiç kuşkum yok, benden kurtulacaktır kısa sürede.

ELIZABETH

Zavallı kadın, elveda! Şimdi acıdım sana.

LADY ANNE

Benim de içim parçalanıyor sizin durumunuza.

DORSET

Hoşça kal, şan ve şerefi hüzünle karşılayan kadın!

LADY ANNE

(*DORSET'ye*) Güle güle, şan ve şerefe veda eden bahtsız insan.

YORK DÜŞESİ

(*DORSET'ye*) Hadi, sen doğru Richmond'a git, talihin açık olsun!

(*LADY ANNE'e*) Sen doğru Richard'a, melekler yardımcın olsun!

(*ELIZABETH'e*) Sen de manastıra sığın; güzel şeyler düşün!

Ben ise mezarıma, barış ve huzur bulmak için;

Seksen yıllık ömrüm dertle, kederle geçti;

Bir saatlik sevinci, bir haftalık keder zehir etti.

ELIZABETH

Bekleyin, benimle şu Kale'ye bakın,

Ey siz görmüş geçirmiş taşlar,

Hasetle içinize gömdüğünüz,

O körpe yavrulara acıyın;

Sen, o güzel küçükler için haşin beşik,

Narin prenslerin hoyrat dadısı,

Yaşlı asık suratlı oyun arkadaşı,

Bari sizler acıyın onlara!

Bu şaşkın ve kederli ana, veda ediyor senin taşlarına.

2. Sahne

Londra. Saray.

(Borular çalar. görkemli tören kıyafetiyle KRAL RICHARD, BUCKINGHAM, CATESBY, RATCLIFF, LOVEL, bir hizmetkâr ve diğerleri girer.)

KRAL RICHARD

Sizler açılın şöyle! Kuzen Buckingham.

BUCKINGHAM

Buyrun, sayın Majesteleri?

KRAL RICHARD

Elini ver bana. (*Tahta çıkar. Borular.)*

Senin öğütlerin ve yardımınla

Kral Richard yükselip oturdu bu tahta.

Ama hükümranlığımız bir günlük mü,

Yoksa ömür boyu sürüp mutlu kılacak mı bizi?

BUCKINGHAM

Hiç bitmesin, sürsün sonsuza kadar!

KRAL RICHARD

Öyleyse Buckingham, ben şimdi

Mihenk taşı[83] olup karara varacağım,

Sen gerçek altın mısın, değil misin, sınayacağım.

Genç Edward hâlâ yaşıyor... Ne demek istediğimi anla.

BUCKINGHAM

Devam edin, sevgili Lordum.

KRAL RICHARD

Diyorum ki, Buckingham, kral olmak isterdim.

BUCKINGHAM

Ama zaten kralsınız, hem de namlı bir kral.

KRAL RICHARD

Hah! Kral mıyım ben? Kralım; ama Edward yaşıyor.

BUCKINGHAM

Doğru, soylu Prens.

KRAL RICHARD

İşte acı olan da bu; Edward'ın hâlâ yaşaması...

"Doğru, soylu Prens'miş!"

Kuzen, sen bu kadar kalın kafalı değildin eskiden.

Açık konuşayım mı? Ölmesini istiyorum o piçlerin.

Ve hemen uygulanmasını istiyorum bu emrimin.

Buna ne dersin? Çabuk, lafı uzatma!

BUCKINGHAM

Efendimiz ne isterlerse, yapabilirler.

KRAL RICHARD

Vah vah! Nezaketin dondurucu; buz gibisin.

Söyle, uygun mu sence ölmeleri?

BUCKINGHAM

Bu konuda bir şey söylemeden önce, aziz Lordum,

Biraz izin verin çıkıp bir soluklanayım.

Hemen dönüp düşüncemi bildiririm.

(Çıkar.)

CATESBY

(Yanındakine fısıldar) Kral kızdı; bakın dudağını ısırıyor.

KRAL RICHARD

(Kendi kendine) Benim için en iyisi acımasız budalalar;

(Tahttan aşağıya iner)

Ve hiçbir şeye aldırmayan gençlerle konuşmak.

Böyle dikkatli gözlerle içimi görenler yaramaz bana.

Muhteris Buckingham ihtiyatlı olmaya başladı.

Evlat!

HİZMETKÂR

Buyrun, Lordum.

KRAL RICHARD

Gizlice adam öldürmek için

Altınla satın alınacak birini tanıyor musun?

HİZMETKÂR

Düşük geliri kibirli gönlüne uymayan

Durumundan şikâyetçi birini tanıyorum, efendim.

Altın onun için yirmi avukata[84] bedeldir;

Hiç kuşkum yok bu işe talip olacaktır.

KRAL RICHARD

Adı ne?

HİZMETKÂR

Tyrrel, Lordum.

KRAL RICHARD

Bu adamı tanıyorum, galiba,

Peki evlat, çağır onu buraya.

(HİZMETKÂR çıkar.)

(Kendi kendine) İçten pazarlıklı, kurnaz Buckingham,

Planlarımın dışında kalacak bundan böyle.

Buraya kadar yorulmadan dayandı benimle,

Anlaşılan nefesi bu kadarına yetti, ha?

Pekâlâ, istediği gibi olsun!

(DERBY KONTU STANLEY girer.)

Gelin, Lord Stanley! Ne haberler var?

DERBY

İşittiğime göre, sayın Lordum,

Marki Dorset kaçıp Richmond'a sığınmış.

KRAL RICHARD

Buraya gel, Catesby?

(CATESBY'i kenara çeker)

Karım Anne'in çok hasta olduğunu yay her tarafa;

Ortalıkta görünmemesini sağlarım ben.

Ayrıca soylu ama yoksul bir bey bul bana,

Hemen Clarence'in kızıyla evlendireyim...

Oğlu zaten zavallının[85] biri, ondan korkmuyorum.

Ne o daldın? Sana bir kez daha söylüyorum:

Durma git, Kraliçe Anne'in ağır hasta

Ve ölmek üzere olduğunu duyur sağa sola,

Hadi iş başına! Eğer önlem almazsam

Büyüyecek her umut sonra iş açabilir başıma.

(CATESBY çıkar. Kendi kendine)

Kardeşimin kızıyla evlenmeliyim,

Yoksa pamuk ipliğine bağlı olacak[86] krallığım.

İşe bak! Kardeşlerini öldürt, kızıyla evlen!

Kazanmak için belirsiz bir yol!

Ama öylesine kana bulandım ki,

Günah günahı kışkırtacak.

Gözyaşı ve merhametin yeri yok bu gözlerde.

(HİZMETKÂR, TYRREL ile girer. Her ikisi de diz çökerler.)

Adın Tyrrel mi?

TYRREL

James Tyrrel, sadık kulunuz.

KRAL RICHARD

Gerçekten sadık mısın?

TYRREL

Yüce Lordum, sınayın beni.

KRAL RICHARD

Bir dostumu öldüreceksin desem, yapar mısın, peki?

TYRREL

Memnuniyetle, ama iki düşmanınızı öldürmek daha işime gelir.

KRAL RICHARD

Tamam işte, bunlar da iki can düşmanı,

Haklamanı istediklerim

Uykularımı kaçıran huzurumun düşmanları.

Tyrrel, Kale'deki o piçleri kastediyorum.

TYRREL

Serbestçe yanlarına girmemi sağlarsanız,

Onların korkusundan hemen kurtarırım sizi.

KRAL RICHARD

Sözlerin hoş bir şarkı gibi.

Ayağa kalk, al bunu göster,

Yaklaş Tyrrel, aç kulağını, dinle!

(Kulağına fısıldar)

Hepsi bu kadar. Git, becer bu işi,

Gözüme girersen, sırtın yere gelmez.

TYRREL

Hemen gidip ifa edeceğim emrinizi.

(Çıkar. BUCKINGHAM girer.)

BUCKINGHAM

Yüce Lordum, biraz önce sorduğunuz şeyi düşündüm.

KRAL RICHARD

İyi, ama o iş beklesin. Dorset, Richmond'a kaçmış.

BUCKINGHAM

Haberi ben de duydum, efendim.

KRAL RICHARD

Derby, Richmond sizin karınızın oğlu; dikkatli olun!

BUCKINGHAM

İzninizle efendim, şerefinizin üzerine yemin ederek

Bana söz verdiğiniz ödülümü istiyorum.

Hereford Kontluğu'nu her türlü malı mülkü ile

Bana vereceğinizi vaat etmiştiniz.

KRAL RICHARD

Karınızı kollayın, Derby! Richmond'a mektup gönderirse,

Sizden sorarım hesabını.

BUCKINGHAM

Efendimiz ne buyuruyorlar benim haklı isteğime?

KRAL RICHARD

Anımsıyorum şimdi

VI. Henry,

Richmond henüz serkeş bir yumurcakken

Onun bir gün gelip kral olacağını söylemişti.

Kral!.. Belki!

BUCKINGHAM

Efendimiz...

KRAL RICHARD

Peki nasıl oldu da, bu kâhin kral,

Ben yanında olduğum halde,

Günü birinde kendisini benim öldüreceğimi bilemedi?

BUCKINGHAM

Efendimiz bana söz verdiğiniz kontluk...

KRAL RICHARD

Richmond ha! Exeter'e son gidişimde,

Belediye Başkanı nezaket gösterip şatoyu gezdirmişti,

Adının Rugemount olduğunu söyleyince irkilmiştim;

Çünkü İrlandalı bir ozan, bir zaman önce bana,

Çok yaşamayacağımı söylemişti

Richmond'u gördükten sonra.

BUCKINGHAM

Efendimiz...

KRAL RICHARD

Evet, saat kaç?

BUCKINGHAM

Efendimiz, cüretimi bağışlayın, ama

Bana vermiş olduğunuz sözü hatırlatmak istiyorum.

KRAL RICHARD

İyi de, saat kaç dedim.

BUCKINGHAM

Onu vurmak üzere.

KRAL RICHARD

Bırak da vursun öyleyse.

BUCKINGHAM

Ne demek "Bırak da vursun"?

KRAL RICHARD

Şu demek: Duvar saatinin tokmağı nasıl çana vurursa

Sen de ha bire aynı şeyi tekrarlayıp düşünmemi engelliyorsun.

Hem bugün hiç havamda değilim ihsanda bulunmak için.

BUCKINGHAM

O zaman yanıtınızı sorabilir miyim? Evet mi, hayır mı?

KRAL RICHARD

Canımı sıkıyorsun ama; hiç havamda değilim dedim.

(BUCKINGHAM dışında herkes çıkar.)

BUCKINGHAM

Demek böyle! Büyük hizmetlerimin ödülü hakaret ha!

Bunun için mi kral yaptım onu?

Hastings'in başına geleni unutmamalıyım,

Korku dolu başım hâlâ yerindeyken

Brecknock'a kaçmalıyım.

(Çıkar.)

3. Sahne

Londra. Saray.

(TYRREL girer.)

TYRREL

Bu gaddarca cinayet de bitti;

Bugüne dek bu ülkede

Böylesine korkunç bir suç işlenmedi.

Bu insafsız kasaplık için tuttuğum

Dighton ile Forrest, bu kana susamış köleler,

Bu işe alışkın yırtıcı köpekler,

Yürekleri eriyor, ağlıyorlardı çocuklar gibi,

Cinayetlerinin acıklı öyküsünü anlatırken;

"Ah işte böyle yatıyordu yavrucaklar" diyordu Dighton,

Forrest araya girdi:

"Böyle sarılmışlardı birbirlerine, mermer beyazı kollarıyla,

Dudakları, dörtlü bir kırmızı gül demeti gibi,

İkisi de güzelliklerinin baharında öpüyordu birbirini.

Bir dua kitabı vardı yastıklarının üzerinde,

Nerdeyse vazgeçecektim onu görünce,

Ama dürttü beni o kahrolasıca şeytan" dedi.

Forrest alçağı susunca, şöyle tamamladı öteki:

"Oracıkta boğduk doğanın bugüne kadar yarattığı

En güzel eserleri."

Konuşamadılar daha fazla,

Gittiler vicdan azabı ve pişmanlık içinde.

Bu haberi iletmek için bu kan içici krala

Onlardan ayrılıp geldim buraya.

(KRAL RICHARD girer.)

İşte geliyor. Esenlik dilerim, yüce efendimize!

KRAL RICHARD

Aziz Tyrrel, beni sevindirecek haberi getirdin mi?

TYRREL

Bana verdiğiniz görevin yerine getirilmesi

Eğer sevindirecekse sizi,

Sevinin, çünkü görev yerine getirildi.

KRAL RICHARD

Sen ölülerini gördün mü?

TYRREL

Gördüm, efendimiz.

KRAL RICHARD

Peki gömüldüklerini, aziz Tyrrel?

TYRREL

Kale'nin rahibi gömdü;

Ama doğrusu nereye gömüldüklerini bilmiyorum.

KRAL RICHARD

Bana gel akşam yemeğinden hemen sonra;

Nasıl öldüklerini anlatırsın bana.

Bu arada senin için ne yapabileceğimi düşün,

Bana dileğini bildir. Görüşmek üzere.

TYRREL

İzninizle, efendimiz.

(Çıkar.)

KRAL RICHARD

Clarence'in oğlunu sıkıca hapsettim;

Kızını sıradan, yoksul biriyle evlendirdim,

Edward'ın oğullarını öbür dünyaya gönderdim,

Karım Anne de bu dünyaya veda etmiş durumda,

Biliyorum, o Brötanyalı Richmond'un gözü de

Ağabeyimin kızı Elizabeth'te.

Tacı ele geçirmeyi umuyor bu birleşmeyle.

Ama şu kıza önce ben gideyim de,

Gönül çelmek nasıl olurmuş, göstereyim.

(RATCLIFF telaşla girer.)

RATCLIFF

Efendimiz! Efendimiz!

KRAL RICHARD

Böyle paldır küldür ne haberi bu?

İyi mi, kötü mü?

RATCLIFF

Kötü haber, efendimiz.

Ely Piskoposu Morton, Richmond'ın yanında yer almış;

Buckingham gözü pek Gallilerin başına geçmiş,

Size karşı asker topluyormuş, ordusu da giderek büyüyormuş.

KRAL RICHARD

Buckingham ve onun derme çatma ordusundan çok

Benim asıl canımı sıkan, Morton'un Richmond'la birleşmesi.

Her neyse, korku içinde tartıp biçme

Ayak bağı olur insana, geciktirir harekete geçmeyi;

Gecikme ise güç kaybetmektir, salyangoza dönersin sonunda.

Öyleyse yıldırım hızıyla yürümem için kanatlarım olsun,

Şimdi Jüpiter'in Merkür'ü gibi ulaklık yapsın savaş alanında!

Git, askerleri topla. Düşüncem kalkanımdır;

İndiyse hainler cenk meydanına

Gerek kalmaz artık konuşmaya, lafa.

(Çıkarlar.)

4. Sahne

Londra. Sarayın Önü.

(Yaşlı Kraliçe MARGARET girer.)

MARGARET

Demek adamın ikbali fazlasıyla olgunlaştı;

Öyleyse yakında düşer ölümün çürümüş ağzına.

Düşmanlarımın teker teker solup gittiğini izlemek için

Gizlice dolanıp duruyorum buralarda.

Tanık oldum korkunç bir başlangıca,

Sonu da böyle acı, ölümcül ve trajik olsun diyerek

Şimdi gidiyorum Fransa'ya.

Saklan zavallı Margaret. Gelenler kim acaba?

(Saklanır. YORK DÜŞESİ ile KRALİÇE ELİZABETH girerler.)

ELIZABETH

Vah zavallı prenslerim benim! Vah güzel yavrularım!

Açmamış çiçeklerim, tatlı goncalarım!

O soylu ruhlarınız hâlâ havada uçuşuyorsa,

Ölümün o değişmez kaderinde henüz yerini almadıysa,

Narin kanatlarınızla uçuşun etrafımda,

İşitin annenizin acı feryadını.

MARGARET

Uçuşun etrafında, söyleyin ona; hak yerini bulsun diye,

Körpe sabahınızı karartıp döndürdü yaşlı geceye.

YORK DÜŞESİ

Başıma gelen sayısız felaket kıstı sesimi,

Acıdan yorulan dilim tutuldu.

Edward Plantagenet neden öldü?

MARGARET

Plantagenet, Plantagenet'le ödeşti.

Edward, Edward'a borcunu canıyla ödedi.

ELIZABETH

Ah Tanrım, nasıl oldu da izin verdin,

O masum kuzucukların o kurda yem olmasına!

Böyle bir şeye göz yumduğun hiç olmuş muydu?

MARGARET

Evet, oldu; sevgili Henry ve can oğlum öldüğünde.

YORK DÜŞESİ

Ben, ölü yaşam, bakar kör gözler, zavallı canlı cenaze,

Ben, kederin sahnesi, dünyanın yüz karası,

Ben, yaşamın el koyduğu mezar hakkı,

Ben, usandırıcı günlerin kısacık özeti ve kaydı;

Masumların kanıyla sarhoş sofrasına çevrilen

Şu yasal İngiliz topraklarında dinlensin huzursuz bedenim.

(Yere oturur.)

ELIZABETH

Ah, keşke sunduğun bu kederli yer gibi,

Hemen bir de mezar verebilseydin bari;

O zaman kemiklerimi burada dinlendirmek yerine,

Saklardım onları mezarımda.

Ah, bizler dövünmeyelim de kimler dövünsün?

(Yanına oturur.)

MARGARET

(Saklandığı yerden çıkar) Yaşça büyük olan keder

Daha çok saygıya değerse eğer,

Keder paylaşılabilirse,

Öncelik verin benim kederime.

(Yanlarına oturur)

Benim dertlerimi dinleyin

Kendinizinkileri değerlendirin.

Benim bir Edward'ım vardı, bir Richard öldürene kadar;

Benim bir kocam vardı, bir Richard öldürene kadar;

Senin bir Edward'ın vardı, bir Richard öldürene kadar;

Senin bir Richard'ın vardı, bir Richard öldürene kadar.

YORK DÜŞESİ

Benim de bir Richard'ım vardı, onu da sen öldürttün;

Bir de Rutland'ım vardı, öldürülmesine yardım ettin.

MARGARET

Bir de Clarence'in vardı senin, Richard kıydı ona.

Öyle bir cehennem iti fırladı ki,

O rahmin olacak köpek ininden,

Öldürene kadar ayrılmayacak peşimizden.

Gözleri açılmadan azı dişleri çıkan o it,

Masum kuzuları boğup kanlarını içti.

Yaşlı gözlerde saltanat süren,

Tanrının özenle yarattıklarını yıkıp bozan,

Dünyada eşi menendi olmayan bu acımasız alçağı,

Senin rahmin saldı dünyaya,

Kovalasın diye bizi mezarlarımıza kadar.

Ey yüce, adil, her kula layığını veren Tanrım!

Şükürler olsun sana;

Bu etobur it kendi anasından gelmişleri de avlıyor,

Başkalarının matemine onu da katıyor!

YORK DÜŞESİ

Henry'nin karısı, acılarımla eğlenme!

Tanrı tanığımdır, ben ağlamıştım seninkilere.

MARGARET

Dinle beni; susadımdı ben intikama,

Ama şimdi bununla yaşamak bıktırdı beni.

Benim Edward'ımı öldüren senin Edward'ın öldü,

Öbür Edward'ın da öldü Edward'ıma karşılık; ödeştik.

Genç York'a ise, kefeler eşitlensin diye kıyıldı;

Ama ikisini de bir kefeye koysan karşılamazdı kaybımı.

Edward'ımı hançerleyen Clarence'in de öldürüldü.

Ayrıca bu kanlı oyunun seyircileri,

Irz düşmanı Hastings ile Rivers, Vaughan, Grey,

Hepsi zamansız gömüldüler karanlık mezarlarına.

Yazık ki, Richard yaşıyor! Cehennemin kara suratlı muhbiri,

Ruhları satın alıp cehenneme yollaması için,

Tutuyorlar onu bu dünyada.

Ama onun da sonu yakın, kimse acımayacak acınası haline.

O alçak bir an önce gebersin diye,

Toprak yarılacak, harlanacak cehennem ateşi,

Zebaniler böğürecek,

Ve bir an önce gitmesi için dua edecek ermişler.

Yüce Tanrım, yalvarıyorum sana,

Ben yaşarken, kes şunun göbek bağını bu dünyadan,

"İt geberdi!" diye haykırayım sevinçle.

ELIZABETH

Bir kehanette bulunmuştun geçmişte:

"Çevreni ölümcül ağlarla saran bu şişkin örümceğe

Ne diye şeker serpersin?

Gün gelecek, yardım etmem için yalvaracaksın bana,

Lanet okumak için bu zehirli kambur kurbağaya."

Demiştin anımsadın mı?

MARGARET

O gün sana, "kaderimin kof süsü!" demiştim.

"Zavallı kraliçe bozuntusu" diye de hitap etmiştim.

Gerçekte benim olduğum şeyin taklidi,

Korkunç bir oyunun aldatıcı göstergesi,

Aşağılara düşmesi için yukarılara fırlatılan,

Kaderin iki güzel çocuk verip alaya aldığı bir anne,

Geçmişteki kişiliğinin hayali,

Her keskin nişancı için göz alıcı bir bayrak,

Sözde onur simgesi, bir üfürük, bir sabun köpüğü,

Sahneyi doldursun diye, şakacıktan bir kraliçe.

Hani kocan nerde şimdi? Kardeşlerin nerde?

Ya iki oğlun? Seni mutlu kılan ne kaldı, söylesene?

Hiç ricaya gelenin var mı? Ya önünde diz çökenler,

"Tanrı kraliçeyi korusun!" diye seslenenler?

Sana iki büklüm yaltaklanan soylular nerdeler?

Ya peşinden ayrılmayan tabur dolusu askerler?

Bunları düşünmekten vazgeç; ne olduğunu gör artık:

Mutlu bir eştin, bugün kederli bir dulsun;

Neşe dolu bir anaydın, şimdi ise analığından yakınan biri;

Sana ricaya gelirlerdi, sen mütevazı bir ricacısın şimdi;

Kraliçeydin, bugün dertlerden örülü taç giyen bir biçaresin;

Beni küçük gören biriydin, benim küçük gördüğüm birisin;

Herkesin korktuğu biriyken, birinden korkar oldun;

Herkese emrederdin, artık sözünü dinlemiyor kimse.

Böylece hak döndü dolaştı, adalet yerini buldu işte,

Ve bir kurban olarak bıraktı zamanın eline.

Geri kalan yaşamını, geçmişteki anılarınla sürdüreceksin,

Ne olduğunu düşündükçe kendine işkence edeceksin.

Yerimi gasp etmiştin, dertlerimi de niye gasp etmeyesin?

O senin kibirli boynun taşıyor şimdi

Benim ağır boyunduruğumun yarısını.

Ama artık ben yorgun başımı o boyunduruktan çekiyorum,

Ve bütün o yükü sana devrediyorum.

Elveda York'un karısı, bahtsızlığın kraliçesi!

İngiltere'deki bu acılar güldürecek beni.

ELIZABETH

Dur, bekle biraz; öyle iyi biliyorsun ki beddua etmeyi,

Bana da öğret ne olur düşmanımı lanetlemeyi.

MARGARET

Geceleri uyuma, oruç tut gündüzleri;

Ölen mutluluğunu, yaşadığın acıyla kıyasla;

Çocuklarını olduklarından daha tatlı,

Onları öldürenleri olduklarından daha kötü

Olarak düşün!

Kaybını gözünde ne kadar büyütürsen

O kadar kötü görürsün sebep olanı da;

Bunları düşünürsen beddua etmeyi de öğrenirsin.

ELIZABETH

Ama benimkiler keskin değil, kör bir bıçak gibi,

Ne olur bilesene onu seninkilerle!

MARGARET

Acıların bileyecek onları,

Benimkiler kadar keskinleştirecek sözlerini.

(Çıkar.)

YORK DÜŞESİ

Bu kadar lafın felakete yararı ne?

ELIZABETH

Sözler, müşterileri olan dertlerin avukatlarıdır,

Vasiyetsiz ölen sevinçlerin havai varisleri,

Felaketlerin beceriksiz hatipleri!

Bırak biraz özgürlükleri[87] olsun;

Yararı yoktur, ama yüreğini hafifletir insanların.

YORK DÜŞESİ

Öyleyse dilin tutulmasın; gel benimle

O senin yavrularını boğan alçak oğlumu

Boğalım zehir zıkkım sözlerin soluğunda.

İşte borazanlar. Diyeceklerini art ardına sırala.

(KRAL RICHARD maiyetiyle, trampet ve borular eşliğinde girer.)

KRAL RICHARD

Ben savaşa giderken ne cüretle yolumu kesersiniz?

YORK DÜŞESİ

Ah, keşke sen daha rahmimdeyken yolunu kesseydim de

Hiç doğurmasaydım seni,

İşlediğin onca cinayeti ta baştan önleseydim.

ELIZABETH

Cani damgası vurulan o alnını

Altın bir taçla gizliyorsun demek,

Eğer hak eden hakkını alsaydı,

Tacın gerçek sahibi prensi,

Zavallı oğullarımı, kardeşlerimi öldürten

O alnın üstünde bir caninin damgası olmalı.

Söyle, alçak köle, çocuklarım nerde?

YORK DÜŞESİ

Zehirli kurbağa, nerde ağabeyin Clarence?

Ya onun oğlu Ned Plantagenet?

ELIZABETH

Ya Sevgili Rivers, Vaughan, Grey?

YORK DÜŞESİ

Nerde iyi yürekli Hastings?

KRAL RICHARD

Çalsın borazanlar! Vursun trampetler, davullar!

Yeryüzünün bu kutsal temsilcisi hakkında

Bu zevzek kadınların sövmesi

Tanrı katında duyulmasın

Çalın, diyorum size!

(Borular, davullar, trampetler çalar.)

Haddinizi bilin, ya saygılı davranırsınız bana,

Ya da savaş cayırtıları ile bastırırım sözlerinizi.

YORK DÜŞESİ

Benim oğlum musun sen?

KRAL RICHARD

Bunun için Tanrı'ya, babama ve sana teşekkürler.

YORK DÜŞESİ

Öyleyse sabır göster sabırsızlığıma.

KRAL RICHARD

Madam, sizin huyunuz bana da geçmiş,

Azarlanmaktan hiç hoşlanmıyorum.

YORK DÜŞESİ

Sus da konuşayım.

KRAL RICHARD

Hadi konuş, ama ben dinlemeyeceğim seni.

YORK DÜŞESİ

Nazik ve yumuşak konuşacağım.

KRAL RICHARD

Acelem var, kısa olsun anne.

YORK DÜŞESİ

Demek acelen var. Oysa, Tanrı bilir,

Ben seni onca süre beklemiştim ağrılar, sancılar içinde.

KRAL RICHARD

Ama sonunda dünyaya gelince, seni rahatlattım, değil mi?

YORK DÜŞESİ

Kutsal haç adına, hayır, hiç rahatlatmadın;

Sen de biliyorsun; cehenneme çevirdin dünyamı.

Doğumun bir başka bela, acı bir yük oldu bana.

Küçüklüğünde huysuz ve aksiydin;

Okul yıllarında ise belalı, çılgın, vahşi ve saldırgandın;

Gençliğinde gözü kara, atılgan, maceracıydın;

Yaşlandıkça kibirli, sinsi, kurnaz ve kan dökücü oldun;

Nefretini iyi niyet maskesi altında saklayıp hainlikler yaptın.

Söylesene, seninle birlikte olduğumuzda

Rahat geçen bir tek saatimiz oldu mu, acaba?

KRAL RICHARD

Evet, açlar için yemek saatinde[88],

Hani sizi bensiz yemeğe çağırmıştı ya.

Madem gözünüzde bu kadar değersiz biriyim,

Bırakın da geçeyim, sizi daha fazla rahatsız etmeyeyim.

Hadi vurun davullara, trampetlere.

YORK DÜŞESİ

Lütfen dinle söyleyeceklerimi.

KRAL RICHARD

Sözleriniz çok acı ama.

YORK DÜŞESİ

Bir dakika daha dinle,

Çünkü bir daha hiç konuşmayacağım seninle.

KRAL RICHARD

Demek öyle!

YORK DÜŞESİ

Ya sen Tanrı'nın adaletiyle bu savaştan zaferle dönemeden,

Layığını bulup geberir gidersin;

Ya da ben acılarımdan ve yaşlılıktan göçer giderim,

Bir daha asla görmem yüzünü.

Bu nedenle yoldaşın olsun en ağır beddualarım;

Sana ettiğim lanetler savaş günü zırhından ağır gelsin!

Dualarım sana karşı, düşman için savaşsın!

Edward'ın yavrularının minik ruhları

Cesaret versin düşmanlarının yüreklerine!

Başarı ve zaferi düşmanına nasip etsin!

Kanlı birisin sen; senin de sonun kanlı olsun!

Yaşamın nasıl şerefsiz ve utanç vericiyse,

Şerefsiz ve utanç verici olsun ölümün de!

(Çıkar.)

ELIZABETH

Benim nedenlerim onunkinden fazla

Beddua etmek için sana

Artık lanetlemeye gücüm kalmadı,

Körlendi duygularım, bu nedenle

"Amin," derim onunu her dediğine.

KRAL RICHARD

Durun, gitmeyin Madam, konuşmalıyım sizinle.

ELIZABETH

Boğazlaman için kral kanından gelen başka oğlum kalmadı;

Kızlarıma gelince Richard,

Gözleri yaşlı kraliçeler olmaktansa,

Rahibe olup manastırda dua edecekler.

Boş yere hedef alma onları, canlarına kastetme.

KRAL RICHARD

Senin Elizabeth adında bir kızın var,

Erdemli, güzel, soylu ve zarif.

ELIZABETH

Bunun için ölmesi mi gerekiyor?

Ben onun ahlakını lekeler, güzelliğini bozarım,

Yeter ki bağışla hayatını.

Edward'a ihanet ettim diye iftira atarım kendime,

Yemin bile ederim Edward'ın kızı değil diye;

Yeter ki onu da kanlı bir şekilde öldürme.

KRAL RICHARD

Haksızlık etme, o gerçek bir prensestir.

ELIZABETH

Hayatını kurtarmak için, hazırım aksini söylemeye.

KRAL RICHARD

Hayatını kurtaracak olan, asıl onun kral soyundan gelmesidir.

ELIZABETH

Ağabeyleri de aynı soydandı, ama kurtulamadılar.

KRAL RICHARD

Ne yazık ki, yıldızları zıt konumdayken doğmuşlar.

ELIZABETH

Hayır, hayır! Yaşarlarken habis yakınları zıt konumdaydı.

KRAL RICHARD

Kaderden kaçamıyor insan.

ELIZABETH

Doğru, eğer kaderi, kaçınılması gereken biri tayin ederse;

Tanrı sana erdemli[89] bir yaşam bahşetmiş olsaydı eğer

Yavrularımın kaderinde de erdemli bir ölüm olurdu.

KRAL RICHARD

Sanki kuzenlerimi ben öldürmüşüm gibi konuşuyorsun.

ELIZABETH

Evet kuzenlerin elbette;

Amcaları tarafından aldatılan[90] kuzenlerin,

Huzurdan, krallıktan, akrabalarından, özgürlükten.

Ettiğin kuzenlerin ya!

Onların narin yüreklerini deşen senin ellerin değilse bile,

O ellere yön veren sendin sinsi bir biçimde.

Kuşkusuz cinayet aleti kördü, keskin değildi

Senin acımasız taş yüreğinde bilenmeden önce;

Ve şevkle dalıverdi kuzucuklarımın bedenine.

Acıyla yatıp kalkan insan vahşi acıyı ehlileştiriyor;

Yoksa çocuklarımdan söz edeceğime sana,

Tırnaklarımı çoktan geçirmiştim göz yuvalarına;

Ama ben yelkensiz, küreksiz bir tekne gibi

Ölümün umutsuz koyuna kısılıp kalmışım,

Parçalanıyorum senin kayadan göğsüne çarpa çarpa.

KRAL RICHARD

Madam, yapmak istediğim işlerde,

Bir de tehlikelerle dolu kanlı savaşlarda başarıya ulaşırsam,

Sana ve ailene karşı yaptığımı sandığın kötülüklerden

Kat kat üstün iyilikler yapmayı tasarlıyorum.

ELIZABETH

İyilik mi? Şu göklerde bana yararı dokunacak

Hangi iyilik keşfedilecek acaba?

KRAL RICHARD

Çocuklarının yükselmesi olabilir, sevgili Lady!

ELIZABETH

Demek bir darağacına yükselip başlarından olacaklar!

KRAL RICHARD

Hayır. İtibar ve kaderin en yüksek doruğuna,

Bu dünyadaki en büyük onura,

Hükümranlık aşamasına yükselecekler.

ELIZABETH

Anlat da kederim biraz avunsun;

Sen çocuklarımdan herhangi birine

Nasıl bir mevki, itibar, onur vermeyi düşünüyorsun?

KRAL RICHARD

Neyim varsa hepsini... Hatta kendimi de;

Senin çocuklarından birine bırakırım her şeyimi;

Yeter ki sen o öfkeli ruhunu,

Sana yaptığımı sandığın o haksızlıkları,

Lehte[91] ırmağının akıntısına bırak, unut hepsini.

ELIZABETH

Lafı uzama; yoksa yapacağın iyiliği anlatman

Yapmandan uzun sürecek.

KRAL RICHARD

Öyleyse kısaca söyleyeyim:

Bütün ruhumla seviyorum kızını.

ELIZABETH

Kızımın anasını da bütün ruhuyla düşündürdü bu durum.

KRAL RICHARD

Peki ne?

ELIZABETH

Kızımı bütün ruhunla sevdiğini,

Ağabeylerini de bütün ruhunla sevmiş olduğunu.

Ben de sana bütün ruhumla teşekkür ederim.

KRAL RICHARD

Sözlerimi çarpıtma hemen;

Ben diyorum ki, kızını çok seviyorum

Ve onu İngiltere kraliçesi yapmak istiyorum.

ELIZABETH

Peki, kraliçe olması iyi de,

Kralı kim olacak?

KRAL RICHARD

Onu kraliçe yapan kimse, başka kim olabilir?

ELIZABETH

Yani sen mi?

KRAL RICHARD

Elbette. Ne düşünüyorsun bu konuda?

ELIZABETH

Nasıl razı edeceksin kızı?

KRAL RICHARD

Onun huyunu en iyi siz bildiğinize göre,

Bunu siz öğretirsiniz bana.

ELIZABETH

O zaman sözümü dinleyecek misin?

KRAL RICHARD

Evet Madam, bütün kalbimle.

ELIZABETH

Öyleyse kardeşlerini öldürttüğün adama söyle:

Henüz kanları akan bir çift yürek bulsun,

Üzerlerine "Edward" ile "York" yazıları kazılı olsun.

Herhalde ağlayacaktır kızım bunları görünce;

Rutland'ın kanına batırılmış mendili

Margaret nasıl verdiyse babana,

Sen de kızıma bir mendil yolla ve de ki:

"Bu mendille sevgili kardeşlerinin kanları silinmişti,

Al, sen de bununla sil gözyaşlarını."

Eğer bu onu etkilemezse,

Becerdiğin işleri[92] anlat ona bir mektupla;

Soylu amcası Clarence'i nasıl yok ettiğini,

Dayısı Rivers'in yaşamına nasıl son verdiğini,

Ve sırf kızımın hatırına iyi kalpli teyzesi Anne'i

Nasıl terk ettiğini;

Anlat hepsini.

KRAL RICHARD

Madam, siz benimle alay ediyorsunuz,

Kızınızı kazanmanın yolu bu değil.

ELIZABETH

Yok başka yolu; ancak başka bir kalıba girersen,

Bütün bunları yapan Richard'dan bambaşka biri olursan...

KRAL RICHARD

Ya bütün bunları onun aşkı uğruna yaptığımı söylesem.

ELIZABETH

Olmaz, o zaman kesin nefret eder senden;

Aşkın bedelini bunca kanlı cinayetle ödediğin için.

KRAL RICHARD

Bakın, olan olmuş artık, telafisi imkânsız;

İnsanlar akılsızca davranabilir bazen,

Sonra da pişman olur düşünmeye başladı mı.

Krallığı oğullarınızdan aldıysam bile,

Bunu telafi etmek için kızınıza vereceğim ben de.

Doğurduğunuz yavruları öldürdüysem eğer,

Kızınız benim yavrumu doğurur,

Böylece, sizin soyunuz da sürmüş olur.

Torunlar büyükanneler için çocukları gibidir;

Onlar da anneleri kadar severler büyükannelerini;

Bir kuşak geriden gelseler de,

Yine de kendi canından ve kanındandır onlar;

Aynı acıları bir gece daha duyacaksınız,

Sancıya katlanarak dünyaya getirdiğiniz kızınız

Bu kez onları doğuracak aynı sancıyla.

Gençliğinizde çocuklarınız acı verdi size;

Ama benimkiler huzur getirecek yaşlılığınıza.

Kral olabilecek bir oğul kaybettiniz,

Ama karşılığında kızınıza kraliçelik yolu açıldı.

İstesem de telafi edemem yapılmış olanları,

Bu yüzden yapabileceğim iyiliği kabul ediniz.

Korkusundan yurtdışına kaçan,

Yabancı topraklarda küskün bir hayat süren oğlunuz Dorset,

Bu güzel birleşmeden sonra dönecektir evine,

Elbette yüksek ve onurlu mevkilere erişecektir.

Dilber kızınıza eşim diyen kral,

Aileden olan Dorset'e de kardeşim diyecektir;

Siz ana kraliçe olacaksınız yine,

Böylece acı günlerin bütün hasarı,

Kat kat zenginlik ve huzurla onarılacaktır.

Bakın, önümüzde nice güzel günler var.

Döktüğünüz her gözyaşı,

Birer parlak inci olarak dönecek size,

Hem de faiziyle ve on kat mutlulukla birlikte.

Hadi, öyleyse anne, git kızına,

Deneyiminle cesaret ver utangaçlığına;

Kulaklarını alıştır bir âşığın sözlerine;

Hükümranlığın altın ateşini düşür onun o ürkek yüreğine;

Evliliğin mutlu yanlarından,

Tatlı ve huzurlu saatlerinden söz et prensese.

Artık gidip kendi ellerimle o asi bozuntusu,

Kalın kafalı Buckingham'ı tepeledikten sonra,

Başımda zafer çelengiyle geleceğim

Ve kızını bir fatihin yatağına götüreceğim;

Savaşı nasıl kazandığımı anlatacağım ona,

Zaferi kazanan tek komutan o olacak: Sezar'ın Sezar'ı.

ELIZABETH

Ne diyebilirim ki? Kızımın babasının kardeşi,

Kızımın kocası olmak istiyor; amcası mı demeliyim yoksa?

Ya da hem babasının, hem kardeşlerinin,

Hem de dayısının katili ile evleneceksin diyeyim?

Hangi kimliğinle senin için onu ikna edeyim ki

Tanrı, yasa, onurum ve onun duyarlı yüreği,

Hoşgörü ile karşılayabilsin seni?

KRAL RICHARD

Bu birleşmeyle güzel İngiltere'ye barış gelecek deyin.

ELIZABETH

Bitmez tükenmez bir savaşla mı kazanılacak barış!

KRAL RICHARD

Deyin ki ona,

Kral emredebilirdi de, ama yalvarıyor.

ELIZABETH

Evet ama, krallar kralının yasakladığı şey[93] için yalvarıyor.

KRAL RICHARD

Ona yüce ve şanlı bir kraliçe olacağını söyleyin.

ELIZABETH

Sonra da yerini kaybedecek, tıpkı annesi gibi.

KRAL RICHARD

Onu sonsuza kadar seveceğim.

ELIZABETH

İyi de, bu unvanı ne zamana kadar sürecek?

KRAL RICHARD

Ömrünün sonuna kadar.

ELIZABETH

Peki ya ömrü ne kadar sürecek?

KRAL RICHARD

Tanrı ile doğa ona ne kadar ömür biçmişse, o kadar.

ELIZABETH

Şeytanla Richard ona ne kadar ömür biçmişse, o kadar.

KRAL RICHARD

De ki: Ben onun hükümdarı değil, âşık kuluyum.

ELIZABETH

Ama senin kulun olan kızım, nefret ediyor hükümdarlıktan.

KRAL RICHARD

Dokunaklı ifadeler bul, dil dök ona.

ELIZABETH

İçten duyguların en etkili ifadesi sade bir dille olur.

KRAL RICHARD

O zaman aşkımı sade bir dille anlat.

ELIZABETH

Sadelikte dürüstlük yoksa çok kaba kaçar.

KRAL RICHARD

Nedenleriniz çok sığ, ama çok işlek.

ELIZABETH

Tam tersine, nedenlerim çok derinde ve ölüler...

Zavallı yavrularım, çok derinde mezardalar.

KRAL RICHARD

Hep aynı telden çalmayın artık, geçmiş geçmişte kaldı.

ELIZABETH

Yüreğimdeki teller[94] kopana dek, o telden çalacağım.

KRAL RICHARD

Hadi ama, Ermiş George, dizbağım[95] ve tacım adına...

ELIZABETH

İlkini lekeledin, ikinciyi aşağıladın, üçüncüyü de gasp ettin.

KRAL RICHARD

Yemin ederim ki...

ELIZABETH

Hiç üzerine mi? Edemezsin, çünkü bu yemin değildir;

Sen, George'u hiçe saydığın için onurunu yitirdi;

Dizbağı nişanın kirlendiği için şövalyelik erdemi gitti;

Zorla gasp ettiğin tacın krallığın şanını yok etti;

Eğer inandırıcı olmak istiyorsan yemininde,

Yemin et kötüye kullanmadığın bir şey üzerine.

KRAL RICHARD

Öyleyse kendi adıma...

ELIZABETH

Ama sen kendini de kötüye kullandın.

KRAL RICHARD

Öyleyse dünya âlem üzerine...

ELIZABETH

O dünya senin kötülüklerinle dolu.

KRAL RICHARD

Peki, babamın ölüsü üzerine...

ELIZABETH

Senin yaşamın onu da lekeledi.

KRAL RICHARD

O zaman Tanrı adına...

ELIZABETH

Sen asıl ona saygısızlık ettin.

Bozmasaydın Tanrı adına ettiğin yemini

Kral kocamın sağladığı birlik bozulmaz;

Kardeşlerim de ölmezlerdi.

Tanrı'ya ettiğin yeminini bozmaktan çekinseydin,

Şimdi senin başını sıkan o altın taç

Benim yavrumun o güzelim şakaklarını süsleyecekti;

Ve her iki prens de yaşıyor olacaktı,

Oysa iki körpe yavru tozlu döşeklerinde şimdi,

İnançsızlığın yüzünden kurtçuklara yem yaptın onları.

Bundan böyle ne üstüne yemin edebilirsin ki?

KRAL RICHARD

Gelecek üzerine.

ELIZABETH

Geleceği de kararttın geçmişte yaptıklarınla,

Geçmişte senin yüzünden döktüğüm gözyaşı bile,

Yeter geleceği sele boğmaya.

Babalarını katlettiğin o rehbersiz kalmış çocuklar,

Bugünleri acıyla anacaklar ilerde;

Çocuklarını kesip doğradığın analar, babalar,

Umutsuzca, kurumuş ağaçlar gibi yaşıyorlar.

Gelecek üzerine yemin edemezsin sen

Çünkü geçmişte yaptıkların kötülüklerle

Çoktan kirlettin geleceğini.

KRAL RICHARD

Yemin ederim ki,

Pişmanlıkla düzeltmek istemiyorsam yaptıklarımı,

Yenileyim bu tehlikeli savaşta.

Tövbe edeceğim! Eğer yeminimi bozarsam,

Huzur vermesin Tanrı bana!

Gün ışımasın üstüme, gece rahat yüzü göstermesin!

Aleyhime dönsün tüm baht yıldızlarım,

Tersine dönsün her yaptığım...

En içten sevgiyle, en kutsal düşüncelerle

Bağlanacağım prenses kızınıza,

Umursamazlık etmeyin bu duygularıma.

Benim ve sizin mutluluğunuz o kıza bağlı;

Onsuz kalırsam eğer, ben de, siz de, o da,

Ülkemiz ve birçok Hıristiyan

Ölüm, felaket, yıkım ve çöküşle karşılaşır;

Başka yolu yok, başka yolu olamaz!

Onun için, sevgili anneciğim size anne diyeceğim

Aşkımın savunucusu olun, onunla konuşun;

Ne olduğumu değil, nasıl olacağımı anlatın ona;

Hak ettiklerimden değil, hak edeceklerimden söz edin.

Ülkenin içinde bulunduğu ağır şartları düşünün,

Vazgeçin bu konuda akılsızca ayak diremekten.

ELIZABETH

Şeytana mı uyayım böylece?

KRAL RICHARD

Şeytan iyi şeyler diliyorsa, evet.

ELIZABETH

Yani kendim olmak için kendimi mi unutayım?

KRAL RICHARD

Hatırlamanız sizi aldatıyorsa, elbette.

ELIZABETH

Ama yine de çocuklarımı öldüren sensin.

KRAL RICHARD

Kızınızın rahmine gömeceğim onları,

Hoş kokulu otlar ve baharat dolu o yuvada,

Onların tıpkısı üreyecek, avutacaklar sizi.

ELIZABETH

Yani senin adına gidip kandırayım mı kızı?

KRAL RICHARD

Bunu yapın, mutlu bir anne olun.

ELIZABETH

Gidiyorum. Bana en kısa sürede yazın.

Kızımın ne düşündüğünü öğrenirsiniz.

KRAL RICHARD

Gerçek aşkımın ifadesi olarak bu öpücüğü ona iletin.

(ELIZABETH'i yanağından öper.) Şimdilik hoşça kalın.

(ELIZABETH çıkar.)

Yufka yürekli budala, akılsız dönek kadın!

(RATCLIFF, arkasından CATESBY girerler.)

Ne var, haberler nasıl?

RATCLIFF

Yüce Efendimiz,

Muazzam bir donanma görülmüş batı kıyılarında;

Bizden de pek çok kişi

Onları püskürtmek için kıyıda toplanmış,

Ama hepsi tedirgin, gönülsüz, pek çoğu da silahsız.

Dediklerine göre, filonun başında Richmond varmış;

Şu anda filo açıkta duruyor,

Karaya çıkmak için Buckingham'ın güçlerini bekliyorlarmış.

KRAL RICHARD

Ayağı tez bir ulak derhal Norfolk Dükü'ne gitsin,

Ratcliff, sen... Ya da Catesby, Catesby nerede?

CATESBY

Buradayım Lordum.

KRAL RICHARD

Koş hemen, düke ulaş.

CATESBY

Emredersiniz Lordum, son hızla gidiyorum.

KRAL RICHARD

Ratcliff, buraya gel. Derhal Salisbury'e git;

Oradan dönünce de... (*CATESBY'e*) Akılsız herif,

Hâlâ ne oyalanıyorsun burada? Gitsene düke!

CATESBY

Yüce efendimiz, isteğiniz nedir söylemediniz;

Ben ne diyeceğim düke?

KRAL RICHARD

Ha, elbette, haklısın aziz Catesby, ona de ki:

Toplayabileceği ne kadar kuvveti varsa,

Gelsin, benimle Salisbury'de buluşsun.

CATESBY

Gidiyorum. (*Çıkar.)*

RATCLIFF

Lütfeder misiniz, ben ne yapacağım Salisbury'de?

KRAL RICHARD

Anlamadım, benden önce oraya gidip de ne yapacaksın?

RATCLIFF

Efendimiz, siz emretmiştiniz önden gitmemi.

KRAL RICHARD

Fikrimi değiştirdim.

(DERBY LORDU STANLEY girer.)

Stanley, sende ne haberler var?

DERBY

Pek iç açıcı haberler değil, Lordum.

Ama öte yandan pek de kötü değil.

KRAL RICHARD

Hayda, al sana bir bilmece: Ne iyi ne kötü.

Sözü kestirmeden söyleyeceğine

Niye dolaştırıp duruyorsun lafı?

Bir daha dene; neymiş haber?

DERBY

Richmond denize çıkmış.

KRAL RICHARD

Batsın da, deniz onun üstüne çıksın!

Ödlek hain, denizde ne işi varmış, peki?

DERBY

Bilmiyorum efendimiz, ama tahminde bulunabilirim.

KRAL RICHARD

Nedir tahminin?

STANLEY

Dorset, Buckingham ve Morton'un teşvikleriyle,

İngiltere'ye geliyor tahta oturmak niyetiyle.

KRAL RICHARD

Taht boş mu? Krallık kılıcını çekecek yok mu?

Kral öldü de taht sahipsiz mi kaldı?

York soyundan bizden başka varis var mı?

York'tan başka kim kral olabilir İngiltere'ye?

Peki ama söylesene. bu adamın ne işi var denizlerde?

DERBY

Bundan başkasını tahmin edemem, sayın Lordum.

KRAL RICHARD

Gelip senin efendin olacağı için

Gallinin niye geldiğini tahmin edemezsin elbette.

Bana ihanet edip onun yanına kaçarsın belki de.

DERBY

Hayır, yüce Lordum, güvensizlik göstermeyin bendenize.

KRAL RICHARD

Öyleyse ona karşı duracak kuvvetlerin nerde?

Nerde toprağındaki kulların, sana bağlı adamların?

Yoksa hepsi, asiler sağ salim karaya çıksınlar diye,

Gitmiş olmasınlar batı sahiline?

DERBY

Hayır, yüce Lordum, adamlarım kuzeyde.

KRAL RICHARD

Bana ne yararı var bunun?

Krallarına batıda hizmet etmeleri gerekirken

Kuzeyde işleri ne?

DERBY

Böyle bir emir almadıkları için, yüce efendimiz.

Majesteleri izin verirlerse, hemen adamlarımı toplar

İstediğiniz yerde ve zamanda orada buluşuruz.

KRAL RICHARD

Ya, izin vereyim de, git Richmond'a katıl, değil mi;

Kim güvenir ki sana?

DERBY

Yüce efendimiz,

Bana güvenmemeniz için hiçbir neden yok ortada;

Size karşı hiç yanlış davranmadım, davranmam da.

KRAL RICHARD

İyi, git adamlarını topla öyleyse,

Ama oğlun George Stanley benimle kalacak,

Dikkatli ol, sözünün arkasında dur;

Yoksa oğlunun kellesi yerinde durmaz.

DERBY

Tanık olacaksınız doğru davrandığıma,

Siz de öyle davranın benim oğluma.

(Çıkar. Bir haberci girer.)

HABERCİ

Yüce efendimiz,

Dostlarımdan aldığım güvenilir habere göre,

Devonshire'da. Sir Edward Courtney ile

Kibirli ağabeyi Exeter Piskoposu,

Çok sayıda adam toplayıp size karşı silahlanmışlar.

(Başka bir haberci girer.)

2. HABERCİ

Efendimiz, Kent'te Guildfordlar silaha sarılmışlar;

Her saat başı insanlar akın akın asilere katılıyormuş,

Giderek güç kazanıyorlarmış.

(Üçüncü bir haberci girer.)

3. HABERCİ

Efendimiz, yüce Buckingham'ın ordusu...

KRAL RICHARD

Yıkılın karşımdan, şom ağızlı baykuşlar!

Ağıt yakmaktan başka bir şey bilmez misiniz siz?

(Haberciyi tokatlar.)

Al işte, biraz da iyi haber getirmeyi öğren.

3. HABERCİ

Majestelerine vereceğim haber şuydu:

Ani bastıran yağmur ve su baskınından

Buckingham'ın ordusu dağılmış,

Kendisi de alıp başını gitmiş;

Kimse bilmiyor gittiği yeri.

KRAL RICHARD

Beni bağışla. Yediğin tokada karşılık al şu keseyi.

Kimse akıl edip

Bu haini getirene ödül verileceğini duyurdu mu?

3. HABERCİ

Evet, duyuruldu Lordum.

(Dördüncü bir haberci girer.)

4. HABERCİ

Yüce Lordum, Sir Thomas Lovel ile Marki Dorset,

Yorkshire'da ayaklanıp silahlanmışlar.

Ancak bir müjdem de var efendimize:

Bröton donanması fırtınada dağılmış.

Richmond, Dorsetshire'da kıyıya tekne göndermiş,

Kıyıda toplanananlar dost mu, düşman mı diye sordurmuş;

Onlar da Buckingham'ın adamları

Ve dost oldukları söylemişler.

Ancak Richmond inanmamış onlara,

Gerisingeri yelken açmış Brötonya'ya.

KRAL RICHARD

Hadi bakalım, marş marş!

Madem ki silahlandık bir kere;

Yabancı düşmanlarla savaşmasak bile,

İçerdeki asileri tepeleyelim.

(CATESBY girer.)

CATESBY

Efendimiz, Buckingham Dükü yakalandı;

Bu en güzel haber.

Ama tatsız olan haber...

Tatsız olsa da bildirmek görevimdir:

Richmond Kontu muazzam bir orduyla

Milford kıyılarına çıkmış.

KRAL RICHARD

Hadi, doğru Salisbury'e. Biz burada konuşurken

Ne savaşlar kazanılır ve kaybedilir.

Biri gidip Buckingham'ı Salisbury'e getirsin,

Diğerleri peşimden gelsin.

(Hepsi çıkarlar.)

5. Sahne

Derby Kontu'nun malikânesi.

(DERBY ile SIR CHRISTOPHER URSWICK girerler.)

DERBY

Sir Christopher, benim tarafımdan Richmond'a ilet:

Oğlum George o yırtıcı yabandomuzunun ahırında kaldı;

Başkaldırdığım anda oğlumun kafasını uçuracak;

Bu yüzden şimdilik yardıma gidemiyorum Richmond'a.

Şimdi gidin; lütfen saygılarımı da bildirin ona.

Ha, şunu da söyleyin:

Elizabeth, domuzun kızıyla evlenmesini

Memnuniyetle kabul etti.

Bu arada Richmond nerde şimdi?

CHRISTOPHER

Galler'de, Pembroke ya da Ha'rtfordwest'te.

DERBY

İleri gelen ünlülerden kimler katıldı ona?

CHRISTOPHER

Namlı bir asker olan Sir Walter Herbert,

Sir Gilbert Talbot, Sir William Stanley,

Oxford, yiğit Pembroke, Sir James Blunt,

Rice ap Thomas ve gözü pek adamları;

Ve daha pek çok ünlü ve değerli insanlar.

Eğer bir çatışma olmazsa yollarda,

Şu anda Londra'ya yürüyor olmalılar.

DERBY

Şimdi doğru Richmond'a dön,

Ellerinden öptüğümü söyle.

Mektubumu alınca ne düşündüğümü anlayacak,

Hadi, güle güle!

V.

PERDE

1. Sahne

Salisbury. Açıklık.

(BUCKINGHAM'ı idama götüren SHERIFF, silahlı muhafızlar girerler.)

BUCKINGHAM

Kral Richard'la konuşmama izin yok mu?

SHERIFF

Hayır Lordum, sakin olun.

BUCKINGHAM

Hastings, Edward'ın çocukları, Grey ve Rivers,

Kutsal Kral Henry ve güzel yavrun Edward,

Vaughan ve yozlaşmış, kötü adaletin kurbanları ile

Ölüme gönderilen hepiniz;

Eğer sizlerin öfkeli, doyumsuz ruhlarınız,

Bulutların arasından şu anı gözlüyorsa

Garezden de olsa alay edin başıma gelenle!

Söysene, bugün Ölü Ruhlar Yortusu[96] değil mi?

SHERIFF

Evet efendim.

BUCKINGHAM

Demek, Ölü Ruhlar Yortusu bedenimin kıyamet günü!

Kral Edward yaşarken, yemin etmiştim;

Eğer krala çocuklarına, karısına ve yakınlarına

İhanet edersem başıma lanet yağsın demiştim;

En çok güvendiğim insanın ihanetiyle yıkılayım diye

Yalan yere yemin etmiştim.

İşte o gün geldi çattı.

Yaptığım yanlışları ödeyecek olan zavallı ruhumun cezası

Ölü Ruhlar Yortusu için takdir edilmiş.

Her şeyi gören yüce Tanrı,

Kendisini hafife aldığım için geri çevirdi sahte dualarımı;

Şakacıktan istediğim şeyi başıma çaldı.

Tanrı, kötü kişilerin kılıçlarını işte böyle çevirir

Kendi göğüslerine saplar.

Sonunda Margaret'in bedduası olanca ağırlığıyla indi boynuma.

Ne demişti? "Bu herif yüreğini acıyla lime lime ettiği gün

Anımsayacaksın öğüdümü,

Meğer zavallı Margaret kâhinmiş diyeceksin!"

Hadi Efendiler, götürün beni o utanç kütüğüne;

Kötünün sonu kötü olur,

Cezayı hak eden cezayı bulur.

(Çıkarlar.)

2. Sahne

Tamworth yakınında bir karargâh.

(Flamalar ve borazanlar eşliğinde RICHMOND, OXFORD, SIR JAMES BLUNT, SIR WALTER HERBERT ve diğerleri girer.)

RICHMOND

Sevgili silah arkadaşlarım, can dostlarım,

Bir zorbanın boyunduruğu altında,

Çektiğimiz onca eziyetten sonra,

Zorlanmadan yürüdük ülkenin içlerine;

Elimde babamız Stanley'den gelen,

İç acıcı, yüreklendirici bir not var.

Tarlalarınızı, verimli bağlarınızı[97] talan eden

Karnınızı deşip sıcak kanınızı su gibi içen,

Yardığı göğsünüzü kendine yalak yapan

O alçak, kanlı zorba yabandomuzu,

Duyduğumuze göre adanın tam ortasında,

Leicester yakınındaymış şimdi.

Tamworth'ten orası bir günlük yol.

Tanrı adına, yiğit dostlarım yola düşelim şimdi,

Var gücümüzle savaşıp bu sınavı geçelim

Ve sonsuz barışın hasadını biçelim.

OXFORD

Bu alçak katile karşı savaşmak için,

Her birimizin vicdanı bin kişilik ordu oldu.

HERBERT

Eminim, ona dost görünenler de bize katılacaktır.

BLUNT

Onunkiler dost değil, korku belası yanındalar,

En küçük bir fırsatta onu bırakıp kaçacaklar.

RICHMOND

Bu da bize yarar. Hadi o zaman, yürüyelim Tanrı adına.

Gerçek umut kuş gibidir, uçar kırlangıç kanatlarıyla;

Kralı ilah yapar, sıradan insanı da kral.

3. Sahne

Bosworth Ovası

(Zırh ve silahıyla KRAL RICHARD, NORFOLK, RATCLIFF, SURREY KONTU ve diğerleri girer.)

KRAL RICHARD

İşte Bosworth ovası. Çadırımızı buraya kurun.

Sevgili Lord Surrey, niye böyle durgunsun?

SURREY

Yüreğim bakışlarımdan on kat daha neşelidir[98], efendimiz.

KRAL RICHARD

Lord Norfolk!

NORFOLK

Buyrun, yüce kralım.

KRAL RICHARD

Onları mutlaka yenmeliyiz, ha, Norfolk? Değil mi?

NORFOLK

Bu işte yenmek de var, yenilmek de, sayın Lordum.

KRAL RICHARD

Çadırım kurulsun! Burda yatacağım bu gece.

(Askerler Richard'ın çadırını kurarlar.)

Peki yarın nerede? Neyse, hepsi aynı.

Hainlerin sayısı kaçmış, bilen var mı içinizde?

NORFOLK

En çok altı ya da yedi bin kişi.

KRAL RICHARD

İyi, bizim birlikler onların üç katı,

Üstelik başlı başına bir kaledir kralın adı,

Bu da başka bir handikapı karşı tarafın.

Hadi tamamlayın şu çadırı.

Gelin soylu efendiler,

Bu araziden nasıl yararlanabiliriz bir bakalım,

Buraları iyi bilen birilerini de çağırın,

Rehberlik etsinler bize.

Gereken neyse yapalım, gecikmeyelim;

Çünkü Lordlarım, zorlu bir gün olacak yarın.

(Çıkarlar.)

(Bir yandan RICHMOND, SIR WILLIAM BRANDON, OXFORD, DORSET ve diğerleri girer. Askerler RICHMOND'un çadırını kurmaktadır.)

RICHMOND

Yorgun güneş battı altın rengiyle,

Ateşler saçan arabasının[99] parlak izleri,

Yarının güzel olacağını vaat ediyor bize.

Sir William, siz taşıyacaksınız sancağımı.

Mürekkep ve kâğıt getirin çadırıma.

Savaş planını çizeceğim,

Her komutanın görevini belirleyeceğim,

Küçük kuvvetimizi de uygun birimlere böleceğim.

Aziz Lordum Oxford, siz Sir William...

Ve siz Sir Walter... benimle kalın.

Pembroke Kontu, birliğinin başında olsun;

Azizim komutan Blunt, ona iyi geceler dileyin,

Sabah saat ikide çadırıma gelmesini rica edin.

Bir şey daha komutan Blunt;

Lord Stanley'in karargâhı nerede biliyor musunuz?

BLUNT

Eğer sancakları karıştırmadıysam eğer

Karıştırmadığımdan da eminim

Lord Stanley'in alayı,

Kralın merkez kuvvetlerinden

Yarım mil kadar güneyde bulunuyor.

RICHMOND

Aziz Blunt, kendinizi gereksiz tehlikeye atmadan,

Bir yolunu bulup ona ulaştığınızda,

Bu önemli notu iletmelisiniz ona.

BLUNT

Hayatım pahasına da olsa, bu sorumluluğu alırım;

Tanrı huzurlu bir gece versin size!

RICHMOND

Size de komutan Blunt!

Gelin beyler, yarınki durumu görüşelim.

Çadıra girelim. Çiy başladı, hava soğudu.

(Çadıra girerler.)

(KRAL RICHARD, NORFOLK, RATCLIFF ve CATESBY, RICHARD'ın çadırına girer.)

KRAL RICHARD

Saat kaç?

CATESBY

Yemek vakti efendimiz, saat dokuz.

KRAL RICHARD

Bu akşam yemek yemeyeceğim.

Mürekkep ve kâğıt getirin bana.

Tolgamın kayışları gevşetildi mi?

Zırhım hazırlanıp çadırıma konuldu mu?

CATESBY

Evet efendimiz, hepsi hazır.

KRAL RICHARD

Aziz Norfolk, hadi görevinin başına;

Dikkatli ol, güvendiğin devriyeleri seç.

NORFOLK

Gidiyorum, efendimiz.

KRAL RICHARD

Sabah çok erken kalkacaksın, aziz Norfolk.

NORFOLK

Merak etmeyin efendimiz.

(Çıkar.)

KRAL RICHARD

Catesby!

CATESBY

Lordum?

KRAL RICHARD

Stanley'in alayına silahlı bir haberci yolla;

Güneş doğmadan birliklerini getirsin buraya;

Yoksa oğlu George sonsuz gecenin karanlık mağarasını boylar.

(CATESBY çıkar.)

Bana bir tas şarap koyun. Bir de nöbetçi görevlendirin.

Yarın için beyaz atım Surrey eyerlensin.

Kargılarımı kontrol edin, sağlam olsun,

Ama ağır olmasın.

Ratcliff!

RATCLIFF

Buyrun, Lordum.

KRAL RICHARD

Mahzun yüzlü Lord Northumberland'i gördün mü?

RATCLIFF

Akşam üzeri, Surrey Kontu ile birlikte,

Tek tek birlikleri dolaşıp askerleri yüreklendiriyordu.

KRAL RICHARD

Buna memnun oldum. Bana biraz daha şarap verin.

Eski şevkim ve neşem kalmamış.

Koy oraya. Mürekkeple kâğıt hazır mı?

RATCLIFF

Hazır Lordum.

KRAL RICHARD

Muhafızım nöbete geçsin! Gidebilirsin.

Ratcliff, gece yarısı buraya gel,

Zırhımı giymeme yardım et.

Hadi, git artık.

(RATCLIFF gider. RICHARD bir şeyler karaladıktan sonra uyur.)

(RICHMOND'un çadırı. DERBY KONTU girer. Diğerleri RICHMOND'ın yanındadır.)

DERBY

Dilerim, zafer ve talih kuşu tolgana konsun!

RICHMOND

Soylu kayınpederim!

Karanlık gece, verebileceği huzuru getirsin sana,

Söyleyin, sayın kayınvalidemiz ne âlemdeler?

DERBY

Zaferin için durmadan dua eden kayınvaliden adına,

Seni kutsuyorum ben de. Ondan haber bu kadar.

Sessiz saatler durmadan ilerliyor,

Karanlık parça parça dağılıyor doğuda.

Özetle durum öyle gerektiriyor çünkü

Sabah erkenden hazır olun cenge;

Kaderini, kanlı vuruşmalara,

Bir bakışıyla ölüm saçan savaşa bırak.

Bana gelince yapmak istediğimi yapamasam da

Elimden geldiğince vakti oyalayarak

Bu sonu belirsiz savaşta yardımcı olacağım sana.

Ama bu desteğimi açıkça belli edemem,

Eğer farkına varılırsa,

Babasının gözü önünde katlederler kardeşin genç George'u.

Hoşça kal. Uzun zaman ayrı düşen dostlar,

Sevgi yeminleri, tatlı sohbetler eder,

Ama ne yazık ki, vaktimiz yok bunlar için şimdi.

Umarım, Tanrı bize o günleri de gösterir!

Hoşça kalın hepiniz. Açık olsun talihiniz.

RICHMOND

Sevgili Lordlar, birliğine kadar refakat edin ona.

İçim rahat olmasa da biraz kestirmeliyim.

Yoksa sabah zafer kanatlarıyla uçacağıma

Uykusuzluk kurşun gibi çökebilir üstüme.

Sayın Lordlar, iyi geceler hepinize,

(RICHMOND dışında herkes çıkar.)

Ulu Tanrım, senin emrinde bir komutan sayıyorum kendimi,

Şefaatini esirgeme kuvvetlerimden;

Gazap topuzunu ver askerlerimin ellerine,

Parçalasınlar onunla düşmanlarımın sahte tolgalarını,

Devirip geçsinler bir vuruşta onları.

Tanrım, izin ver, memurun olup biz verelim cezalarını,

Zafere ulaşıp sana övgüler düzelim!

Gözlerimi kapayıp kestirmeden önce,

Sana emanettir gözlerini kırpmayan ruhum.

Beni koru Tanrım, uyurken de, uyanıkken de!

(Uyur.)

(RICHARD'ın çadırı. VI. HENRY'nin oğlu PRENS EDWARD'ın hayaleti görünür.)

HAYALET

(RICHARD'a) Yarın tüm ağırlığımla ruhunu karartacağım!

Ömrümün baharında,

Beni Tewksbury'de nasıl hançerlediğini unutma;

Umudunu yitir ve geber!

(RICHMOND'a) Ferah tut yüreğini Richmond;

Çünkü biz haksız yere katledilen prensler

Senin yanında savaşacağız.

Kral Henry'nin oğlu destek veriyor sana, Richmond.

(KRAL VI HENRY'nin hayaleti görünür.)

HAYALET

(RICHARD'a) Ben hayattayken kutsanmış bedenimi

Ölümcül darbelerle delik deşik ettin sen.

Kale'yi ve beni hatırından çıkarma.

Umutların yok olsun, geber.

VI. Henry, umudunu yitir, geber, diyor sana.

(RICHMOND'a) Erdemli, kutsal insan, zafer seninle olsun!

Kral olacağını şimdiden haber veren Henry,

Uykunda gönül ferahlığı diliyor sana.

Yaşa ve yücel!

(CLARENCE'in hayaleti görünür.)

HAYALET

(RICHARD'a) Yarın tüm ağırlığımla ruhunu karartacağım!

Senin tarafından alçakça aldatılan,

Öldürülüp bir şarap fıçısına atılan

Kardeşin zavallı Clarence'i hatırla!

Yarın beni düşün savaş alanında,

Körelen kılıcın elinden düşsün.

Umudunu yitir ve geber!

(RICHMOND'a) Sen, Lancaster hanedanının evladı,

York Hanedanı'nın haksızlığı uğrayan varisleri

Senin için dua ediyorlar. Melekler korusun askerlerini!

Yaşa ve yücel!

(RIVERS'in, GREY'in ve VAUGHAN'ın hayaletleri görünür.)

RIVERS

(RICHARD'a) Yarın tüm ağırlığımla ruhunu karartacağım!

Ben, Pomfret'e öldürttüğün Rivers,

Umudunu yitir ve geber!

GREY

(RICHARD'a) Grey'i hatırla! Umutsuzluk içinde geber!

VAUGHAN

(RICHARD'a) Vaughan'ı hatırla!

Suçluluk duygusuyla elinden düşsün kargın!

Umudunu yitir ve geber!

HEPSİ

(RICHMOND'a) Bil ki, Richard'ın yüreğindeki kötülükler

Onu yenmeni sağlayacaktır. Uyan, gün senin günündür.

(HASTINGS'in hayaleti görünür.)

HAYALET

(RICHARD'a) Kan içen bir canisin, cani gibi uyan!

Kanlı bir çarpışma sonunda, günlerin bitsin!

Hatırla Lord Hastings'i! Umudunu yitir ve geber!

(RICHMOND'a) Sen, vicdanı temiz insan, uyan, uyan!

Silahını kuşan, dövüş, zafere ulaş

Güzel İngiltere için!

(İki küçük prensin hayaletleri görünür.)

HAYALETLER

Düşün Kale'de boğdurduğun kuzenlerini!

Richard, çökeceğiz yüreğine birer kurşun gibi,

Ve yenilgiye, utanca, ölüme sürükleyeceğiz seni.

Umudunu yitir ve geber!

(RICHMOND'a) Huzur içinde uyu, neşeyle uyan, Richmond!

Yabandomuzunun öfkesinden melekler korusun seni!

Yaşa ve mutlu bir kral soyu yarat!

Edward'ın talihsiz çocukları başarı diler sana!

(LADY ANNE'in hayaleti görünür.)

HAYALET

(RICHARD'a) Richard, senin karın, zavallı karın Anne'im ben,

Yanında tek bir saat bile rahat uyku uyuyamayan karın,

Uykunu karabasana döndürmeye geldim şimdi.

Yarın savaşta beni düşün, düşsün elinden körelecek kılıcın!

Umudunu yitir ve geber!

(RICHMOND'a) Vicdanı rahat insan, huzur içinde uyu;

Başarını ve mutlu zaferini gör düşünde.

Düşmanının karısı dua ediyor senin için.

(BUCKINGHAM'ın hayaleti görünür.)

HAYALET

(RICHARD'a) İlk ben oldum taç giymene yardım eden;

Zorbalığının son kurbanı da yine bendim,

Hatırla Buckinham'ı yarın cenk meydanında,

Cinayetlerinin dehşetiyle geber!

Kanlı işlerinin ve ölümün düşünü gör uykunda;

Gözün yılsın, umudun kırılsın, öyle ver son nefesini!

(RICHMOND'a) Yardım etmeyi umuyordum sana,

Ama edemeden öldüm;

Sen ferah tut yüreğini, yitirme cesaretini:

Tanrı ve melekler Richmond'un yanında;

Baş aşağı düşecek Richard kibrinin doruğunda.

(Hayaletler kaybolurlar. Richard sıçrayarak uyanır.)

KRAL RICHARD

Başka bir at verin bana! Sarın yaralarımı!

Merhamet et yüce İsa!.. Dur hele!

Hepsi düştü sadece.

Ah korkak vicdanım bir türlü rahat bırakmıyor beni!

Mavi yanıyor ışıklar.[100] Vakit tam gece yarısı.

Titriyor her yanım, soğuk terler döküyorum.

Neden korkuyorum ki? Kendimden mi?

Burada başka kimse yok ki.

Richard, Richard'ı sever; yani ben benim.

Bir katil mi var burada? Hayır... Evet, ben varım ya.

Kaç öyleyse. Ne, kendimden mi?

Bir nedeni olmalı... Yoksa intikam mı?

Kendi kendimden mi? Olmaz, ben kendimi severim.

Niye sevecekmişim? Hayrım mı dokundu kendime?

A, hayır, yaptıklarımdan ötürü kendimden nefret ediyorum!

Alçağın biriyim ben; yok, hepsi yalan, alçak değilim.

Akılsız, iyi şeyler söyle kendin hakkında.

Dalkavukluk etme, budala.

Vicdanımın binlerce dili var,

Her biri başka bir öykü anlatır;

Hepsi de beni suçluyor alçak diye.

İftira, yalan yere yeminin dik âlâsı;

Cinayet, cinayetin en kanlısı;

Her dereceden her türlü günah,

Yığılmış hepsi, mahkemede,

"Suçlu, suçlu" diye haykırıyorlar.

Bir umutsuzluk çöküyor üstüme.

Beni seven tek bir yaratık yok;

Ölürsem kimse acımayacak bana:

Ben bile kendime acımadıktan sonra,

Başkaları niye acısın ki?

Öldürdüğüm bütün o insanların hayaleti

Çadırıma geldi sanki;

Yarın Richard'dan intikam almak için

Tehditler savurdu hepsi.

(RATCLIFF girer.)

RATCLIFF

Lordum!

KRAL RICHARD

Ha! Kim var orada?

RATCLIFF

Ratcliff, Lordum; Erkenci bir köy horozu,

Şafağı iki kez selamladı bile;

Dostlarınız kalktı, zırhlarını kuşanıyorlar.

KRAL RICHARD

Hiç sorma, Ratcliff, korkunç bir düş gördüm.

Ne dersin... Dostlarım gerçekten bağlı kalacaklar mı bana?

RATCLIFF

Hiç kuşkunuz olmasın, Lordum.

KRAL RICHARD

Ratcliff, korkuyorum, korkuyorum.

RATCLIFF

Yapmayın Lordum, hayallerden korkmayın.

KRAL RICHARD

Ermiş Paul tanığım olsun, bu gece düşümde,

Hayallerin Richard'ın içine saldığı korku yanında,

Akılsız Richmond'un komutasındaki

On bin zırhlı askerin yapabilecekleri hiç kalır.

Günün ağarmasına biraz daha var. Gel benimle

Çadırlara bir kulak kabartalım,

Beni terk etmeye niyetli olan var mı, anlayalım.

(Çıkarlar.)

(RICHMOND'un bulunduğu çadıra lordlar girer.)

LORDLAR

Günaydın, Richmond!

RICHMOND

Sayın Lordlar, erkenci beyler, bağışlayın,

Bu sabah tembelliğim yüzünden gafil avladınız beni.

BİR LORD

İyi uyudunuz mu Lordum?

RICHMOND

Sizler ayrıldıktan sonra güzel bir uyku çektim,

Öyle tatlı, öyle güzel düşler gördüm ki; düşümde

Richard'ın öldürdüğü insanların ruhları geldiler,

Beni zafer için yüreklendirdiler.

İnanın, içimi sevinç kaplıyor bu güzel düşü anımsadıkça.

Sabaha ne kadar var, Lordlar?

BİR LORD

Dörde geliyor.

RICHMOND

Demek zırh kuşanıp komutayı ele alma zamanı geldi.

(Askerlere hitap eder.)

Sevgili yurttaşlarım, söylenecek çok şey var,

Ancak içinde bulunduğumuz durumda

Zamanımız yok fazla söze.

Şunu unutmayın sakın: Haklı davamızda

Tanrı bizden yanadır. Kutsal ermişlerin duaları

Ve haksızlığa uğramış kurbanların ruhları

Yüksek burçlar gibi önümüzde durup koruyacaktır bizi,

Richard dışında, onun peşine takılanların çoğu,

Aslında onun değil, bizim kazanmamızı istemektedirler.

Kimdir peşine takıldıkları adam?

Kim olacak, acımasız bir katil, eli kanlı bir zorba,

Kan döke döke geldi krallığa;

O günden beri kan dökmeyi bırakmadı,

Taç giymek için herkesi kullandı;

Kendine yardım edenleri bile acımadan hakladı;

O adi, o aşağılık taş parçasını değerli gösteren,

Dalavereyle elde ettiği İngiltere tahtıydı.

O her zaman Tanrı'nın düşmanıydı, öyle de kaldı.

Bu durumda sizler Tanrı'nın düşmanıyla savaşacaksınız,

Tanrı'nın askerleri olacaksınız;

Tanrı da sizi koruyacak.

Bu zorbayı devirmek için bugün ter dökerseniz,

Zorba ölünce yarın huzur içinde uyursunuz.

Vatanımızın düşmanlarıyla dövüşürseniz,

Bu bereketli vatan size fazlasıyla öder bedelini;

Karılarınızı korumak için çarpışırsanız,

Onlar da muzaffer kocalarını şükranla karşılarlar;

Bugün düşman kılıçlarından kurtarırsanız çocuklarınızı,

Yarın yaşlılığınızda sizinle ödeşir torunlarınız.

Öyleyse Tanrı ve haklı davamız uğruna,

Açın sancaklarınızı, çekin kılıçlarınızı!

Bana gelince, bu inandığım girişimin bedeli,

En fazla, soğuk toprağın üstünde, soğuk bedenim olur;

Ancak başarırsam, bu işin kazancından

En küçük rütbeliniz bile alacaktır payını.

Hadi, çalsın şimdi davullar, borazanlar,

Var gücüyle, neşeyle;

Tanrım, Ermiş Paul; ulaştırın Richmond'u zafere.

(Çıkarlar.)

(KRAL RICHARD, maiyetiyle, RATCLIFF ve diğerleri girer.)

KRAL RICHARD

Ne dedi Northumberland, Richmond hakkında?

RATCLIFF

Hiç savaş eğitimi almamış.

KRAL RICHARD

Doğru söylemiş. Peki, Surrey ne dedi?

RATCLIFF

Gülümsedi, "Bizim için daha iyi" dedi.

KRAL RICHARD

Hakkı var; doğru söylemiş.

(Saat vurur.)

Say bakalım kaç kez vuracak. Bir takvim getirin bana.

Güneş açtı mı?

RATCLIFF

Hayır, Lordum.

KRAL RICHARD

Demek küsmüş, görünmek istemiyor;

Çünkü takvime göre,

Parlaması gerekiyordu doğuda, bir saat önce.

Birisi için kara bir gün olacak bugün.

Ratcliff!

RATCLIFF

Lordum?

KRAL RICHARD

Güneş bu sabah göstermeyecek yüzünü,

Gök suratı asık, öfkeyle bakıyor ordumuza.

Kurumadı gitti şu çiy damlaları.

Güneş çıkmayacak, ha! Olsun, ne yapalım?

Durum Richmond için de aynı;

Bana kaş çatıyorsa, ona da surat asıyordur.

(NORFOLK girer.)

NORFOLK

Silah başına Lordum, silah başına,

Düşman güç gösterisi yapıyor savaş alanında.

KRAL RICHARD

Hadi çabuk, çabuk! Hazırlayın atımı!

Lord Stanley'e haber yollayın, birliğini getirsin buraya.

Ben ovaya çıkacağım askerlerimin başında,

Şöyle olacak savaş düzenim:

Eşit sayıda atlı ve piyade öncü kuvvet olacak;

Okçularımız tam ortada yer alacak.

Norfolk Dükü ile Surrey Kontu Thomas,

Atlı ile piyadeye komuta edecekler.

Biz arkalarında ana kuvvet olarak yer alacağız;

Sağ ve sol kanatlarımızı sağlama almak için

Seçkin atlı birliklerimiz

Her iki yandan destekleyecekler bizi.

Ermiş George yardımcımız olsun!

Ne dersin, Norfolk?

NORFOLK

İyi bir taktik, savaşçı hükümdarım.

Bu sabah çadırımda buldum şunu.

(RICHARD'a bir kâğıt uzatır.)

KRAL RICHARD

(Okur) "Norfolklu Jack[101], o kadar güvenme ona,

İhanet içindedir[102] efendin Dick[103], inan bana"

Düşmanın işi bu. Hadi beyler, herkes görev başına.

Saçma sapan düşlerimiz ürkütmesin ruhlarımızı;

Korkaklar içindir vicdan denilen şey,

Güçlüler korksun diye uydurulmuştur.

Zırhımız vicdanımız, kılıçlar yasamızdır.

Hadi yiğitler, göreyim sizi; yürüyün hep birlikte,

İster cennet, ister cehennem olsun yürüyelim el ele.

(RICHARD'ın askerlere hitabı)

Söyleyeceklerimi söyledim, daha ne diyeyim?

Karşınıza çıkan kimlerdir, unutmayın...

Bir alay serseri, berduş ve asker kaçağı,

Kendi yurtlarının karanlık serüvenlere,

Ve ölüme kustuğu Brötanya'nın süprüntüleri,

Aşağılık köylüler. Siz rahat uyuyorsunuz ya,

Rahatınızı bozacaklar;

Toprağınız ve güzel karılarınızla mutlusunuz ya,

Toprağınızı elinizden alıp karılarınızı kirletecekler.

Onlara önderlik eden kişi ise baş para etmezin teki,

Kaç zamandır Brötanya'da anamızın kesesinden geçiniyor.

Burnu soğuk görmemiş, karda yürümemiş, zavallı korkak biri.

Bu korsanları kırbaçlayıp geldikleri denize dökelim;

Basalım sopayı bu kendini bilmez Fransız piçlerine,

Canlarından bezmiş, bu aç dilencilere;

Aslında boş hayallere kapılıp bu işe kalkışmasalar,

Bu zavallı sıçanların, açlık ve umutsuzluktan

Kendilerini asmalarına ramak kalmıştı.

Eğer yenileceksek, erkek adamlar yensin bizi,

Atalarımızın öz yurtlarında evire çevire patakladığı

Yüz karası diye tarihe geçirdiği Bröton piçleri değil.

Bu adamlar mı ele geçirecek ülkemizi?

Karılarımızla yatıp kızlarımızı kirletecekler?

(Uzaktan davul sesleri duyulur.)

İşte, onların davulları

Hadi savaşa İngiltere'nin soylu insanları!

Hadi, göreyim sizi kahramanlar!

Okçular, sonuna kadar gerin oklarınızı!

Yağız atlarınızı mahmuzlayın kanatıncaya kadar.

Yer gök inlesin kırdığınız kargıların sesinden!

(Bir haberci girer.)

Ne diyor Lord Stanley. Kuvvetlerini getiriyor mu?

HABERCİ

Hayır Lordum, reddetti.

KRAL RICHARD

Uçurun oğlu George'un kellesini.

NORFOLK

Lordum, düşman bataklığı geçti,

Savaştan sonra öldürün George Stanley'i.

KRAL RICHARD

Binlerce yürek çarpıyor göğsümde.

Kaldırın sancakları! Yürüyün düşmanın üstüne!

Cesaretin simgesi Ermiş George,

Alev seçen ejderlerinin gazabını sal içimize!

Hücum! Zafer bizimdir! İleri!

4. Sahne

Savaş alanının başka tarafı.

(Borazanlar. Çarpışmalar. NORFOLK ve askeri girer, sonra da CATESBY.)

CATESBY

Yetişin, Lord Norfolk! Yetişin! Kurtarın!

Kral insanüstü bir güçle savaşıyor,

Her tehlikenin karşısına yılmadan dikiliyor.

Atı öldü, şimdi yayan çarpışıyor,

Ölümle yüz yüze gelmişken o Richmond'u arıyor.

Kurtarın onu yiğit Lordum, yoksa savaşı kaybedeceğiz!

(Borazanlar. KRAL RICHARD girer.)

KRAL RICHARD

Bir at! Bir at verin bana! Bir ata, krallığım feda!

CATESBY

Geri çekilin, Lordum. Ben size bir at bulurum.

KRAL RICHARD

Sefil! Ben hayatımı koymuşum bir zara,

Ne çıkarsa razıyım bahtıma.

Galiba altı Richmond vardı cenk meydanında;

Beşini öldürdüm, ama aslı kaldı hayatta.

Bir at! Bir at verin! Krallığıma karşılık bir at!

(Çıkarlar.)

5. Sahne

Savaş alanının başka bir köşesi.

(Borazanlar. RICHARD İLE RICHMOND dövüşmektedir.RICHMOND RICHARD'ı öldürür. RICHARD'ın ordusu dağılmaya başlar.

RICHMOND, krallık tacını taşıyan DERBY KONTU STANLEY ile tekrar girer. Diğer lordlar dagelir.)

RICHMOND

Savaşı kazandık muzaffer dostlarım,

Bu zafer için şükran borçluyuz Tanrı'ya ve sizlere;

Kanlı köpek öldü; gün bizim günümüzdür!

DERBY

Kahraman Richmond, başardın üstüne düşeni,

Kanıtladın kendini!

Ne zamandır gasp ettiği krallık tacını

Çekip aldım o zavallı kanlı zorbanın cansız başından.

Bu senin hakkın, al onu, sür keyfini,

Hakkını ver, bil değerini.

RICHMOND

Ey ulu Tanrım, şükürler olsun sana!

Peki, söyleyin, genç George Stanley yaşıyor mu?

STANLEY

Evet yaşıyor Lordum, Leicester'de güvende;

Sizce de uygunsa, şimdi biz de oraya gidebiliriz.

RICHMOND

Her iki tarafın soylularından kimleri kaybettik?

STANLEY

Norfolk Dükü John, Robert Brakenbury ve Sir William Brandon.

RICHMOND

Unvanlarına yakışan şekilde gömülsün cesetleri!

Af çıkarılsın, kaçtıktan sonra pişmanlık duyan,

Geri dönen askerlere!

Sonra da and içtiğimiz gibi,

Beyaz Gül ile Kırmızı Gül'ü birleştireceğiz.[104]

Yıllarca süregelen husumeti yok edeceğiz;

Çatık kaşla izleyen Tanrım artık gülümse!

Bu sözlerime "amin" demeyen bir hain çıkabilir mi?

İngiltere uzun zamandan beri,

Kendine zarar veren bir çılgınlığın içindeydi;

Kardeş kardeşi vurup kan döküyordu,

Babalar oğullarını, evlatlar babalarını öldürüyordu.

Bütün bunlar York ile Lancaster'i birbirinden ayırdı,

Husumetti tek ortak yanları.

Ama şimdi, birleştirsin Tanrı'nın yüce iradesi,

Her iki hanedanın gerçek varisleri olan,

Richmond ile Elizabeth'i!

Tanrı yardım etsin, onların varisleri de

Şiddetten uzak durup zenginleştirsinler gelecek günleri,

Bolluk içinde yaşasınlar,

Barışçıl güler yüzleriyle bu ülkeyi aydınlatsınlar!

Ey yüce Tanrım, bu kanlı günleri geri getirmeyi,

İngiltere'ye yeniden kan ağlatmayı düşünenler çıkarsa,

O hainlerin körelt kılıcını!

Bu güzel ülkeyi yaralayacak ihanetleri edenler,

Bu toprakların nimetlerinden yararlanmasınlar!

İçsavaşın yaraları sarıldı, barış göründü...

Dilerim Tanrı'dan uzun olsun ömrü!

(Çıkarlar.)

Kaynakça

Alexander, Peter, Shakespeare's Life and Art, James Nisbet & Co. Ltd., London 1946.

Alexander, Peter, William Shakespeare**,** The Complete Works, Collins, London 1954.

Bethell, S.L., Shakespeare and the Popular Dramatic Tradition, Staples Press, London 1944.

Boyce, Charles, Shakespeare: From A to Z, Delta Reissue Edition, 1991.

Bradley, A.C., A Miscellany, Macmillan & Co., London 1931.

Bradley, A.C., Shakespearean Tragedy, Macmillan & Co., London 1937.

Bradley, Henry, Shakespeare's English, Shakespeare's England, vol. 2, böl. 30, 1917.

Brook, G.L., The Language of Shakespeare, London 1976.

Brown, James Russel, Plays in Performance, Penguin Shakespeare Library, Middlesex 1969.

Bullough, Geoffrey, Narrative and Dramatic Sources of Shakespeare, Routledge & Paul, London 1957.

Chambers, E.K., William Shakespeare, I, Oxford 1930.

Clark, Sandra [ed.], Shakespeare Dictionary, Penguin Books, London 1999.

Collin, Peter, Glossary of Shakespeare's Language, Peter Collin Publishing, 2004.

Coye, Dale F., Pronouncing Shakespeare's Words, Routledge & Paul, New York 2002.

Craig, W. J., Shakespeare, The Complete Works, Oxford University Press, 1965.

Crystal, David and Ben, Shakespeare's Words: A Glossary and Language, Penguin Books, New York 2003.

Deloach, C., The Quotable Shakespeare: A Topical Dictionary, McFarland Publ., N.C. Jefferson 1988.

Eliot, T. S., The Sacred Wood, Methuen Drama, London 1964.

Ellis-Fermor, Una, The Frontiers of Drama, Methuen Drama, London 1948.

Evans, Ifor, The Language of Shakespeare's Plays, Methuen Drama, London 1952.

Foakes, Mary Reginald: Quotations from Shakespeare, Columbia University Press, New York 1998.

Gordon, G. S., "Shakespeare's English", S.P.E. Tracts, sayı 29, 1928.

Greg, W. W., ed., The True Tragedy of Richard the Third 1594, The Malone Society, Oxford 1929.

Halliday, F. E., A Shakespeare Companion, 1564-1964, Penguin Books, Baltimore 1964.

Hammond, Anthony (ed.), King Richard III. Arden Shakespeare 2. basım, Thomson, London 2002.

Harbage, A. (ed.), The Complete Pelican Shakespeare, London 1969.

Henke, James T., Courtesans and Cuckolds: A Glossary of Renaissance Bawdy, Garlana Pub., 1979.

Joseph, Bertram, The Conscience and The King, Chatto & Windus, London 1953.

Jowett, John, ed., The Tragedy of Richard III. OUP, Oxford 2000.

Kittredge, G. L., Sixteen Plays of Shakespeare, The Atheneum Press, London 1946.

Kenneth, Tynan, "Richard III," Curtains, Longmans, Green & Co., London 1961.

Knight, Wilson, The Wheel of Fire, Methuen Univ. Paperbacks, London 1960.

Kott, Ian, Shakespeare Our Contemporary, Methuen & Co. Ltd. London 1964.

Leavis, F. R., The Common Pursuit, Chatto & Windus, London 1953.

Narbage, Alfred, William Shakespeare, The Complete Works, Penguin Books, Baltimore 1969.

Nicoll, Allardyce, Studies in Shakespeare, Hogarth Press, London 1927.

Olivier., Laurence, Confessions of an Actor, Simon & Shuster Inc., London 1982.

Olivier., Laurence, On Acting, Simon & Shuster Inc, London 1987.

Onions, C.T., A Shakespeare Glossary, [genişletilmiş basım Eagleson, Robert D.] Oxford at the Clarendon Press, 1986.

Palmer, John, The Political Characters of Shakespeare, Macmillan & Co., London 1945.

Partridge, Eric, Dictionary of Historical Slang, Penguin Books, Middlesex 1982.

Partridge, Eric, Shakespeare's Bawdy, Routledge & Paul, London 1991.

Partridge, Eric, The Penguin Dictionary of Historical Slang, Penguin, New York 1982.

Ribner, Irving, The English History Play in the Age of Shakespeare, Octagon, New York 1965.

Schmidt, Alexander, Shakespeare Lexicon and Quotation Dictionary, Dover Pub., New York 1971.

Sewell, Arthur, Character and Society in Shakespeare, Oxford at the Clarendon Press, 1951.

Sheeder, Louis Younts, S. A., All the Words on Stage, Smith & Kraus, London 2002.

Shewmaker, Eugene F., Shakespeare's Language, Facts on File Inc., London 1996.

Spevack, Marvin, A Shakespeare Thesaurus, Georg Olms Verlag, Hildesheim 1993.

Spurgeon, Caroline, Shakespeare's Imagery and What it Tells Us, Macmillan, N.Y. 1936.

Stevenson, B. E., The Home Book of Shakespeare Quotations, Scribner, N.Y. 1937.

Stewart, J. I. M., Character and Motive in Shakespeare, Longmans & Green, London 1949.

Sugden, E.H., A Topographical Dictionary of the Works of Shakespeare and his Fellow Dramatists, Manchester University Press, Manchester 1925.

Tillyard, E. M. W., Shakespeare's History Plays, Penguin Books, Middlesex 1966.

Urgan, Mina, Shakespeare ve Hamlet, Altın Kitaplar Yayınevi, Istanbul 1984.

Uzmen, Engin, Shakespeare'in Tarihi Oyunları, Hacettepe Üniv. Yayınları, Ankara 1973.

Williams, Gordon, A Glossary of Shakespeare's Sexual Language, Athlona Press, 1997.

Wilson, J. Dover, Tragedies of Shakespeare, Longmans & Green, London 1929.

Wilson, J. Dover, The Essential Shakespeare, Cambridge University Press, 1946.

Wilson, Harold, On the Design of Shakespearean Tragedy, Univ. of Toronto Press, 1968.

DİPNOTLAR

[1] Tabakaların dört yaprağa, yani sekiz sayfaya bölünmesiyle ortaya çıkarılan kitap.

[2] İkiye katlanmış kâğıt tabakası [varak], büyük boy, forması dört sayfalık kitap.

[3] İkinci Quarto 1598'de, Q3 1602'de, Q4 1605'te, Q5 1612'de Q6 1622'de yayımlanmıştır.

[4] 20 Haziran 1483'te krallığını ilan eden Richard, 22 Ağustos 1485'te Boswoth Savaşı'nda öldü. Taç giyme töreni 6 Temmuz 1483'te yapılmıştır.

[5] Richard kamburdu, bir kolu ve bir bacağı sakattı.

[6] Bkz. *Ian Kott, s. 35*.

[7] Soyluların arada sırada hapsedildiği bu şatoda, Kral Richard öldürülmüştür.

[8] Bkz. Shakespeare's History Plays, s. 210.

[9] Shakespeare Our Contemporary, s. 15.

[10] Ortaçağ'da oynanan din kaynaklı oyunlarında *Vice*, yani kötülüğü temsil eden komik tipin ya da soytarının bir özelliği de iki anlamlı sözcükler kullanmaktı.

[11] Bu kurullardan biri Prens Edward'ın taç giymesini görüşecek; öteki de Gloucester Dükü'nün tahtı gasp planının ayrıntılarını kararlaştıracaktır.

[12] York hanedanının arması parlayan bir güneş olduğu için burada iki anlamda bir kullanım var: Aynı biçimde telaffuz edilen *sun* = güneş ile *son* = erkek evlat ile bir sözcük oyunu yapılmış. York hanedanı ile Lancaster hanedanı arasında otuz yıl süren Güller Savaşı (1455-1485) içinde, 1471'de York hanedanından Richard'ın ağabeyi Edward, Lancaster Hanedanı'ndan Kral VI. Henry'i yenilgiye uğratınca, Richard ağabeyinin kral olmasından duyduğu memnuniyeti dile getirmektedir.

[13] Richard, kamburdu, bir kolu ve bir bacağı sakattı.

[14] *this piping time of peace* = bu barış sürecinde. Kaval sesi, çobanların tasasız, huzur dolu yaşamını simgeler.

[15] Kral Edward, "G" harfini Clarence Dükü "George" olarak yorumlar. Oysa bu harf aynı zamanda Gloucester Dükü Richard da olabilirdi. Ama bu kralın aklına gelmez.

[16] Londra Kalesi; ağır suçluların gönderildikleri hapishane.

[17] Richard, Lady Grey diyerek Kraliçe'den tersinleme ile söz ediyor; çünkü kraliçe, IV. Edward ile Sir John Grey'den dul kaldıktan sonra evlenmiştir.

[18] Jane Shore, bir kuyumcunun karısı ve Kral IV. Edward'ın metresiydi

[19] Soylu ailelerde hizmetliler aile renklerini taşıyan giysiler giyerlerdi.

[20] Richard, burada, Kraliçe Elizabeth'i aşağılıyor; "yıpranık" sözü, dul kaldıktan sonra kralla evlendiği için. Oysa, o sırada Elizabeth yalnızca 37 yaşındaydı. Elizabeth soylu bir aileden geliyordu, burada kuyumcunun karısı ile onu aynı seviyede göstermek için kötü niyetli bir imada bulunuyor.

[21] Richard "sefil" sözcüğü ile ironik bir biçimde kendi özeleştirisini yapmaktadır.

[22] *Kite* sözcüğü, orta İngilizce'de iki anlama gelir: Hem *kitten* = yavru kedi, hem de *rapacious person* = hırslı, açgözlü kimse. Bugünkü İngilizce'de ise *kite* = kızıl çaylak anlamındadır. Biz orta İngilizce'deki anlamları seçtik.

[23] *I run before my horse to market* = atımdan önce varıyorum pazara. Burada bir transpozisyon yaparak aynı anlama gelen bizdeki karşılığını yazdık.

[24] Lancaster'lerden olan VI. Henry, York'lar tarafından tahtından indirilerek öldürülmüştü.

[25] *Blood* sözcüğünün çeşitli anlamları vardır, bunlar: 1. Hayati sıvı [dolayısıyla] yaşam: *the price of his dear blood* (*Rom. & Jul.*, III/1, 183); 2.

Duyguların merkezi [dolayısıyla tutku: *Against whose charms faith melteth into passion* (*Much Ado*, II/1, 180); huy, mizaç: *it better fits my blood* (*Much Ado*, I/3, 28; *Hen IV* -2, IV/4, 38; *Ham.*, III/2, 69); öfke, kızgınlık: *Were't my fitness To let these hands obey my blood* (*Lear*, IV/2, 64; *Mer. Ven.*, I/2 18); 3. Hayvani duyguların merkezi [dolayısıyla] cinsel itki, ten isteği, bedensel eğilim: *th' fire I' th' blood* (*Tem.*, IV/1, 53; *Oth.*, I/3, 328; *L. Compl.*162; *Two Nob. K.*, V/1, 141); 4. [*In blood*] Çok iyi bir fiziksel yapı, iyi bir kondisyon: *when they shall see, sir, his crest up again and the man in blood* (*Cor*. IV/5, 211; *L. Lab. Lost*, IV/2, 4; *Hen. VI* -1, IV/2, 48); 5. Akrabalık, aynı kandan gelen: *the near in blood, the nearer bloody* (*Mac.*, II/3, 140; *Mid. N. Dr.*, I/1, 135; *John*, IV/2, 99; *Two Nob. K.*, II/1, 227); 6. Doğuştan soylu: *a gentleman of blood* (*Two Gent. Ver.*, III/1, 121; *Troil. & Cres.*, III/3, 26; *Two Nob. K.*, II/1, 284); 7. Canlı, ateşli ve cesur adam: *the breed of noble bloods* (*Jul. Caes.*, I/2, 51; *John*, II/1, 2; *Much Ado*, III/3, 132; *L. Lab. Lost*, V/2, 708); 8. [*Worst in blood*] Çok kötü durumda: *Thou rascal, that art worst in blood to run* (*Cor.*, I/1, 157)

[26] Töreye göre, ruh çağırmak ya da ruha seslenme büyücülük sayıldığından yasaklanmıştı.

[27] O dönemin inanışına göre, ölen birinin ruhu özgürlüğüne kavuşsun diye bütün pencereler, kapılar açılırmış.

[28] O dönemdeki inanca göre, katil yakındaysa kapanan yaralar tekrar kanamaya başlarmış.

[29] Tarihçi Holinshed'e göre, önce IV. Edward zırhlı eldiveni ile Prens Edward'a vurmuş, yanında bulunan Gloucester Dükü Richard, Clarence Dükü George, Thomas Grey, Marki Dorset, Lord Hastings birlikte onu öldürmüşlerdir.

[30] *Hedgehog* = kirpi, İngilizce'de, başkalarının duygularını hiçe sayan kaba saba kişiler için kullanılır. Burada, bu cümleyle ikili, üçlü anlam yüklenmiştir. İngilizce'de *hedge* diken, çalı, çit anlamındadır. Yine bu dilde *hog* domuz anlamındadır. Kirpinin çenesi ve sırtı domuza benzediğinden "çalılık domuzu" anlamına gelen *hedgehog* adını almıştır.

[31] Burada *infect* sözcüğü iki ayrı anlamda kullanılmış: Lady Anne, *Thou dost infect mine eyes*, derken, "hastalık bulaştırma"yı kasteder; öte yanda

Richard, *Thine eyes,...have infected mine eye*, derken fiil olan *infect* sözcüğünü kullanarak "duygusal etkilenme"yi kasteder.

[32] *Basilisk* = Şahmaran: Mitolojide nefes ve bakışıyla öldürme gücü olduğuna inanılan ejderha.

[33] *When black-fac'd Clifford shook his sword*, tümcesindeki *shake* fiilinin geçmiş zaman kipi olan *shook*'un orta İngilizce'de çeşitli anlamları vardır; burada iki anlam içerir: 1. Hamle yapmak, harekete geçmek, 2. Karşı koymak, meydan okumak.

[34] Richard'ın ağabeyi.

[35] Richard'ın kaldığı malikânelerden biri.

[36] Orta İngilizce'de *corse*, bugünkü İngilizce'deki *corpse* = ceset anlamındadır. Anne çıkar çıkmaz Richard'ın değiştiğini, "ceset" sözcüğünü kullanarak kralın ölüsüne saygısızlık etmekte olduğunu görürüz.

[37] *fair sun* hitabındaki *fair*, orta İngilizce'de hem güzel, yakışıklı anlamına gelmekte, hem de kadın ya da sevilen kadın, sevgili anlamında kullanılmaktaydı; örneğin, *speak my fair*; bkz. *V. Henry*, V/2, 167; *Love's Labour Lost*, V/2, 37).

[38] Kontes Richmond, daha sonra VII. Henry olarak İngiltere tahtına geçen Richmond'un annesiydi. Sonradan Derby Kontu Stanley ile evlenmişti. Taht kavgası yüzünden IV. Edward ve ailesine karşı husumeti vardı.

[39] *Rancorous enemy* = kinci düşman anlamında. Biz bunu bizdeki "günah keçisi" deyimiyle transpose etmeyi daha doğru bulduk.

[40] Londra Kalesi ya da Kulesi. Çoğu kez önemli kişilerin gönderildiği hapishaneydi.

[41] Orta İngilizce'de *pack-horse* mecazi anlamda, ağır ve zevksiz işlerde çalışan için kullanırdı: Örn. *I was a pack-horse in his great affairs* (*III. Richard*, I/3 121; *Lucrece*, 928).

[42] Gloucester Dükü Richard'ın soyluluk arması beyaz yabandomuzuydu.

[43] Margaret, onu sakatlığından ötürü doğanın kölesi olarak görüyor.

[44] İngilizce'de *sun* = güneş, *son* = oğul, aynı şekilde söylendiğinden burada yine bir sözcük oyunu yapılmış.

[45] Richard'ın "birisi" dediği, Kral Edward'dır. Bir zamanlar ona yardım etmiş olduğunu ima ediyor.

[46] Domuzlar semirsin diye ahıra kapatılırdı.

[47] İngilizce'de *millstones* = değirmen taşları; bizdeki "timsah gözyaşları"nın karşılığı olan bir deyimdir. Çağrışımı yönünden ve o konuşmaya uymadığı için "timsah gözyaşları" deyimini kullanmadık.

[48] Mitolojide ölüleri öbür dünyaya geçiren sandalcı Charon.

[49] Mitoloji'de Styx Irmağı.

[50] *Sop* içkiye batırılıp yenen unlu mamuller [ekmek, pasta vb gibi.] için kullanılır. Kültürümüzde, ekmeği şaraba batırma gibi bir şey olmadığı için "tirit" sözcüğünü kullandık.

[51] *Sacrament*, Hazreti İsa tarafından için yapılan dini ayinlerden biri. Bu ayinde, İsa'nın kanını temsil eden sarap ve ekmek paylaşılırdı.

[52] Kral VI. Henry'nin oğlu, Prens Edward.

[53] İ.S. I. yüzyılda yaşamış olan Pontius Pilatus, "temize çıktığı"nı ima etmek için kalabalığın önünde ellerini yıkayarak İsa'yı, çarmıha germek isteyen güruha teslim eden Roma valisidir.

[54] Orta İngilizce'de *humility* = insanlık, iyilik, cömertlik anlamındadır: örn. *And plant in tyrants mild humility*; bkz. *Love's Labour Lost*, IV/3, 346.

[55] Mitoloji'de Tanrıların postacısı, şapkasında ve sandaletlerindeki küçük kanatlar ile görevini hızla yapabiliyormuş.

[56] Orta İngilizce'de *pretty* iki anlama geliyordu; 1. Zekice, akıllıca; örn. *pretty traps to catch the petty thieves*; bkz. *V. Henry*, I/2, 177. 2. Oldukça hatırı sayılır [uzun, önemli, dikkatli vb.]; örn. *A pretty while* (*Lucrece*, 1233).

[57] Dorset ile Grey, Elizabeth'in önceki evliliğinden olan çocuklarıdır.

[58] *Pitchers have ears* o dönemde çok kullanılan bir deyimdi; bizim dilimizdeki "yerin kulağı vardır" deyimini karşılar.

[59] Soyluların arada sırada hapsedildiği bu şatoda Kral Richard öldürülmüştür.

[60] Londra Kalesi hapishane olduğu kadar, sağlam bir yapı olduğundan, önemli kişiler bazen sıkı korunan bu binada kalırlarmış. Prens Edward, bu yüzden Gloucester'in önerisinden kuşkulanmıyor.

[61] Ortaçağ'da oynanan din kaynaklı oyunlarında *Vice*, yani kötülüğü temsil eden komik tipin ya da soytarının bir özelliği de iki anlamlı sözcükler kullanmaktı.

[62] Orta İngilizce'de *cousin* = kuzen sözcüğünün çeşitli anlamları vardır; 1. [Herhangi bir akraba için kullanılan sözcük, bir kibarlık hitabı] kuzen, kayın birader (*Much Ado*, I/2, 1; *As You Like*, I/2, 155) amca (*Tw. Night*, I/5, 123) kayınbirader (*Hen. IV* -1, III/1, 51); kuzen (*Two Nob. K.*, II/1, 124 ve III/6, 18); 2. [Önceki yasal kullanımda toruna uygulanırdı] Aile, doğrudan atalar ve onların çocukları (*John*, III/3, 17; *Oth.* I/1, 113; *Rich. III*, II/2, 8); 3. Krala yakın olan bir soyluya hitap: *Come, cousin Angelo* (*M. Meas.*, V/1, 163; *Rıch. III*, III/1, 89 ve III/4, 35; *Two Noble K.*, II/1, 54; II/1, 109; III/6, 81 vb.) Bu sözcük, burada üçüncü anlamda kullanılmıştır.

[63] Çok kapalı bir biçimde kendisini kastediyor.

[64] Prens Edward tutuklanan Rivers ile Grey'i düşünerek böyle söylüyor.

[65] Bayan Shore, Kral Edward'ın ölümünden sonra Hastings'in metresi olmuştur.

[66] Daha önce de belirttiğimiz gibi, Gloucester Dükü'nün arması beyaz yabandomuzuydu.

[67] Bu kurullardan biri Prens Edward'ın taç giymesini görüşecek; öteki de Gloucester Dükü'nün tahtı gasp planının ayrıntılarını kararlaştıracaktır.

[68] *tott'ring* = topallayan, sallanan, sendeleyen, yalpalayan anlamında; burada topal olan Gloucester Dükü'ne de bir gönderme var.

[69] *packing* = Entrika, gizli düzenleme, gizli plan: örn. *Here's packing, with awitness, to deceive us all*; bkz. *Taming of the Shrew*, V/1, 118; ve *Kral Lear*, III/1, 261.

[70] *Than ...bolder*, orta İngilizce'de *bold* = emin, inanan anlamınadır; örn. *as I am bold her Honour Will remain hers*; bkz. *Cymbeline*, II/4, 2; *Love's Labour Lost*, II/1, 26; *Othello*, II/1, 51; Böylece, "daha inanan" anlamı çıkıyor; ama yeni İngilizce'de de "daha cüretli" ya da "daha küstah" anlamlarını içeriyor. Ama sahnenin gelişimine göre, "inanan" sözcüğünü kullanmayı doğru bulduk.

[71] *Foot-cloth* = Her iki yandan yerlere kadar sarkan, zengin bir biçimde süslenmiş, at üstüne konulan eyer altı örtüsü.

[72] *Crown* adı, bir meyhanenin ya da evin adı olabilir. O dönemde ikamet edeilen evlere. meyhane ve dükkânlara, numara yerine daha çok bir ad verilirdi.

[73] Eskiden avukatlar ücret olarak altın alırlardı. Buckingham burada *golden plea* sözünü iki anlamda kullanıyor; hitabetinden dolayı kendi ücreti ve tahtın altın tacı,

[74] *Recorder*, vali ve belediye meclisinin kıdemli üyesi tarafından atanan, mahkemelerdeki davaların kaydını tutan ve kentin törelerini bilen yasal görevli: bu kişinin beyanı en önemli delil sayılıyordu: örn. *The people were not used To be spoke to but by the recorder*; bkz. *III*. *Richard*, III/7, 30).

[75] Orta İngilizce'de *infer* fiilinin çeşitli anlamları vardır; bunlar, 1. Neden olmak: *infer fair England's peace by this alliance* (*III*. *Richard*, IV/4, 343); 2. Herhangi bir şey için delil ya da neden göstermek: *Infer the bastardy of Edward's children. (III. Richard*, III/5, 75; *Hen. VI* -3, II/2, 44; *Timon*, III/5, 72); 3. Kanıtlamak, göstermek: *this doth infer the zeal I had to see him* (*IV*. *Henry* - 2, V/5,14; *John*, III/1, 213). Biz, tümcenin kuruluşuna göre, ikinci anlamı kullandık.

[76] *Block* Elizabeth dönemi İngilizcesi'nde "tahta şapka kalıbı" için kullanılırdı; örn.: *He wears his faith as the fashion of his hat*: *it ever changes with next block*; bkz. *Much Ado,* I/1, 77; *Lear,* IV/6,183.

[77] *Fear* sözcüğünün de değişik anlamları var; bunlardan biri de, "güvenmemek, kaygı duymak"tır. Bu sahnedeki duruma ve Richard'ın konumuna göre, bu anlamın doğru olduğuna inanıyoruz.

[78] Yeni İngilizce'de anlamı biraz değişik olan *descant* sözcüğü Shakespeare'in yaşadığı dönemde, "duruma göre, bas ya da pes sesle, ezberden söylenen melodi"lere verilen addı; örn. *And mar the concord with too harsh a descant*; bkz. *Two Gent. Ver*., I/2, 91. Ayrıca mecazi anlamı da "irdeleme, mütalaa, yorum, açımlama, eleştirme, düşünce" anlamına gelir; Shakespeare burada mecazi anlamını kullanmaktadır. örn. *on that ground I'll make a holy descant*; bkz. *III. Richard* III/7, 49.

[79] *Dark* sözcüğünün orta ve eski İngilizce'de altı değişik anlamı vardır; bunlar, [Sıf. Mec.] 1. İnsafsız, haksız: örn. *dark dishonour's use* (*II. Richard,* I/1, 169); 2. Kasvetli, hüzünlü: örn. *his affections dark as Erebus* (*Mer. Ven*., V/1, 87; *Rom. & Jul*., III/5, 36; *Sonn*., XCVII, 3); asık suratlı, bulutlu: örn. *a heavy, dark, disliking eye* (*Ven. & Adon*., 182); 3. Anlamı belirsiz: örn. *What's your dark meaning, mouse, of this light word?* (*L. Lab. Lost*, V/2, 19); belirsiz: örn. *the dark bacmward and absym of time* (*Tem*., I/2, 50; *Ven. & Adon*., 760); 4. Saklı, gizli: örn. *our darker purpose* (*Lear*, I/1, 36); 5. [*Dark house*, *dark room*] Delilerin kapatıldığı yer: örn. *We'll have him in a dark room and bound* (*Tw. Night*, III/4, 135; *Com. Err*., IV/4, 94; *As You Like*, III/2, 401); (*keep him dark*] karanlık odaya kapanmış (*All's Well*, IV/1, 94); 6. Uygunsuz: örn. *To thee no star be dark* (*Two Nob. K*., I/4, 1). Biz anlamı olarak "haksız"ı seçtik.

[80] *by the stealing hours of time* tam çevirisi "zamanın çalınan saatleri içinde"; ama bu Türkçe'de garip kaçtığı için biz "zamanla, yavaş yavaş" diye çevirdik. Richard burada genç Prens Edward'ın yönetme erkini kazanmasına kadar çok zaman geçeceğini ima ediyor.

[81] *Lace* modern İngilizce'de, "dantel", demektir; ama orta İngilizce'de "korseyi bağlayan şerit"tir.

Örnek: *O, cut my lace, lest my neart, cracking it*; bkz. *Winter's Tale*, III/2, 173: *III. Richard*, IV/1, 33; ve *Antony & Cleopatra*, I/3, 71.

[82] *Bed* sözcüğünün orta İngilizce'de değişik mecazi anlanları vardır; bunlardan biri de "mezar" anlamına gelir; örn. *lay to bed forever*; bkz. *Tempest*, II/1, 284; *Cymbeline*, IV/4, 52.

[83] *Touch*'ın on iki değişik anlamı var, burada *touchstone*'un, yani "mihek taşı"nın kısaltılmışı yer alıyor. Bu sözcüğün fiili de on iki ayrı anlamda kullanılıyor; bunlardan birisi de "karara varmak"tır. Richard, *touch* sözcüğünü kullanarak bu ikili anlamı vurguluyor.

[84] *Orator* modern İngilizce'de "hatip" sözcüğünün karşılığı olmakla birlikte, orta ve eski İngilizce'de "avukat, dava vekili" anlamına gelir. O dönemde İngiltere'de avukatlar savunmalarıyla servet edindiklerinden, böyle bir kıyaslamaya gidilmiştir.

[85] *Foolish*, orta İngilizce'de "zavallı, değersiz, miskin" anlamlarına gelir.

[86] *Or else my kingdom stands on brittle glass* tümcesinin doğrudan çevirisi "Yoksa ince, kırılgan cam üstünde duracak krallığım"dır; ancak biz bu anlamı karşılayan, Türkçemizdeki "pamuk ipliğine bağlı olacak" deyimini kullanmayı doğru bulduk.

[87] *scope* sözcüğünün Elizabeth dönemi İngilizce'sinde değişik anlamları vardır; bunlardan biri "özgürlük, serbestlik"tir; örn. *scope of speech*: bkz. *VI. Henry*, 2, III/1, 176; *Measure for Measure* I/3, 35; ve *II. Richard*, III/3, 141.

[88] *Humphrey Hour* oldukça belirsiz olmakla birlikte, bazı kaynaklar, "açlar için yemek saati"ni gösteren bir kalıp olduğunu belirtir; bkz. C.T. Onions, *A Shakespeare Glossary*, Oxford at the Calerendon Press, 1986, s.135. 16. yüzyıldan itibaren, *Dine with Duke Humphrey* deyiminin "aç kal" anlamında kullanıldığı söylenir. 1820'lerden sonra, bu deyim aynı zamanda "parasızlığı" da gösteriyordu; bkz. Smollett'in *All The Year Round* adlı yapıtı; bkz. Eric Partridge, *Historical Slang*, Penguin Books, Middlesex 1972, s. 258, sütun 1. Ayrıca bkz. Marvin Spevack, *A Shakespeare Thesaurus*, Georg Olms Verlag, Hildesheim/Zürch/New York 1993, s.354. Burada, Richard annesiyle alay eder.

[89] *Fair* sözcüğünün en az dokuz ayrı nüansı var; bunların dördü sıfat, beşi zarftır: [Sıf.]

1. Erdemli, temiz: örn. *She is too fair...To merit bliss by making me despair*; bkz. *Rom. & Jul*., I/1, 221; *Two Gent. Ver*., IV/2, 5; *Lucrece*, 346; 2. [Kibar bir hitap biçimi] *Fair sir, God save you!* Bkz. *L. Lab. Lost*, V/2, 310; *VI. Henry* -3, II/1, 95; 3. Belirgin, başkalarından farklı: örn. *A right fair mark... is soonest hit*; bkz. *Rom. & Jul*., I/1, 2; 4. [*Fair daylight*] Günlük güneşlik; bkz. *Lear*, IV/7, 51). [Zarf] 1. Zarif, kibar bir biçimde; örn. *entreat me fair*; bkz. *III. Richard*, IV/4, 152; *Com. Err*., III/2, 181; *Mer. Ven*., IV/1, 275; İyi ilişkilerle: *tap for tap, and so part fair*; bkz. *IV. Henry* -2, II/1, 193; 2. Eşit ve dürüst bir biçimde; örn. *We offer fair, take it advisedlyi*; bkz. *IV.Henry.* -1, V/1, 114; *M. Meas*., III/1, 140; 3. Uygunlukla, yakışan bir biçimde; örn. *You have crafted fair!* Bkz. *Coriolanus*, IV/6, 118; *Tam. Shrew*, II/1, 17; 4. Olumlu, hoş bir biçimde; örn. *the merry wind Blows fair from*; bkz. *Com. Err*., IV/1, 91; *Mer. Ven*., II/1, 20; *II. Richard*, II/2, 123; [*fair be to you*] refah senin hizmetinde (*Troil. & Cres*., III/1, 43; 5. Nazik, yumuşak bir tarzda; örn. *fair and evenly*; bkz. *IV. Henry, IV* -1, III/1, 102; *Much Ado*, V/4, 72; (*stand fair*) rahat durarak; bkz. *Troil. & Cres*., IV/5, 235. Bu sözcüğün fiili *to fair* güzelleştirmek anlamına gelir; örn. *Fairing the foul*; bkz. *Sonnet*, CXXVII, 6.

[90] Yazar, burada, *cousins* = kuzenler ve *cozen'd* = aldatılan, aptal yerine konulan ile söyleyişteki benzerliği kullanarak bir sözcük oyununa gidiyor.

[91] *Lehte* = 1. Suyunu içince unut(ul)maya neden olan cehennemdeki ırmak; örn. *Till that the conquering wine hath steep'd our sense in soft and delicate Lethe*; bkz. *Ant. & Cleo*., II/7, 108; *Tw. Night*, IV/1, 62; *III. Richard*, IV/4, 251); 2. Ölüm; örn. *crimson'd in thy lethei*; bkz. *Jul. Caes*., III/1, 206.

[92] Buradaki *noble deeds* sözcüğü kendi içinde bir tersinleme taşıyor; buradaki *noble*, "soylu" ya da "iyi, güzel" anlamında değil, *noble* aynı zamanda küçük para birimlerinden biridir; 6 şling, 8 peni değerindedir. Burada zekice yapılmış bir ironi ortaya çıkıyor, Elizabeth "soylu" dermiş gibi, Richard'ın yaptığı işlerin beş para etmediğini ima ediyor; örn. *receiv'd eight thousand nobles*; bkz. *II. Richard*, I/1, 88; *V. Henry*, II/1, 107; *III. Richard*, I/3, 82.

[93] Kutsal Kitap'ta, amca-kuzin gibi, yakın akrabalar arasındaki evlilikler yasaklanmıştır.

[94] *Heart-strings*, eski anatomi bilgisine göre, kalbi çalıştıran teller, yani sinirler.

[95] Richard'ın dizbağında Ermiş George ve ejderha simgesi vardır.

[96] *All-Souls Day* ya da *All-Saints Day*, Hıristiyanlıkta ölülerin ruhları için dua edilen 1 Kasım günü.

[97] Burada prenslere ve kral soyuna gönderme var.

[98] *Light* sözcüğünün orta İngilizce de isim ve sıfat olarak dokuz değişik anlamı vardır. Modern İngilizce'deki gibi "hafif" anlamına gelmez. Burada bu anlamlardan "neşeli" anlamının uygun düştüğünü gördük; başka bir örnek: *smiles, gestures and light behaivours*; bkz. *Othello*, IV/1, 102. Buradaki dize şöyle: *My heart is ten times lighter than my looks*; bkz. *III. Richard*, V/3, 3.

[99] Güneş Tanrısı Apollon'un ateş yeleli atların çektiği arabası.

[100] O dönemde, hayaletler göründüğü zaman ışıkların maviye dönüştüğü inancı egemendi.

[101] İngilizce'de *Jack*, John adının eşitidir.

[102] *Bought and sold*, orta İngilizce'de "ihanet" anlamına gelir; örn. *It would make a man mad as a buck to be so bought and sold*; bkz. *Com. Err*., III/1, 72; *III. Richard* V/3, 305; *John*, V/4, 10;

[103] *Dick*, Richard'ın kısaltılmış biçimidir.

[104] Lancaster hanedanından Richmond (VII. Henry), taç giyme töreninde iki hanedanı birleştireceği konusunda Rheims Katedrali'nde ant içmişti. Richmond, York hanedanından gelen Prenses Elizabeth ile evlenerek bu birleşmeyi gerçekleştirmiştir.